

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН І БІЗНЕСУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____Л. М. Побоченко
«_____» _____ 2022 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 292 «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

Тема: «Сучасні особливості формування та розвитку фінансових центрів»

Виконавець: Паньків Надія Романівна, група МЕВ-401

_____
(підпис виконавця)

Керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ
Набок Інна Іванівна

_____
(підпис керівника)

Нормоконтролер: Пічкурова Зоя Володимирівна

_____
(підпис нормоконтролера)

Київ – 2022

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин

Кафедра міжнародних економічних відносин і бізнесу

спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Побоченко Л.М.

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Паньків Надії Романівни

1. Тема роботи «Сучасні особливості формування та розвитку фінансових центрів» затверджена наказом ректора «19» квітня 2022 р. №339/ст.
2. Термін виконання роботи: з 09 травня 2022 року по 19 червня 2022 року.
3. Вихідні дані до роботи: статистичні матеріали Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, матеріали й аналітичні звіти міжнародних компаній: Z/Yen Group, GFCI, щорічні звіти міжнародних організацій: Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР), Міжнародного валютного фонду (МВФ), ЮНКТАДу, Світового банку (СБ).
4. Зміст пояснювальної записки: теоретичні основи дослідження розвитку міжнародних фінансових центрів, аналіз процесів трансформації міжнародних фінансових центрів під впливом COVID-19, проблеми і перспективні напрями розвитку міжнародних фінансових центрів в період COVID-19.
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: у роботі розміщено 31 таблиця, 25 рисунків та 3 додатки.
6. Презентація основних результатів кваліфікаційної роботи в електронному вигляді. Розроблена презентація в Microsoft Office Power Point, складає 25 слайдів.

7. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Вивчити літературні джерела з предмету дослідження та написати заяву про затвердження теми кваліфікаційної роботи	29.03.2022	Виконано
2.	Затвердити план дослідження та отримати завдання до виконання кваліфікаційної роботи	29.04.2022	Виконано
3.	Розкрити теоретичні основи дослідження розвитку міжнародних фінансових центрів	03.05.2022 – 10.05.2022	Виконано
4.	Проаналізувати процеси трансформації міжнародних фінансових центрів під впливом COVID-19	11.05.2022 – 17.05.2022	Виконано
5.	Визначити та обґрунтувати проблеми і перспективні напрями розвитку міжнародних фінансових центрів в період COVID-19	18.05.2022 – 24.05.2022	Виконано
6.	Написати реферат, вступ, висновки та оформити список використаних джерел і додатки	25.05.2022 – 27.05.2022	Виконано
7.	Оформити кваліфікаційну роботу та пройти перевірку на плагіат	28.05.2022	Виконано
8.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	07.06.2022	Виконано
9.	Передати кваліфікаційну роботу рецензенту для рецензування (за 10 днів до захисту)	04.06.2022	Виконано
10.	Передати кваліфікаційну роботу науковому керівникові для написання відгуку (за 7 днів до захисту)	07.06.2022	Виконано

8. Дата видачі завдання: « 20 » квітня 2022р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____
(підпис керівника)

Набок І.І.
(П.І.Б)

Завдання прийняв до виконання _____
(підпис випускника)

Пацьків Н.Р.
(П.І.Б)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Сучасні особливості формування та розвитку фінансових центрів»: 99 сторінок, 30 таблиць, 25 рисунків, 101 літературне джерело, 3 додатки.

Перелік ключових слів (словосполучень): МІЖНАРОЖНІ ФІНАНСОВІ ЦЕНТРИ, ОФШОРНІ ФІНАНСОВІ ЦЕНТРИ, КАПІТАЛІЗАЦІЯ, БАНКІВСЬКА СИСТЕМА, ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ, КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ, ТРАНСФОРМАЦІЯ.

Об'єкт дослідження: теоретичні, методичні та прикладні аспекти розвитку та формування міжнародних фінансових центрів з точки зору оцінки їх проблем та перспектив.

Предмет дослідження: особливості розвитку та формування міжнародних фінансових центрів в контексті дослідження їх проблем і перспектив розвитку.

Мета кваліфікаційної роботи: дослідження сучасних особливостей формування та розвитку міжнародних фінансових центрів.

Методи дослідження: загальні методи (аналіз, синтез, індукція, дедукція, класифікація), теоретичні методи (системний аналіз), економіко-статистичні, графічні та інші.

Отримані результати та їх новизна: у роботі розкрито особливості та цілі розвитку сучасних міжнародних фінансових центрів у світовій економіці та проведено оцінку розвитку новітніх міжнародних фінансових центрів. Доведено, що для успішного їх створення потрібно вводити активну політику стимулювання припливу прямих іноземних інвестицій.

Значущість виконаної роботи та висновки: подальше створення належних і достатніх умов для розвитку правових, організаційно-адміністративних, економічних чинників формування міжнародного фінансового центру в Україні.

Рекомендації щодо використання результатів: матеріали кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати для застосування при дослідженні сучасних особливостей формування та розвитку фінансових центрів.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1	10
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ЦЕНТРІВ	10
1.1. Систематизація теоретичних підходів щодо формування міжнародних фінансових центрів.....	10
1.2. Особливості, види, форми існування, функції та цілі розвитку сучасних міжнародних фінансових центрів у світовій економіці	19
1.3. Теоретичні підходи до оцінки конкурентоспроможності та ранжування міжнародних фінансових центрів	28
РОЗДІЛ 2	40
АНАЛІЗ ПРОЦЕСІВ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ЦЕНТРІВ ПІД ВПЛИВОМ COVID-19.....	40
2.1. Організаційно-інституційне забезпечення міжнародних фінансових центрів	40
2.2. Тенденції розвитку міжнародних фінансових центрів під впливом пандемії COVID-19	50
2.3. Особливості розвитку новітніх міжнародних фінансових центрів.....	58
РОЗДІЛ 3	69
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ЦЕНТРІВ В ПЕРІОД COVID-19.....	69
3.1. Оцінка конкурентоспроможності офшорних фінансових центрів як прикладу розвитку нових міжнародних фінансових центрів	69
3.2. Проблеми і перспективи розвитку міжнародних фінансових центрів під впливом пандемії COVID-19	78
ВИСНОВКИ.....	88
СПИСОК БІБЛОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	91
ДОДАТКИ.....	100

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Важлива тенденція розвитку світової економіки на сучасному етапі – прагнення держав по всьому світу, що загострюється, перетворити свої столиці або великі міста на конкурентоспроможні міжнародні фінансові центри (далі МФЦ) для залучення прямих іноземних інвестицій, талантів і провідних компаній з усього світу. МФЦ відіграють важливу роль у сучасній світовій економіці, через них здійснюється більшість транскордонних операцій, які обслуговують рух товарів, послуг та капіталу. Конкуруючи між собою, держави прагнуть зайняти значну частку у світовому експорті фінансових послуг та ставлять завдання створення та розвитку на своїй території МФЦ.

Багато країн демонструють зацікавленість у створенні на своїй території світових або, принаймні, регіональних фінансових центрів, оскільки подібні центри сприяють значному надходженню капіталів у країну, покращують інвестиційний клімат, збільшують податкові надходження та забезпечують зростання зайнятості. Для цього необхідно залучити великі фінансові інституції, зацікавити інвесторів із різних країн. Нині розгортається конкуренція між різними світовими фінансовими центрами.

Глобальні фінансові центри функціонують як міжнародний ринковий механізм і засіб управління світовими фінансовими потоками. Це централізовані центри банків та спеціалізованих кредитно-фінансових установ, які здійснюють міжнародні валютно-кредитні та фінансові операції, угоди з цінними паперами та дорогоцінними металами.

На сьогоднішній день міжнародні фінансові центри є ключовою ланкою світового фінансового ринку. Вони являють собою органічну єдність фінансового капіталу і міст та мають достатньо чітку як просторову, так і структурно-фінансову організацію. Розвиток світогосподарських зв'язків між національними ринками створює додаткове підґрунтя для переливу капіталу і формування наднаціональних

потоків та інститутів, які визначають мотиви та інтереси фінансових столиць капіталу.

Надзвичайно важливими у науковому розумінні під час написання кваліфікаційної роботи стали дослідження, присвячені міжнародним фінансовим центрам таких вітчизняних науковців як: Балашової О.В., Барановської А.В., Барановського О.І., Борисової С.Є., Бузан Я.С., Гуца А.В., Добрянської М.А., Колінець Л.Б., Криворучко О.В., Кучеренко В.В., Лаврик О.Л., Ліфанової М.І., Макогона Ю.В., Тарасюк М.В., Устинова І.П. та ін.

Трактування поняття та класифікації міжнародних фінансових центрів, дослідження процесів їх розвитку та трансформації містяться в працях іноземних фахівців: Айрапетяна А., Геддеса П., Джейн Е, Еліота Д., Дж. Кауфмана, Кіндлбергера Ч., Ресзата Б., Холла П., Чжао С., Шена Е., та ін.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження сучасних особливостей формування та розвитку міжнародних фінансових центрів.

Досягнення означеної мети передбачає вирішення таких завдань:

- систематизувати теоретичні підходи щодо формування міжнародних фінансових центрів;
- визначити сутність, види, форми існування та цілі розвитку міжнародних фінансових центрів у світовій економіці;
- виокремити теоретичні підходи до оцінки конкурентоспроможності та ранжування міжнародних фінансових центрів;
- дослідити організаційно-інституційне забезпечення міжнародних фінансових центрів;
- проаналізувати тенденції розвитку міжнародних фінансових центрів під впливом пандемії COVID-19
- визначити особливості розвитку новітніх міжнародних фінансових центрів;
- надати оцінку конкурентоспроможності офшорних фінансових центрів як прикладу розвитку нових міжнародних фінансових центрів;

– з'ясувати проблеми і перспективи розвитку міжнародних фінансових центрів під впливом пандемії COVID-19.

Об'єктом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні аспекти розвитку та формування міжнародних фінансових центрів з точки зору оцінки їх проблем та перспектив.

Предметом дослідження є особливості розвитку та формування міжнародних фінансових центрів в контексті дослідження їх проблем і перспектив розвитку.

Методологія дослідження. Методологічною основою дослідження являються фундаментальні положення про міжнародні фінансові центри. В першому розділі при розкритті теоретичних основ розвитку міжнародних фінансових центрів використовувалися методи від абстрактного до конкретного, поєднання аналізу та синтезу, структурно- системного підходу, логічного й історичного, методу, причинно-наслідкових зв'язків. В другому розділі роботи, в аналітичній частині, де проводився аналіз процесів трансформації міжнародних фінансових центрів під впливом COVID-19, використовувалися методи кількісно-якісного аналізу, поєднання аналізу та синтезу, статистичні методи, методи порівняльного аналізу. У останньому третьому розділі ключовими науковими методами були статистичний, порівняльний, причинно-наслідкових, логічних та функціональних зв'язків і залежностей, для розкриття проблем і перспективних напрямів розвитку міжнародних фінансових центрів в період COVID-19.

Теоретичну основу кваліфікаційної роботи склали економічні дослідження українських та зарубіжних учених. При написанні роботи використовувались матеріали Міжнародного валютного фонду, Світового Банку, ЮНКТАДу, Організації економічного співробітництва та розвитку, Державної служби статистики України, Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Національного Банку України, Міністерства фінансів України, а також національних та міжнародних аналітичних агентств. Фактологічною та статистичною основою слугували щорічні звіти Державної служби статистики України, Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, відповідні сайти в Internet.

Апробація результатів дослідження. Окремі положення та результати дослідження висвітлено у наукових публікаціях:

Паньків Н.Р. Роль міжнародних фінансових центрів в сучасних міжнародних економічних відносинах / Н.Р. Паньків // Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 14 травня 2021 р.: тези доп. – К.: НАУ-друк, 2021. – С. 178-181.

Паньків Н.Р. Особливості розвитку новітніх міжнародних фінансових центрів / Н.Р. Паньків // Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 26 травня 2022 р.: тези доп.– К.: НАУ-друк, 2022. – С. 78-81.

Паньків Н.Р. The role and dynamics of bank development in the system of international financial centres / XXII Міжнародна науково-практична конференція молодих учених і студентів «Політ. Сучасні проблеми науки», секція «Глобальні проблеми міжнародних економічних відносин», 17 травня 2022 р., НАУ, м. Київ. С. 96-98.

Також, положення кваліфікаційного дослідження висвітлено у науковій праці, яка виконана у рамках «Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з галузей знань і спеціальностей»: «Сучасні особливості формування та розвитку міжнародних фінансових центрів», 2022.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку бібліографічних посилань використаних джерел. В роботі розміщено 30 таблиць, 25 рисунків, 3 додатки. Список бібліографічних посилань використаних джерел включає 101 найменування на дев'яти сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ЦЕНТРІВ

1.1. Систематизація теоретичних підходів щодо формування міжнародних фінансових центрів

На сучасному етапі світового розвитку відбуваються вагомі економічні трансформації, які охоплюються та здійснюють безприкладний вплив на весь світовий економічний порядок. Це можна спостерігати через збільшення частки переміщень фінансових активів, що в свою чергу призвело до посилення глобалізації у фінансовій сфері. Не менш важливим є і форсування інтернаціоналізації фінансових систем різних держав, лібералізація та зближення кредитного, валютного та інвестиційного ринків. Все це прямо впливає на формування та розвиток єдиного всесвітнього фінансового ринку, ключовими об'єктами якого стають саме міжнародні фінансові центри.

XX століття вважається часом зародження примітивних фінансових центрів. Саме у Європі в цей період почали створюватися ярмарки, на які з'їжджалися люди з різних міст і країн. Першими такими були ярмарок Сент-Джайлса на околицях Оксфорда, або осінній ярмарок у Франкфурті [50].

До сьогоднішнього дня науковці не можуть з впевненістю сказати де саме виник перший класичний фінансовий центр, проте більшість економістів сходяться до думки, що саме в XIV в місті-державі Венеція він зародився. Це аргументується тим, що саме у Венеції (а також у Генуї) було впроваджено в обіг такі цінні папери, як облігації, які широко використовуються в сучасному світі.

XVII століття принесло зміни на світовому фінансовому ринку. Головним світовим центром у фінансовому секторі став Амстердам. Він утримував лідерство понад 100 років (цей етап сьогодні називають «Голландський золотий вік») [50].

В Амстердамі були створені три найважливіші нововведення, що визначили весь розвиток фінансів:

– У 1602 році була відкрита Голландська Ост-Індська компанія (VOC). Вона займалася торгівлею різними продуктами такими як чай, мідь, срібло, бавовна, шовк, опіум та ін. з країнами Тихого та Індійського океанів. Тим самим ця компанія монополізувала торгівлю з Цейлоном, Японією, Китаєм та іншими країнами Азії, які займалися торгівлею. Такі самі компанії були відкриті в Британії, Данії, Португалії, Франції, Австрії та Швеції, що також допомогло їм вийти на новий рівень фінансового розвитку.

– У цьому ж році була заснована перша фондова біржа в світі – Амстердамська. На її основі почав працювати ринок капіталу.

– У 1609 році був створений Amsterdamsche Wisselbank, або Амстердамський банк. Його по праву вважають першим прикладом Центрального державного банку [24].

На початку 1800-х років місце Амстердама зайняв Лондон. Столиця Британії виступала як світовий центр кредитування та інвестицій. Цьому сприяли багато факторів, серед яких ключовими є захоплення колоній а також англійське договірне право, яке широко поширилося у сфері міжнародних фінансів у всьому світі й до сьогодні використовується. Лондонські юридичні та фінансові установи також відіграли чималу роль у становленні Лондона як ключового світового фінансового центру, адже вони надавали послуги на міжнародному рівні (наприклад, Lloyd's of London заснована у 1688 році і до сьогодні займає чільне місце на світовому страховому ринку) [22].

На початку XXI століття Лондон продовжує утримувати чільні ролі як міжнародний фінансовий центр. Проте світ не стоїть на місці і його починають наздоганяти у випереджати нові міжнародні фінансові центри США та Азії.

У найзагальнішому розуміння міжнародні фінансові центри визначаються як осередок скупчення банківських та фінансово-кредитних устав. Однією з головних їхніх особливостей є те, що всі вони постійно між собою прямо чи опосередковано взаємодіють.

Аналізуючи праці вітчизняних та зарубіжних вчених, які досліджувати поняття міжнародні фінансові центри, можна дійти до висновку, що єдиного точного визначення, класифікації чи характеристики до цієї категорії не існує.

Такі українські науковці як Л. Пайкова та В. Кучеренко пояснюють міжнародні фінансові центри як «ланки єдиного ланцюга, який формує світовий капітал у всіх його проявах» [25, с. 314].

Існує декілька підходів до ідентифікації сутності міжнародних фінансових центрів: територіальний, інституційний, функціональний (табл. 1.1):

Таблиця 1.1

Найпоширеніші підходи до визначення категорії «міжнародний фінансовий центр»

Ознака/підхід	Автори	Суть
Територіальний	Ч. Кіндлебергер В. Алексеев, П. Кравець, Л. Крилова, С. Мойсеев, Ю. Хватова	Місце (територія) концентрації фінансових інститутів
Інституційний	Т. Геріг, Ю. Гусев, В. Климачев, Ю. Коречков, С. Пахомов, Ю. Гусев	Діяльність фінансових інститутів, які забезпечують доступ до глобального фінансового ринку
Функціональний	П. Геддес, П. Холл, Дж. Фрідман, Г. Рід І. Ключников, Г. Матюхін В. Кучеренко, О. Семенцова, Л. Панкова, Н. Даниленко	Концентрація фінансових ринків, в якому сходяться міжнародні потоки руху капіталів
Функціонально-інституційний	В. Карпунін, Е. Тригл, М. Шуба, З. Луцишин	Враховує інституційну й ринкову складову

Джерело: Ліфанова М.І. Міжнародні фінансові центри: поняття, умови та стадії формування. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2019. – № 17. – С. 21.

У Бізнес-Словнику пропонується наступна дефініція визначення поняття МФЦ: це місто або його район, що відрізняється зосередженням великої кількості фінансових установ, що має високорозвинену комунікаційну та бізнес-інфраструктуру, де проводиться безліч внутрішніх та міжнародних торгових операцій [64].

Банк міжнародних розрахунків визначає МФЦ як світовий мережевий центр концентрації банківської діяльності [51].

Управління грошового обігу Гонконгу дає інше трактування терміна: це місце, де в умовах високого конкурентного середовища фінансові інститути з усього світу сходяться для здійснення фінансового посередництва (наприклад, спрямовуючи заощадження з однієї країни як інвестування в іншу країну) [73].

На думку Джорджа Кауфмана, який є професором Чиказького університету Лойола і консультантом Федерального резервного банку Чикаго, МФЦ є певним пунктом, де фінансові інститути сходяться для здійснення фінансового посередництва міжнародних масштабів [54].

Відомий спеціаліст у галузі фінансів та економіки Олександр Рід вважає, що це місце, де постачальники фінансових послуг зустрічаються з їхніми клієнтами для здійснення бізнес-операцій [58].

Згідно з визначенням заслуженого наукового співробітника Азіатського глобального інституту Гонконзького університету та голови Комісії з цінних паперів та ф'ючерсів Гонконгу Ендрю Шена, МФЦ позиціонується як великий суб'єкт глобального фінансового ринку, що бере участь у здійсненні міжнародних угод з різних активів [62].

У той же час Джеймс Хайнс, Аттія Варіс, Джаред Маранга та інші вчені вважають, що МФЦ є синонімом терміна «офшорний центр». Під ним розуміється країна або територія з низькими податковими ставками та низкою атрибутів, які роблять їх привабливими для інвесторів [57].

Окрему увагу варто приділити саме концепції світових (глобальних) міст, яка має особливе значення для вивчення міжнародних фінансових центрів.

Шотландський економіст, біолог і містобудівник Патрік Геддес – відомий вчений із вивчення проблематики світових міст, родоначальник концепції «світове місто». Це поняття як науковий термін вперше використано в авторській праці «Еволюція міст», під яким розумівся центр, що має в своєму розпорядженні набір елементів (див. Рис.1.1). До цієї групи були віднесені провідні центри Європи та США – Лондон, Берлін, Бостон, Відень, Париж, Нью-Йорк, Філадельфія та Чикаго. При

цьому він стверджував, що у майбутньому такі центри почнуть утворюватися по всьому світу і, особливо у тих країнах, де буде відбуватися бурхливий економічний розвиток [61].

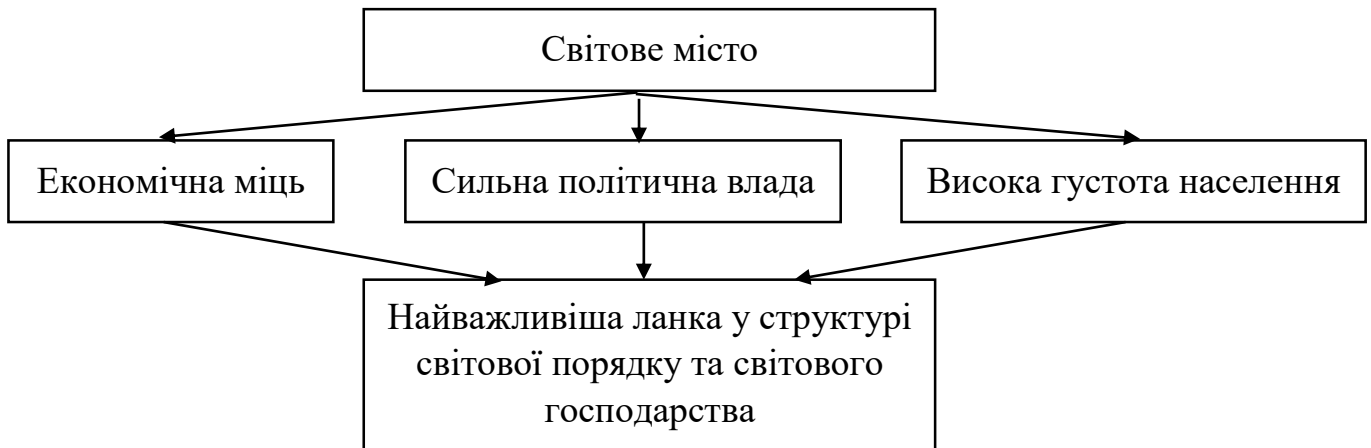

Рис.1.1. Концепція світового міста за Патріком Геддесом

Джерело: Rockefeller J. A study of world cities based on the works of Patrick Geddes / James Rockefeller., 2021. – P. 49.

Ю.А. Данилов вважає, що це форма функціонування національного фінансового ринку як складової частини глобального ринку капіталу, яка є найбільш адекватною для епохи глобалізації.

На думку багатьох авторів, характеристика, дана Л.М. Красавіною є найбільш повною: МФЦ – це центри зосередження міжнародних фінансових потоків у певній державі та їх перерозподілу між країнами; історично вони виникли з урахуванням національних фінансових ринків, виконували міжнародні валютні, фондові, кредитні, страхові операції, і навіть угоди із золотом [23].

Англійський економіст-географ, урбаніст Пітер Холл розвинув дослідження П. Геддеса. Так, у своїй роботі «Світові міста», він заявляє, що це «порівняно обмежене коло місць, на території яких здійснюється дуже непропорційно велика частина всесвітніх найважливіших справ» (див. Рис. 1.2).

На основі даного підходу П. Холл виділив ряд провідних центрів у 60-х роках. ХХ ст., до яких були віднесені такі міста як Лондон, Москва, Нью-Йорк, Париж та Токіо, а також агломерації Рандстад та Рейн-Рур [53].

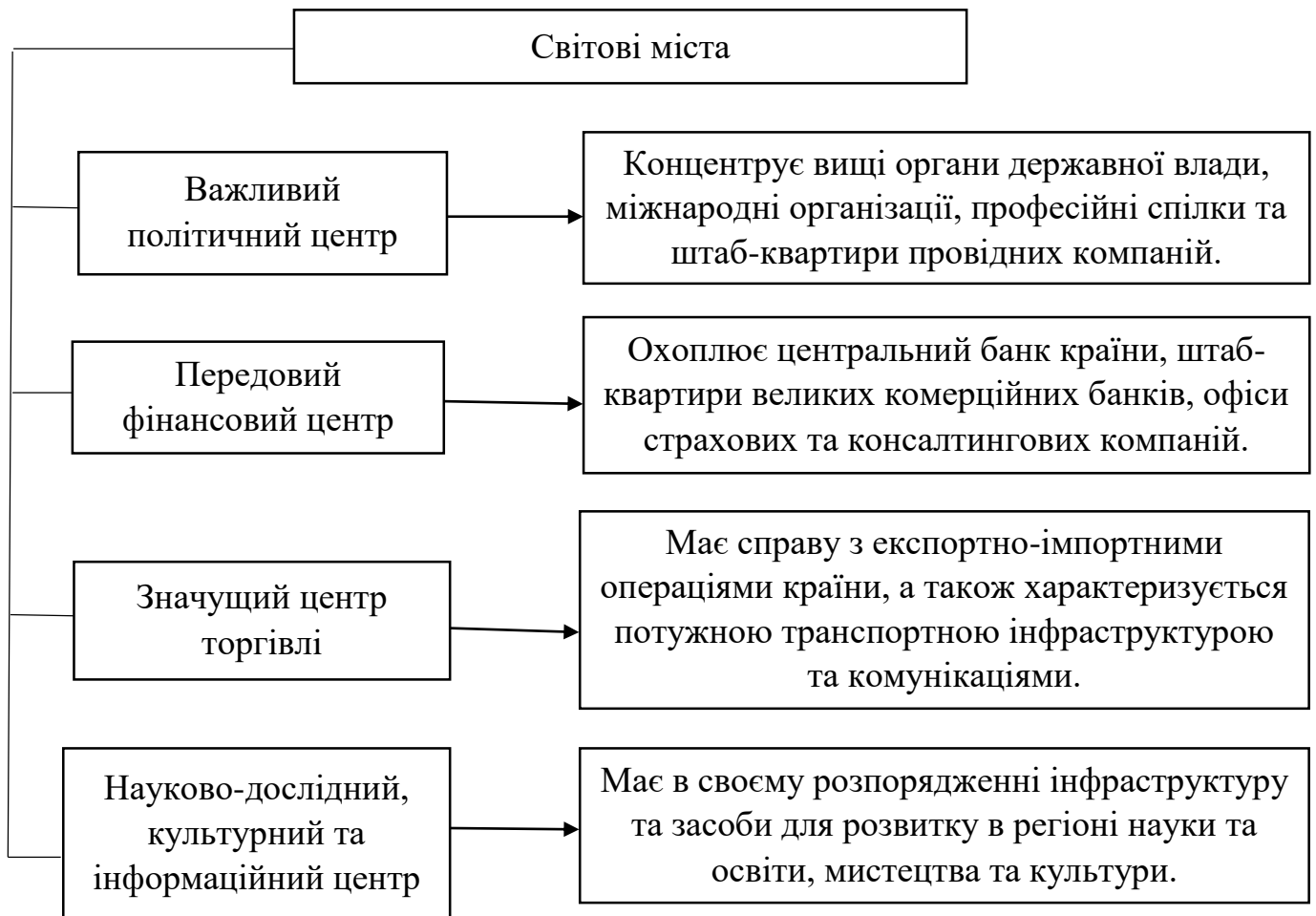

Рис.1.2. Основні показники світового міста за Пітером Холлом

Примітка. Побудовано автором за даними Hall P. World Cities. New York: McGraw-Hill, 1966. – P. 102ю

З 1960-х до 1980-х років. розвиток міст та їх агломерацій наштовхується на принципово нові процеси та явища, що пронизують всю фінансово-економічну систему, серед яких виділяються:

- глобалізація світової економіки;
- інтернаціоналізація господарської діяльності;
- експансія транснаціональних корпорацій (ТНК) та транснаціональних банків (ТНБ);
- посилення значущості та ролі міжнародних фінансових ринків;
- інтенсифікація глобальних фінансових та нефінансових операцій;
- переливання капіталу та ресурсів у колосальних масштабах.

Простежується відповідна переоцінка деякими вченими поглядів щодо концепції світових міст. У цих умовах значущі міста та його агломерації починають розглядатися як вузлові фінансові центри, які відрізняються високим рівнем інвестиційної активності та зосереджують значні обсяги фінансових ресурсів та капіталу.

Головним новатором у цьому напрямі визнається американський економіст Говард Рід. В авторському дослідженні «Перевага міжнародних фінансових центрів» ним проведено багатовимірний аналіз 76 міст з 40 країн з усіх кінців світу, що базується на використанні 9 фінансових та банківських показників та обліку групи факторів (економічні, політичні, соціальні, культурні, географічні), охопивши вкрай довгий тимчасовий проміжок (з 1900 до 1980 рр.) [59]. За його результатами була висунута перша в історії ієрархія МФЦ, що включає 5 рівнів (рис. 1.3):

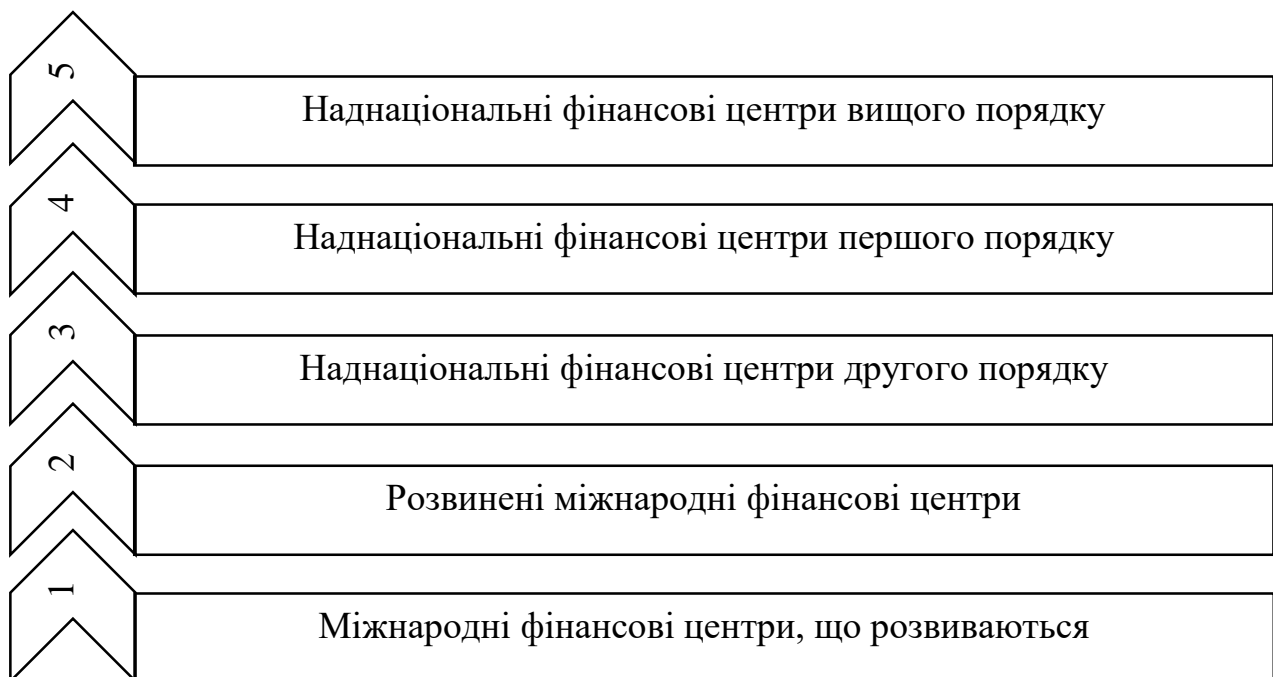

Рис.1.3. П'ятирівнева ієрархія МФЦ за Г. Рідом.

Примітка. Побудовано автором на основі даних Reed H. The Preeminence of International Financial Centers / H. Reed. – New York: Praeger, 1981. – P. 59.

На думку Г. Ріда, Лондон – єдиний наднаціональний фінансовий центр найвищого ладу. На позиції наднаціональних фінансових центрів першого порядку

розташувалися: Нью-Йорк – провідне місто у західній півкулі, Токіо – провідне місто у східній півкулі. До наднаціональних фінансових центрів другого порядку було віднесено 5 міст, де Амстердам – найбільший фінансовий центр. Далі розташувалися: розвинені МФЦ, що охоплюють 29 міст, і що розвиваються МФЦ, що включають 39 міст.

Інша важлива наукова праця Г. Ріда – «Гегемонія фінансового центру, процентні ставки та глобальна політична економія». Він здійснив глибинний аналіз 16 змінних і поділив усі міста на два блоки [59]. Першим блоком стали глобальні фінансові центри, а другим – міжнародні. В свою чергу, серед них виділили що по два складових підблоки (центри першого та другого порядку) (табл. 1.2). І тут уже відзначається домінування одночасно двох фінансових центрів – Лондона та Нью-Йорка, які у запропонованій ієрархії виділяються як глобальні фінансові центри першого порядку.

Таблиця 1.2

Багаторівнева ієрархія фінансових центрів світу за Г. Рідом

Категорії фінансових центрів		Фінансові центри	Число міст
Глобальні фінансові центри	1-го порядку	Нью-Йорк, Лондон	2
	2-го порядку	Цюріх, Амстердам, Токіо, Париж, Франкфурт-на-Майні	5
Міжнародні фінансові центри	1-го порядку	Чикаго, Гонконг, Базель, Вена, Дюссельдорф, Мельбурн, Мумбаї, Ріо-де-Женейро, Сан-Франциско, Сінгапур, Брюссель, Гамбург, Мадрид, Рим, Сан-Паулу, Сідней, Торонто	18
	2-го порядку	Тайбей, Панама, Монреаль, Люксембург, Кобе, Бахрейн, Сеул, Осака, Мілан, Лос-Анджелес, Буенос-Айрес	11

Джерело: Reed H. Financial Center Hegemony, Interest Rates and the Global Political Economy /H. Reed// International Banking and Financial Centres. – London: Kluwer Academic Press, 1989. – P. 248.

Заслужують на увагу праці Чарльза Кіндлбергера – видатного американського економіста, фахівця у сфері історії економіки. Фундаментальна робота «Формування

фінансових центрів: дослідження економічної історії» приділяє пильну увагу на те, за яких обставин відбувалося становлення та еволюція фінансових центрів через призму Бреттон-Вудської системи, охопивши період часу з 70-х років XIX ст. до початку 70-х рр. XX ст., прагнучи пояснити причини утворення центрів та їх роль економіці. Ним було виділено комплекс основних «факторів», які впливають на формування фінансових центрів:

- суверенні фінанси;
- державні фінанси;
- фінанси комерційних організацій;
- фінанси транспортних структур;
- фінанси промислових підприємств;
- персональні фінанси [55].

Ч. Кіндлбергер вказував, що ці фактори можуть свідчити про серйозний рівень фінансового розвитку та, зрештою, впливати на формування великого фінансового центру в рамках заданої територіальної одиниці. Між тим, вважається, що його концепція не дозволяє повною мірою визначити набір специфічних факторів, що сприяють безпосередньому розвитку МФЦ у національних фінансово-економічних системах. Щодо функцій фінансових центрів, Ч. Кіндлбергер наголошував, що вони необхідні не тільки для того, щоб збалансувати заощадження та інвестиції індивідуальних підприємців та переміщувати фінансовий капітал між заощаджувачами та інвесторами, але також здійснювати платежі та переміщувати заощадження між різними територіальними одиницями. Тобто банківські та фінансові центри виступають як просторове відображення фінансового посередництва.

Надалі реалізація фінансово-кредитних функцій лише на рівні міст і міських агломерацій виступила як тематики окремого напрямки наукового дослідження також одним із головних аргументів при ідентифікації та наступної класифікації міжнародних центрів.

Таким чином, сьогодні існує безліч підходів до трактування сутності міжнародні фінансові центри. Найпопулярнішими з них є територіальний,

інституційний та функціональний. Багато вчених досліджували проблему визначення поняття МФЦ. Серед провідних науковців можна виділити Ендрю Шена, Джеймса Хайнса, Джорджа Кауфмана, Патріка Геддеса та інших. Піонерські роботи таких відомих вчених як П. Геддес і П. Холл, успішно розвинені до нових кордонів Г. Рідом та Ч. Кіндлбергером, сприяли формуванню теоретичних навчань про МФЦ, без яких немислимо розвиток сучасних фінансових та економічних наук. Водночас деякі положення та висновки, висунуті Г. Рідом, є їх базисом.

1.2. Особливості, види, форми існування, функції та цілі розвитку сучасних міжнародних фінансових центрів у світовій економіці

У сучасних умовах існує велика кількість досліджень присвячених типології та особливостям поняття міжнародні фінансові центри. Так, ті риси, особливості, які були притаманні МФЦ минулого століття не до кінця збігаються з сучасними. Сьогодні ключовими особливостями міжнародних фінансових центрів вважаються новітні технології та розвинена інфраструктура, проте існують й інші (рис. 1.4):

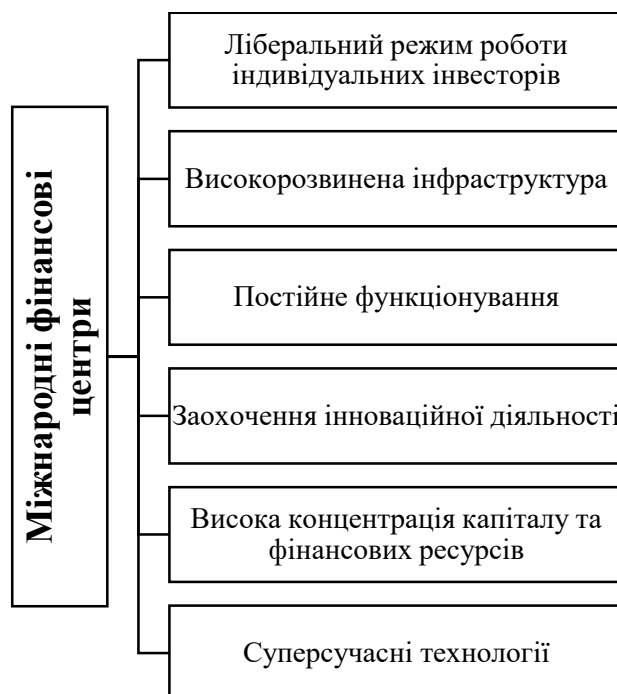

Рис. 1.4. Характерні особливості МФЦ в сучасних умовах.

Примітка. Побудовано автором самостійно.

МФЦ при всій своїй орієнтованості на зовнішню, стосовно національного господарства, сферу залишається її невід’ємною інтегральною частиною. МФЦ тільки тоді стає справжнім центром, що виконує властиві йому функції у повному обсязі, коли спирається на місткий та розвинений фінансовий та грошовий ринок усередині країни [40].

Специфіка діяльності МФЦ у сучасній економіці передбачає виконання комплексу ключових функцій (рис. 1.5), що визначаються залученням, розподілом та використанням капіталу, висококваліфікованих кадрів, передових фінансових та інших інструментів, фінансових ресурсів, технологій, послуг та інформації.

Рис. 1.5. Функції МФЦ у сучасних умовах.

Примітка. Побудовано автором на основі даних Айрапетян А.А. К вопросу о понятии и сущности финансовых центров/ А.А. Айрапетян //Современные научные исследования и инновации. 2015. — № 9. — С. 14.

При цьому діяльність МФЦ передбачає реалізацію функцій із позицій світової та національних економік. З позиції світової економіки основна функція МФЦ – контроль за міжнародними потоками капіталу та фінансових ресурсів, які можна направити на реалізацію найефективніших проектів на світовому ринку. З позицій національних економік найважливішою функцією МФЦ є залучення ПІІ та спрямування їх у внутрішнє середовище з метою забезпечення економічного розвитку країни. Це призводить до того, що конкурентоспроможність МФЦ стає індикатором ефективності усєї національної фінансової системи.

Створення, залучення та міграція висококваліфікованих кадрів, передових фінансових та інших інструментів, технологій, послуг та інформації.

Отже, нині МФЦ мають значний вплив на діяльність національних економік.

Позитивний ефект цього впливу визначається низкою вигод для країн базування МФЦ. Розглянемо частину їх:

1) підвищення ефективності алокації фінансових ресурсів та капіталу. Наявність МФЦ у країні призводить до поступового усунення монополій та моносонії на національному ринку, активізує мобілізацію заощаджень та їх спрямування до міжнародного пулу фінансових ресурсів та капіталу за рахунок інтеграції національного фінансового ринку на більш ефективний міжнародний ринок;

2) зростання зайнятості та скорочення безробіття в країні. МФЦ дає поштовх розвитку фінансових та суміжних галузей, таких як юридична діяльність, бухгалтерська справа, друк, сфера транспорту та інші. Також розширюються можливості працевлаштування для громадян країни та іноземних громадян у вказаних галузях. Зростання економічної активності в галузях благотворно впливає і на інші сектори, що, зрештою, має позитивний ефект на всю національну економіку;

3) збільшення доходів бюджетної системи з допомогою додаткових податкових надходжень. МФЦ формує додаткові податкові надходження у країну свого базування. Вони включають податки на прибуток місцевих та іноземних організацій, податки на доходи місцевих та іноземних працівників, податки на

приріст капіталу, гербові збори, реєстраційні збори з іноземних фінансових інституцій та інші;

4) сприяння інтернаціоналізації національної економіки. МФЦ сприяє припливу іноземних інвестицій у національну економіку як прямих інвестицій, і у вигляді освіти спільних підприємств. Він також прискорює поширення різної цінної інформації з-за кордону, зокрема у сфері фінансів, торгівлі та промисловості. Іноземні інвестиції та потоки міжнародної ділової інформації сприяють інтернаціоналізації національної економіки;

5) розширення діяльності ТНК та ТНБ у фінансовій сфері. МФЦ використовується як місце, де ефективно здійснюють свою діяльність холдингові компанії, фінансові структури ТНК та ТНБ. Тут на особливу увагу заслуговують офшорні фінансові центри [9].

Негативний ефект впливу викликаний деякими потенційними витратами країн базування МФЦ. Вони пов'язані з утрудненням реалізації національної економічної та грошово-кредитної політики.

Сьогодні виділяють 7 ключових видів діяльності, які здійснюють міжнародні фінансові центри. Є МФЦ, які виконують не весь спектр представлених операцій, проте провідні міста, такі як Лондон та Нью-Йорк, виконують усі види діяльності (рис.1.6):

Рис. 1.6. Види МФЦ.

Джерело: Ліфанова М. І. Трансформація міжнародних фінансових центрів у глобальній економіці : дис. канд. ек. наук / Ліфанова М. І. – Тернопіль, 2018. – С. 111.

На шляху перетворення фінансового центру в такий, що має міжнародне значення, виступають два основних чинники:

- національна консолідація фінансових трансакцій, що передбачає концентрацію фінансових інститутів в одному місці;
- лібералізація фінансового ринку, головною метою якої є створення умов для безперешкодного руху капіталу між країнами [60].

Якщо брати до уваги умови успішного функціонування МФЦ, то безперечно на перше місце варто поставити географічне розташування, адже фондові біржі не можуть зупиняти свою роботу ні на секунду. Валютні ринки розпочинають свою роботу у Веллінгтоні (Нова Зеландія), проходячи послідовно часові пояси в Сідней, Токіо, Гонконзі, Сінгапурі, Франкфурті, Лондоні, закінчуючи день у Нью-Йорку та Лос-Анджелесі. У залежності від періоду (літній чи зимовий) час у різних фінансових центрах земної кулі буде відрізнятися від світового часу на певну кількість годин [62].

За класифікацією Міжнародного Валютного Фонду (МВФ) існує 3 категорії ФЦ:

- міжнародні або МФЦ, до них відносять такі міста, як Нью-Йорк, Лондон;
- регіональні чи РФЦ: Гонконг, Сінгапур, Торонто, Мумбаї, Сідней, Люксембург та ін.;
- офшорні або ОФЦ – це острівні держави, типу Сент-Вінсент, Вануату, Британські Віргінські острови, Ірландія та ін. [74].

Причому зазначені три категорії не мають суворого поділу. Наприклад, на думку МВФ, до 2-ї та 3-ї категорії одночасно можна віднести Гонконг, Сінгапур та інші центри.

За описом МВФ Міжнародні фінансові центри – це «ФЦ повного циклу». Згідно цього визначення МФЦ мають такі характеристики:

- прямі канали з ринками максимальної ліквідності;
- високорозвинені системи платежів, які об'єднують МФЦ з найбільшими банками різних країн;

– збалансовану законодавчу базу, що підтримує надійність фінансових підприємств та діяльність наглядових органів [74].

Регіональні фінансові центри також не мають функції створення фінансових ринків та відповідної інфраструктури. Але при цьому мають національну економіку, що є не такою розвинутою як у США, Великобританії, Китаї.

Офшорні фінансові центри за оцінкою МВФ мають невеликі розміри обороту та орієнтуються на надання специфічних послуг. Вони описуються як юрисдикції, де нерезиденти отримують фінансові послуги в таких розмірах, які є непропорційними до показників національної економіки.

У третьому виданні аналітичної роботи «Index of Global Financial Centres», розробленої фінансовим консалтинговим агентством Z/Yen Group, зазначається, що успішні фінансові центри можуть виконувати одну або кілька із п'яти різних ролей:

– глобальний фінансовий центр – той, що характеризується гранично високим зосередженням інститутів надання фінансових послуг, що дозволяє обходитися без посередників і безпосередньо пов'язувати учасників міжнародних, національних та регіональних фінансових послуг (Лондон, Нью-Йорк);

– міжнародний фінансовий центр – той, що має в своєму розпорядженні значним обсягом транскордонних операцій, у яких беруть участь клієнти, по крайнього заходу, із двох різних юрисдикцій (Гонконг, Франкфурт-на-Майне та інші);

– нішевий фінансовий центр – той, який виступає міжнародним лідером у певному сегменті фінансових послуг (зокрема Цюрих – обслуговування в сегменті private banking, Бермудські острови – ринок перестраховування);

– національний фінансовий центр – той, що охоплює значну частку фінансового бізнесу конкретної країни (наприклад, Торонто);

– регіональний фінансовий центр – центр, який концертує більшу частину регіонального бізнесу всередині однієї країни (так, Чикаго – захід США)[82].

На основі даного підходу консалтингового агентства Z/Yen Group вперше сформувала ренкінг найбільш впливових та значущих фінансових центрів в економіці (див. Табл. 1.3). Відповідно до цього підходу, позначка (+) означає, що фінансовий

центр відноситься до того чи іншого виду МФЦ, а якщо такої відмітки немає, то відповідно, у нього відсутні характеристики даного виду фінансового центру.

Таблиця 1.3

Ренкінг провідних фінансових центрів за версією Z/Yen Group

	Глобальний	Міжнародний	Нішевий	Національний	Регіональний
Лондон	+	+	+	+	+
Нью-Йорк	+	+	+	+	+
Гонконг		+		+	
Сінгапур		+		+	
Цюрих		+	+	+	
Франкфурт - на-Майні		+	+	+	
Женева		+		+	
Чикаго		+		+	+
Токіо		+		+	
Сідней		+		+	+

Примітка. Складено автором на основі даних Z/YEN Group.

Z/Yen Group розробила ще одну класифікацію МФЦ за якою їх можна поділити на глобальні, міжнародні та локальні. Ці три групи в свою чергу поділяються ще на декілька підгруп (Додаток А).

Міністерство фінансів Індії класифікує МФЦ на низку видів:

- глобальний фінансовий центр – той, який може надати максимально широкий спектр міжнародних фінансових послуг (МФП) клієнтам з усього світу (Лондон, Нью-Йорк, Сінгапур);
- регіональний фінансовий центр – той, який орієнтований обслуговування економіки цілого регіону, не обмежуючись лише межами національної економіки (Дубай, Гонконг);
- міжнародний фінансовий центр (не глобальний, не регіональний) – той, який забезпечує широкий спектр МФП, і разом з цим діяльність якого націлена в основному на задоволення потреб національної економіки (Париж, Сідней, Токіо, Франкфурт-на-Майні);

– офшорний фінансовий центр – той, який виступає насамперед податковою гаванню, залучаючи іноземний капітал за рахунок надання податкових та інших пільг для бізнесу, і не має можливості надати весь комплекс різних видів діяльності (Андорра, Барбадос, Монако, Ліхтенштейн) [70].

Професор Університету Найробі Аттія Варіс ділить МФЦ на типи:

- глобальний МФЦ – центр, який обслуговує клієнтів із усього світу (наприклад, Лондон);
- регіональний МФЦ – центр, орієнтований потреби регіональних ринків (Дубай, Гонконг);
- традиційний МФЦ – центр, який задовольняє переважно потреби національної економіки (Париж, Франкфурт-на-Майні, Токіо, Сідней) [64].

За обсягами торгово-фінансових операцій та охоплення клієнтів виділяються:

1) центри, які орієнтовані в основному на міжнародну (транснаціональну) діяльність:

– глобальний (світовий) фінансовий центр – впливовий центр, що характеризується домінуванням над традиційними МФЦ і бере участь у формуванні правил та певного порядку на світових фінансових ринках. В даний час підкреслюються два глобальні центри: Лондон і Нью-Йорк;

– зональний (регіональний) фінансовий центр – великий центр, що впливає на фінанси конкретної зональної одиниці. Наприклад, у європейській зоні такими фінансовими центрами є Женева, Париж, Франкфурт-на-Майні та Цюрих, в американській зоні – Бостон, Сан-Паулу, Сан-Франциско, Торонто та Чикаго, в африканській зоні – Йоганнесбург;

– транснаціональний (міжнародний) фінансовий центр – провідний центр, який бере активну участь у русі міжнародних потоків фінансових ресурсів та капіталу. Яскравими зразками цього типу фінансових центрів виступають Люксембург, Сеул та Сідней;

2) центри, які перш за все орієнтовані на внутрішній ринок:

- національний (загальнодержавний) фінансовий центр головний фінансовий центр країни. Відень, Мехіко, Москва, Прага та Гельсінкі – приклади цих центрів;

- субнаціональний (внутрішньодержавний, локальний) фінансовий центр – центр, має найважливіше значення функціонування окремих економічних територій країни. Зокрема, локальними центрами можна назвати такі міста як Калгарі, Ліверпуль.

За масштабами та ступенем розвитку фінансових ринків доцільно відзначити дві групи МФЦ:

- диверсифікований міжнародний фінансовий центр – центр, який надає весь спектр фінансових послуг та визначається зверненням різноманітних типів фінансових інструментів. До них відносяться: Амстердам, Гонконг, Лондон, Нью-Йорк, Париж, Сідней, Торонто та Токіо;

- спеціалізований (нішевий) міжнародний фінансовий центр – центр, який демонструє домінування у конкретній сфері (ніші) фінансових послуг (банківська справа, страхування, управління активами, податкова гавань та інші) та обмежується обігом невеликої кількості фінансових інструментів. Сильні позиції у таких нішевих фінансових центрів як Женева, Люксембург, острови Гернсі, Джерсі та Мен [26].

За можливостями та вимогами для бізнесу (в основі лежать критерії: рівень оподаткування, пільги, умови реєстрації та інші) МФЦ можуть бути наступних видів:

- оншорний міжнародний фінансовий центр – центр, який виступає повноподатковою юрисдикцією і розташований біля високорозвинених країн. Так, МФЦ оншорного типу є Париж, Лондон, Нью-Йорк, Токіо та Франкфурт-на-Майні;

- офшорний міжнародний фінансовий центр – центр, який надає фінансові послуги переважно нерезидентам і характеризується низьким оподаткуванням та особливостями, що дозволяють залучати до країни значні інвестиції. Приклади МФЦ офшорного типу виступають Антильські та Кайманові острови, острови Гернсі, Джерсі та Мен;

– мідшорний міжнародний фінансовий центр – центр, що поєднує у собі ознаки оншорного (висока репутація, розвинена економіка, інфраструктура та інші) та офшорного (особливі пільгові режими для оподаткування та інші) центрів. Це досить нове явище у сучасній економіці. Слід зазначити, що у заданому напрямі розвиваються Гонконг, Люксембург і Сінгапур [20].

Отже, специфіка діяльності МФЦ у сучасних умовах передбачає виконання комплексу функцій, що визначаються залученням, розподілом та використанням капіталу, висококваліфікованих кадрів, передових фінансових та інших інструментів, фінансових ресурсів, технологій, послуг та інформації.

В сучасних умовах існує велика кількість досліджень присвячених типології та особливостям поняття «міжнародний фінансовий центр». У них наводяться подібні класифікації, які на практиці виступають у ролі доповнення чи незначної модифікації угруповань, висунутих провідними міжнародними структурами і організаціями (наприклад, агентством Z/Yen Group). Вони засновані на застосуванні обмежених критеріїв, зводяться до оцінки обсягів транскордонних фінансових операцій та їхньої значущості на світовому фінансовому ринку.

1.3. Теоретичні підходи до оцінки конкурентоспроможності та ранжування міжнародних фінансових центрів

У міру розгортання та поглиблення процесів глобалізації світової економіки значно зростає роль, значимість та вплив міжнародних фінансових центрів. Багато країн зацікавлені у формуванні своїх МФЦ, адже вони вирішують надзвичайно важливі завдання:

- беруть участь у створенні та перерозподілі світового фінансового доходу;
- допомагають розширити приплив прямих іноземних інвестицій в країну;
- збільшують частку прибутку в країні через податкові надходження;
- забезпечують зменшення рівня безробіття;
- збільшують конкурентоспроможність країни на світовому ринку не тільки фінансових послуг, а й загалом.

Останній пункт є надзвичайно важливим, адже він забезпечує збільшення економічного розвитку країни, її благополуччя та соціальний прогрес.

Конкурентоспроможність МФЦ – це відносно новий показник, за яким оцінюють діяльність того чи іншого міжнародного фінансового центру, перспективи вкладання капіталу іноземних інвесторів в нього та ін.

Багато вчених-економістів сперечаються відносно того, яким же набором факторів або ж чинників повинен володіти МФЦ для того, щоб він був конкурентоспроможним. Д. Еліотом до таких факторів відніс:

1. Наявність висококваліфікованих фінансових фахівців – це є ключовий ресурс будь-якого інвестиційного банку.

2. Якість життя. Знайти та утримати хороших спеціалістів легше, якщо фірма може запропонувати роботу в місці, де хочуть жити успішні професіонали. Необхідно також мати на увазі, що генеральні директори та топ-менеджери цих фірм також є людьми, і вони мають свої власні уподобання щодо місця проживання, які можуть ще одним фактором до загального рішення фірми щодо розташування.

3. Англomовний персонал. Сьогодні міжнародний бізнес в основному ведеться англійською, і це особливо стосується фінансів. Усі міжнародні контракти, договори будуть написані саме англійською мовою, а правильне їх тлумачення є обов'язковим. Як наслідок, глобальному фінансовому центру потрібна велика кількість людей, які вільно володіють англійською мовою.

4. Верховенство права. Бізнес не може процвітати, якщо немає правил, за якими він може працювати. Тут важливим є дотримання та розуміння законів, нормативно-правових актів. Звичайно, недостатньо, щоб писані закони були прийнятними, вони також повинні виконуватися. Це стосується не лише господарського права. Ключові особи, які працюють у фірмі, повинні мати особисту безпеку, знаючи, що вони живуть за розумними законами, які не будуть застосовуватися довільним або корупційним способом.

5. Відповідне регулювання. Фінансові фірми працюють у надзвичайно складній мережі законів і нормативних актів, і вони також покладаються на уряди, щоб забезпечити стабільність фінансової системи, в якій вони діють. Створення

глобального фінансового центру вимагає знайти тонкий баланс між надмірним регулюванням, яке робить його надто дорогим для роботи, недостатнім регулювання, що робить центр підданим фінансовій нестабільності.

б. Уникнення надмірного оподаткування. Корпоративні та фізичні податки відіграють важливу роль у визначенні структури витрат і загальної прибутковості фінансових фірм [52].

Іншими факторами, які називає Д. Еліотом є близькість до клієнтів, розвинена інфраструктура, відкритість для іноземного в'їзду та сприятливий часовий пояс.

Проте, варто зазначити, що покращення декількох факторів не призведе до бурхливого розвитку МФЦ. Тут потрібний комплексний розвиток всіх категорій. Рівень розвитку будь-якого фінансового центру можна визначити за допомогою індикаторів, у ролі яких виступають різні показники та рейтинги.

Так, першим показником за яким можна визначити соціально-економічний розвиток МФЦ є валовий внутрішній продукт (ВВП). Перше місце за номінальним ВВП у 2021 році посіли США з результатом у 25,346 трлн. дол. США (табл. 1.4). 10 лідерів закриває Бразилія, яка у 2020 не входила до першої десятки [67].

Таблиця 1.4

ТОП-10 країн за рівнем ВВП у 2021 р., трлн дол. США

Місце	Країна	ВВП, трлн дол. США
1	США	25,346
2	Китай	19,911
3	Японія	4,912
4	Німеччина	4,256
5	Великобританія	3,376
6	Індія	3,291
7	Франція	2,936
8	Канада	2,221
9	Італія	2,058
10	Бразилія	1,833

Примітка. Складено автором за даними Світового Банку.

Ще одним показником конкурентоспроможності світових фінансових центрів є The Global Livability Ranking – це щорічна оцінка, опублікована Economist Intelligence

Unit (EIU), яка складає рейтинг 140 міст світу за якість їхнього міського життя на основі оцінок стабільності, охорони здоров'я, культури та навколишнього середовища, освіти та інфраструктури [100]. Окленд був визнаний найпридатнішим для життя містом у 2021 році (табл. 1.5). Столиця Австрії, Відень, була визнана найпридатнішим для життя містом серед 140 міст, досліджених The Economist Intelligence Unit у 2018 та 2019 роках. Мельбурн, Австралія, сім років поспіль, з 2011 по 2017 рік, вважався EIU найпридатнішим для життя містом у світі [100].

Таблиця 1.5

ТОП-10 найпрогресивніших міст за методикою
«The Global Liveability Report, 2021р.»

Місце у рейтингу	Місто	Країна	Загальний бал
1	Окленд	Нова Зеландія	96,0
2	Осака	Японія	94,2
3	Аделаїда	Австралія	94,0
4	Токіо	Японія	93,7
5	Веллінгтон	Нова Зеландія	93,7
6	Перт	Австралія	93,3
7	Цюріх	Швейцарія	92,8
8	Женева	Швейцарія	92,5
9	Мельбурн	Австралія	92,5
10	Брісбен	Австралія	92,4

Примітка. Складено автором за даними The Global Liveability Index. [Electronic resource]. Access:–
<https://www.eiu.com/n/campaigns/global-liveability-index-2021/>.

Варто зазначити, що за даним рейтингом, показники усіх країн стали значно нижчими. Якщо у 2019 році максимальний бал складав 99,1, то у 2021 році він знизився до 96,0. Також в лідерах з'явилися абсолютно нові міста, такі як Окленд, Перт, Брісбен та Веллінгтон, які раніше не входили в ТОП-10 [100].

У 2007 році Асоціація учасників індустрії цінних паперів та фінансових ринків (АУІЦПФР) оприлюднила доповідь, в якій було описано низку основних блоків, що мають безпосередній вплив на формування та конкурентоспроможність фінансових центрів світового рівня. У роботі не враховується інфраструктура фінансового ринку,

проте наголошуються на інституційних елементах, необхідних для підтримки ефективного функціонування фінансових центрів. До них відносяться:

- відкриті та прозорі фінансові ринки;
- вільний рух капіталу та конвертована валюта;
- кваліфіковані кадри та гнучке трудове законодавство;
- переважне використання мов міжнародного спілкування;
- прозорий та ефективний правовий режим; сприятливий податковий режим;
- запровадження міжнародних стандартів;
- низька вартість створення та ведення бізнесу;
- високоякісна та надійна фізична інфраструктура;
- стабільна політична та економічна ситуація [77].

АУЩБФР вважає, що Гонконг, Лондон, Нью-Йорк і Сінгапур виступають як ідеальні моделі МФЦ.

На сьогоднішній день, крім цих показників, в світовій практиці існує два індекси, які обов'язкові до оцінки конкурентоспроможності:

- індекс глобальних фінансових центрів (GFCI);
- індекс розвитку міжнародних фінансових центрів (IFCDI).

Перший Індекс GFCI (Global Financial Centers Index) був розроблений у 2007 р. як розширений варіант звіту М. Йіндла, М. Майнеллі та Е. Берендта. Поточні рейтинги GFCI формуються на основі двох груп змінних:

- інструментальні фактори (п'ять напрямків – бізнес-середовище, рівень розвитку фінансового сектора, інфраструктура, людський капітал, репутація)
- загальні фактори – включають 102 елементи та експертні оцінки (думка фахівців фінансової сфери) [99].

На сьогоднішній день лідерами даного рейтингу є Лондон та Нью-Йорк. Вони закріпили свої позиції ще з початку створення цього індексу, тобто з 2007 року (див. Табл. 1.6).

Провідні фінансові центри за версією GFCI, 24 березня 2022 р.

Місце	Країна	Бал	Зміна в порівнянні з 2021 р.
1	Нью-Йорк	759	-3
2	Лондон	746	-14
3	Гонконг	715	-1
4	Шанхай	714	+1
5	Лос Анджелес	713	+1
6	Сінгапур	712	-3
7	Сан Франциско	711	-3
8	Пекін	710	-1
9	Токіо	708	+2
10	Шеньчжень	707	+8
11	Париж	706	+1
12	Сеул	705	+3
13	Чикаго	704	0
14	Бостон	703	0
15	Вашингтон	702	+2

Примітка. Складено на основі даних The Global Financial Centres Index. [Electronic resource] – Access:https://www.longfinance.net/media/documents/GFCI_31_Report_2022.03.24_v1.0.pdf.

Згідно з Індексом GFCI, Гонконг, Лондон, Нью-Йорк, Сінгапур і Токіо – найвпливовіші МФЦ, при цьому спостерігається скорочення розриву між західними та азіатськими фінансовими центрами. Незважаючи на втрату позицій щодо низки показників через вплив пандемії COVID-19, Лондон і Нью-Йорк продовжують домінувати на ринку фінансових послуг.

В умовах високої конкуренції та нестабільності в світі через COVID-19, найбільші фінансові центри Європи (Женева, Люксембург, Париж, Франкфурт-на-Майне та Цюрих) також втрачають свої позиції. Серед азіатських фінансових центрів, окрім Гонконгу, Сінгапуру, Токіо та Шанхаю, помітні позиції Дубая, Мельбурна, Осаки, Пекіна, Сеула, Сіднея, Тайбея та Шеньчжєня. Більшість фінансових центрів Північної Америки, зокрема центри США (Бостон, Вашингтон, Лос-Анджелес, Сан-Франциско та Чикаго) та Канади (Ванкувер, Монреаль та Торонто) знаходяться на передовій фінансового розвитку. Латиноамериканські та карибські фінансові центри

досягли помітних успіхів у фінансовому розвитку, де найбільшими центрами виступають Мехіко та Сан-Паулу.

Ефективність цього індексу підтверджує і той факт, що з початку його ведення кількість країн, які він охоплює постійно зростає. Якщо у 2007 році рейтинг проводив аналіз 46 центрів, у 2010 – 75, у 2018 – 111, а у 2022 році вже 119 провідних фінансових міст світу.

Якщо розглядати даний індекс за кількістю фінансових центрів в окремих регіонах, то безумовним лідером виступає Європа. Станом на 2022 рік тут налічується 33 фінансовий центри і ця цифра залишається незмінною вже декілька років, (табл.1.7):

Таблиця 1.7

Провідні МФЦ та їх лідери (березень 2022 р.)

Регіон	Кількість ФЦ	Лідер у рейтингу	Лідер зростання у рейтингу
Західна Європа	33	Лондон	Берлін
Східна Європа і Центральна Азія	16	Москва	Санкт-Петербург
Азія і Тихий Океан	30	Гонконг	Далянь
Латинська Америка і Кариби	13	Мехіко	Богота
Африка і Близький Схід	15	Дубаї	Ріяд
Північна Америка	12	Нью-Йорк	Калгарі

Примітка. Складено на основі даних The Global Financial Centres Index. [Electronic resource] – Access:https://www.longfinance.net/media/documents/GFCI_31_Report_2022.03.24_v1.0.pdf.

В період 2018-2021 років кількість МФЦ в світі зросла. Так, нові фінансові центри з'явилися в регіонах Латинської Америки, Африки та Близького Сходу та Західної Європи.

Індекс IFCD (International Financial Centers Development Index), часто називається Індекс Сінхуа-Доу-Джонс (Xinhua-Dow Jones Index) містить 45 фінансових центрів. Перший Індекс був сформований у 2010 р.: агентство Сінхуа домовилося з Групою товарної біржі Чикаго, що володіє агентством S&P Dow Jones Indices (раніше – Dow Jones Indexes), щодо створення спільного проекту.

Індекс IFCD ґрунтується на трирівневій системі факторів: перший рівень – 5 елементів; другий рівень – 15 елементів; третій рівень – 46 елементів [65].

На самій вершині розташовуються змінні першого рівня, кожна з яких характеризується певною питомою вагою: фінансовий ринок – 0,21, зростання та розвиток – 0,21, рівень сервісу – 0,20, загальне середовище – 0,20, індустріальна підтримка – 0,19. Показники другого та третього рівня мають однакові ваги у межах одного рівня [65].

Крім цього, існує модель фінансової оцінки МФЦ, що дозволяє оцінити їх значущість з допомогою показників ефективності секторах фінансового ринку, яких ставляться: валютний ринок, кредитний ринок, ринок страхування, ринок цінних паперів. Мають ключове значення ряд складових індикаторів:

- 1) під час розгляду валютного ринку:
  - обсяг операцій на терміновому валютному ринку;
  - обсяг операцій на поточному валютному ринку;
- 2) під час розгляду кредитного ринку:
  - обсяг банківських активів;
  - обсяги банківських депозитів;
  - обсяг виданих кредитів;
- 3) під час розгляду ринку цінних паперів:
  - ринкова капіталізація (капіталізація фондового ринку);
  - обсяг коштів, залучених емітентами у вигляді публічного розміщення цінних паперів (зокрема угоди IPO);
  - обсяг торгів акціями;
  - обсяг торгів облігаціями;
  - обсяг торгів похідними фінансовими інструментами;
- 4) під час розгляду страхового ринку:
  - обсяг страхових премій;
  - обсяг страхових виплат [5].

Не менш важливим для оцінки ефективності ведення діяльності МФЦ являється The ease of doing business index (індекс легкості ведення бізнесу в країнах). Даний індекс складається Світовим Банком кожного року. Він включає ряд показників, за допомогою яких визначається рейтинг країн за тим, наскільки легко розпочати бізнес там і наскільки внутрішня система країни дозволяє це зробити.

Так як критерії по яким створюється The ease of doing business index є близькими до тих, за якими визначаються провідні фінансові центри, то він є необхідним для дослідження. Для оцінки конкурентоспроможності він допомагає визначити країни в яких є сприятливе середовище для припливу іноземних інвестицій, а отже і для створення та розвитку МФЦ [98].

Станом на 2020 рік найбільш сприятливою країною для ведення бізнесу за даним індексом є Нова Зеландія (86,8) та Сінгапур (86,2). Україна посідає 64 місце з показником в 70,2 (табл. 1.8):

Таблиця 1.8

Індексу легкості ведення бізнесу 2020 р.

Місце у рейтингу	Країна	Показник
1	Нова Зеландія	86,8
2	Сінгапур	86,2
3	Гонконг	85,3
4	Данія	85,3
5	Корея	84,0
6	США	84,0
7	Грузія	83,7
8	Великобританія	83,5
9	Норвегія	82,6
10	Швеція	82,0
11	Литва	81,6
13	Маврикій	81,5
14	Австралія	81,2
16	ОАЕ	80,9
18	Естонія	80,6
20	Фінляндія	80,2
64	Україна	70,2

Примітка. Складено автором за даними The ease of doing business index 2020. [Electronic resource]. – Access: <https://archive.doingbusiness.org/en/doingbusiness>

Ще одним показником, який варто проаналізувати в контексті конкурентоспроможності МФЦ є Index of economic freedom. Цей індекс розподіляє усі країни умовно на 5 груп:

- країни з вільною економікою (100-80);
- країни з переважно вільною економікою (79,9-70);
- країни з помірно вільною економікою (69,9-60);
- країни з переважно невільною економікою (59,9-50);
- країни з невільною економікою (49,9-0) [90].

Загалом індекс включає 177 країн. За даним рейтингом станом на 2022 рік є тільки 7 країн з вільною економікою (табл. 1.9). До країн з переважно вільною економікою віднесено 27 країн, до країн з помірно вільною економікою – 54 країни, до країн з переважно невільною економікою – 57 країн, а до країн з невільною економікою – 32 [90].

Таблиця 1.9

Індекс економічної свободи, 2022 р.

Місце у рейтингу	Країна	Показник	Місце у рейтингу	Країна	Показник
1	Сінгапур	84,4	11	Швеція	77,9
2	Швейцарія	84,2	12	Австралія	77,7
3	Ірландія	82,0	13	Ісландія	77,0
4	Нова Зеландія	80,6	14	Норвегія	76,9
5	Люксембург	80,6	15	Канада	76,6
6	Тайвань	80,1	16	Німеччина	76,1
7	Естонія	80,0	17	Литва	75,8
8	Нідерланди	79,5	18	Латвія	74,8
9	Фінляндія	78,3	19	Південна Корея	74,6
10	Данія	78,0	20	Чилі	74,4

Примітка. Складено автором за даними Index of economic freedom 2022. [Electronic resource]. – Access: https://www.heritage.org/index/pdf/2022/book/2022_IndexOfEconomicFreedom_FINAL.pdf

За даним рейтингом в топ країн входять Сінгапур, Швейцарія, Ірландія, Нова Зеландія та Люксембург. Україна посідає 130 сходинку з показником 54,1 і входить до країн з переважно невільною економікою.

Отже, конкурентоспроможність як показник відіграє важливе значення при дослідженні МФЦ. Важливий внесок у цьому напрямку здійснив Д. Еліотом, який виділив набір факторів якими повинен володіти будь який фінансовий центр, щоб бути конкурентоспроможним на світовому ринку. Для того, щоб оцінити конкурентоспроможність будь-якого міжнародного фінансового центру, потрібно залучати відразу декілька показників, основними з яких є ВВП, «The Global Liveability Report», GFCI, FCDI, індекс легкості ведення бізнесу та індекс економічної свободи.

Висновки до розділу 1

Сьогодні існує безліч підходів до трактування сутності міжнародні фінансові центри. Найпопулярнішими з них є територіальний, інституційний та функціональний. Багато вчених досліджували проблему визначення поняття МФЦ. Серед провідних науковців можна виділити Ендрю Шена, Джеймса Хайнса, Джорджа Кауфмана, Патріка Геддеса та інших. Піонерські роботи таких відомих вчених як П. Геддес і П. Холл, успішно розвинені до нових кордонів Г. Рідом та Ч. Кіндлбергером, сприяли формуванню теоретичних навчань про МФЦ, без яких немислимо розвиток сучасних фінансових та економічних наук. Водночас деякі положення та висновки, висунуті Г. Рідом, є їх базисом.

Специфіка діяльності МФЦ у сучасних умовах передбачає виконання комплексу функцій, що визначаються залученням, розподілом та використанням капіталу, висококваліфікованих кадрів, передових фінансових та інших інструментів, фінансових ресурсів, технологій, послуг та інформації.

В сучасних умовах існує велика кількість досліджень присвячених типології та особливостям поняття «міжнародний фінансовий центр». У них наводяться подібні класифікації, які на практиці виступають у ролі доповнення чи незначної модифікації

угруповань, висунутих провідними міжнародними структурами і організаціями (наприклад, агентством Z/Yen Group).

Конкурентоспроможність як показник відіграє важливе значення при дослідженні МФЦ. Важливий внесок у цьому напрямку здійснив Д. Еліотом, який виділив набір факторів якими повинен володіти будь який фінансовий центр, щоб бути конкурентоспроможним на світовому ринку. Для того, щоб оцінити конкурентоспроможність будь-якого міжнародного фінансового центру, потрібно залучати відразу декілька показників, основними з яких є ВВП, «The Global Liveability Report», GFCI, FCDI, індекс легкості ведення бізнесу та індекс економічної свободи.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПРОЦЕСІВ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ЦЕНТРІВ ПІД ВПЛИВОМ COVID-19

2.1. Організаційно-інституційне забезпечення міжнародних фінансових центрів

Новітній етап розвитку світової економіки можна визначити як постійний розвиток та модернізацію світової фінансової системи. Трансформації відбуваються у всьому, і міжнародні фінансові центри є не виключенням.

Інституційне середовище МФЦ – сукупність певних інституцій та важелів, які мають організаційно-економічний характер, формується під дією певних чинників. Згадані чинники поділяються на дві групи: національні та глобальні [83], (рис. 2.1):

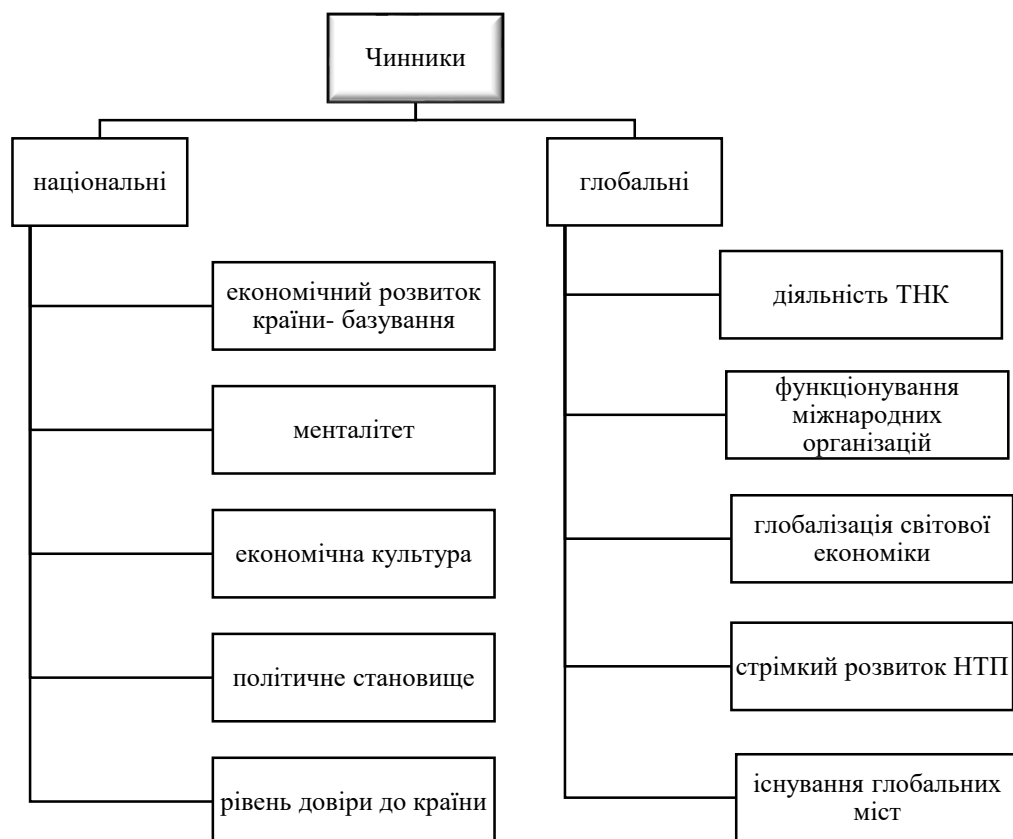

Рис. 2.1. Чинники інституційного забезпечення міжнародних фінансових центрів.

Джерело: Головчак Х.Ю. Міжнародні фінансові центри: сутнісна характеристика та критерії функціонування. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb>

Якщо брати до уваги інституційне забезпечення міжнародних фінансових центрів, то в їх основі лежать три складові:

- нормативно-правова база;
- суб'єкти МФЦ;
- інструменти впливу МФЦ на світову економіку [13].

Детальніше треба звернути увагу саме на суб'єктах міжнародних фінансових центрів (рис. 2.2). Особливо потребують аналізу банкострахування, біржі та комерційні банки. Перевагою першого з них є те, що він може запропонувати одночасно два види послуг: банківські та страхувальні.

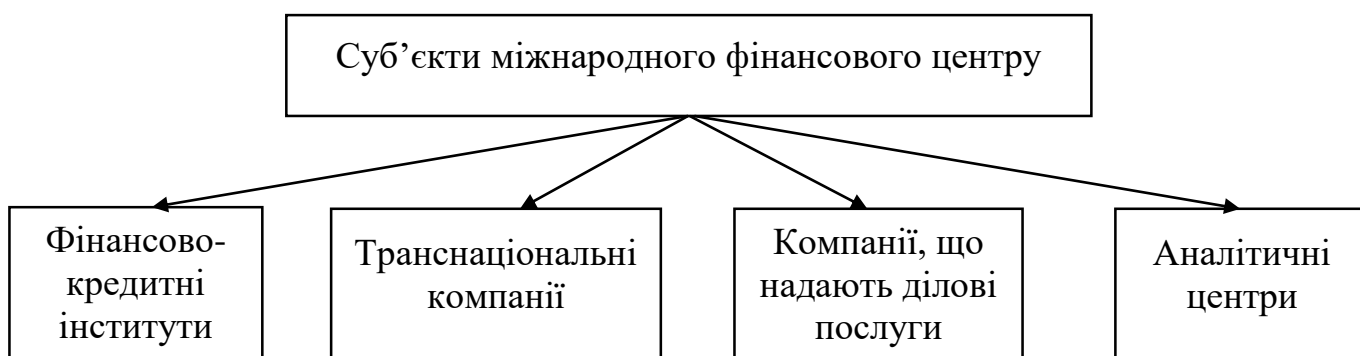

Рис. 2.2. Суб'єкти міжнародного фінансового центру.

Примітка. Побудовано автором самостійно.

На початку 2021 року перші два банки в рейтингу «ТОП-10 найбільших банків світу» зосереджували в себе активи на понад 3 трлн дол. кожен, а решту з ТОП-10 банків – понад 2 трлн. дол. США. Банки, які входили до 25 найбільших банків світу контролювали активи кожен на 1 трлн. дол. США. Серед найбільших банків 2021 року ключову позицію займають азіатські банки, які за об'ємом активів значно випередили американські та європейські. У п'ятірку лідерів входять 4 китайські та 1 американський банки [79]. Перше місце в 2021 році в рейтингу посідає Industrial and Commercial Bank of China (див. Табл. 2.1). Даний банк вже не перший рік є лідером рейтингу.

ТОП-10 найбільших банків світу, 2021 р.

Місце в рейтингу	Банк	Країна
1	Industrial and Commercial Bank of China	Китай
2	China Construction Bank Corporation	Китай
3	Agricultural Bank of China	Китай
4	Bank of China	Китай
5	JP Morgan Chase & Co	США
6	Bank of America	США
7	Citigroup	США
8	HSBC Holdings	Великобританія
9	Wells Fargo & Co	США
10	Mitsubishi UFJ Financial Group	Японія

Примітка. Складено автором за даними The Banker.

Станом на кінець 2020 (рік огляду ґрунтується на рейтингу 1000 найкращих світових банків за 2021 рік) сукупний капітал першого рівня, який володіють 1000 найбільших банків світу, становив 9,9 трлн. дол. США. Мінімальний капітал першого рівня банку в рейтингу ТОП-1000 також досяг найвищого рівня в історії – 547 млн. дол. США (див. Рис. 2.3). Це перший раз, коли він перевищив позначку в 500 млн. дол. США і демонструє, що, незважаючи на виклики COVID-19, світовий банківський сектор має сильні стійкі позиції, щоб витримати будь-який виклик [79].

Тим не менш, пандемія негативно позначилася на прибутковості банків: сукупний прибуток до оподаткування впав на 19,2 % з 1,25 трлн. дол. США у 2019 року до 936 млрд. дол. США, вперше з 2017 року цей показник був нижчим за 1 трлн. дол. США. Лише у 16 країнах їх сукупний банківський прибуток до оподаткування зріс [86].

Сукупні загальні активи в ТОП-1000 також значно зросли з 128,1 трлн дол. США у 2020 році до 148,6 трлн дол. США у 2021 році, що на 16,0 % більше, ніж у попередньому році. Однак сукупний коефіцієнт капіталу першого рівня до активів, який є важливим показником здатності банків поглинати збитки, дещо знизився в річному обчисленні з 6,87 % до 6,67 %. Це фактично той самий рівень, що був у 2018 році [79].

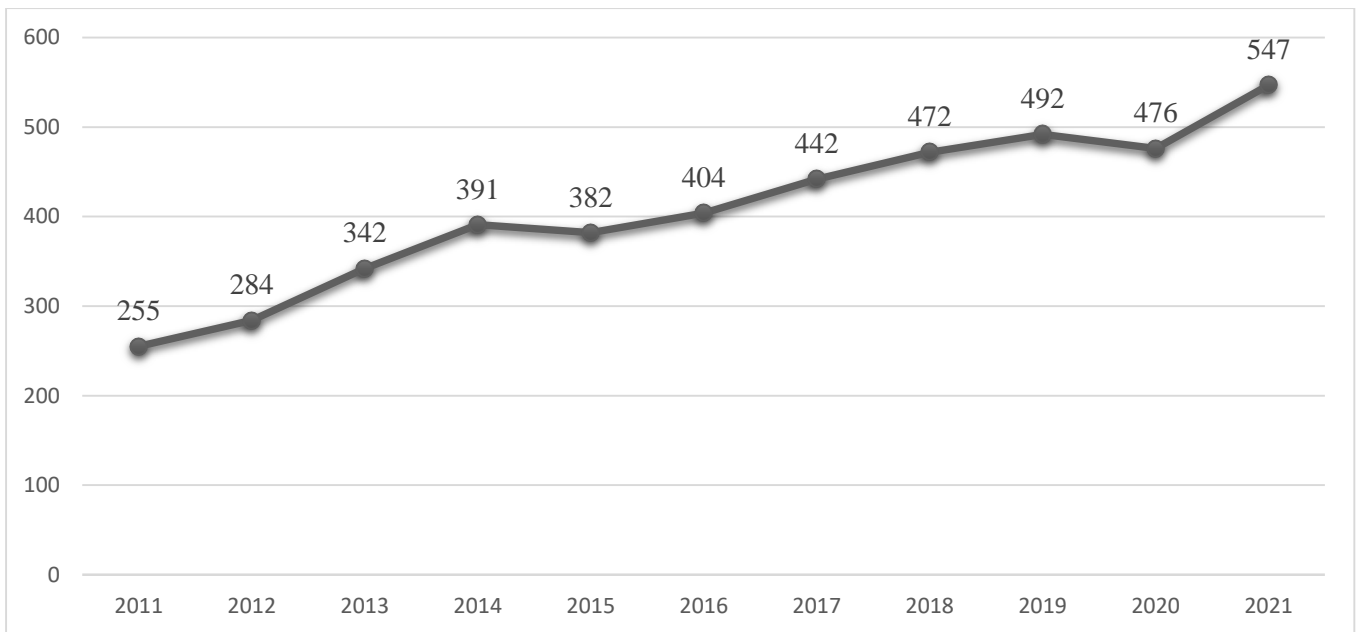

Рис. 2.3. Мінімальний капітал першого рівня в ТОП -1000 банків світу, 2021 р.
млн. дол. США.

Примітка. Побудовано автором за даними The Banker.

Сукупна рентабельність активів (ROA), ключовий показник прибутковості, впала з 0,72 % до 0,51 %, що є найнижчим рівнем з 2009 року. Хоча він залишається значно вищим за цей показник у більшості регіонів, лише один регіон зберіг рентабельність активів більше ніж 1 % у порівнянні з п'ятьма, включаючи Близький Схід і Північну Америку, сукупна прибутковість ЦСЄ становить 1,2 % [79].

Подібні тенденції також спостерігаються для сукупної рентабельності власного капіталу (ROE) та рентабельності капіталу (ROC). ROE це показник фінансових результатів, розрахований шляхом ділення чистого доходу на власний капітал. ROE вважається показником прибутковості корпорації та того, наскільки вона ефективна в отриманні прибутку. 2021 року лише два регіони (ЦСЄ та Латинська Америка) мають сукупний показник ROE понад 10 % порівняно з п'ятьма 2020р. та лише три із сукупним показником ROC понад 10 % порівняно з шістьма 2020 р. (див. Табл. 2.2).

Сукупна регіональна рентабельність, 2021р., %

Регіон	Рентабельність активів	Рентабельність власного капіталу	Рентабельність вкладеного капіталу
Африка	0,88	9,39	11,03
Китай	0,78	9,64	9,9
Японія	0,2	3,97	4,22
Азіатсько-Тихоокеанський регіон	0,62	7,37	8,35
Центральна та Східна Європа	1,2	10,3	10,7
Європа	0,16	2,75	3,1
Близький Схід	0,87	7,32	7,88
Північна Америка	0,7	7,33	9,74
Латинська Америка	0,93	10,49	12,11

Примітка. Складено автором за даними Світового Банку.

На Азіатсько-Тихоокеанський регіон, керований Китаєм, зараз припадає колосальні 55 % світового прибутку, виходячи з даних про чистий прибуток, порівняно з 43,5 % 2020 року. На Північну Америку припадає 24 % (26 % 2020 року), а на Західну Європу тепер припадає лише 10 % глобального банківського прибутку, що менше, ніж 16 % 2020 року і майже третину десять років тому (див. Рис. 2.4) [79].

Існує мало доказів того, що Китай – країна, яка вперше постраждала від COVID-19 – зазнає довгострокової економічної шкоди в результаті пандемії. Його банкам фактично вдалося ще більше зміцнити свої позиції: ICBC, China Construction Bank, Agricultural Bank of China і Bank of China четвертий рік поспіль займають перші чотири позиції.

Рівень капіталу в китайських банках продовжує суттєво зростати, збільшившись на 18,6 % у річному обчисленні, порівняно із середньосвітовим показником у 12,7 %. Зараз на них припадає 30 % загального капіталу першого рівня в ТОП-1000 порівняно з 11 % у 2011 році та лише 5 % у 2001 році. На Китай припадає 62 % капіталу першого рівня Азіатсько-Тихоокеанського регіону, порівняно з 15 % в Японії, наступний за величиною внесок у загальну суму [80].

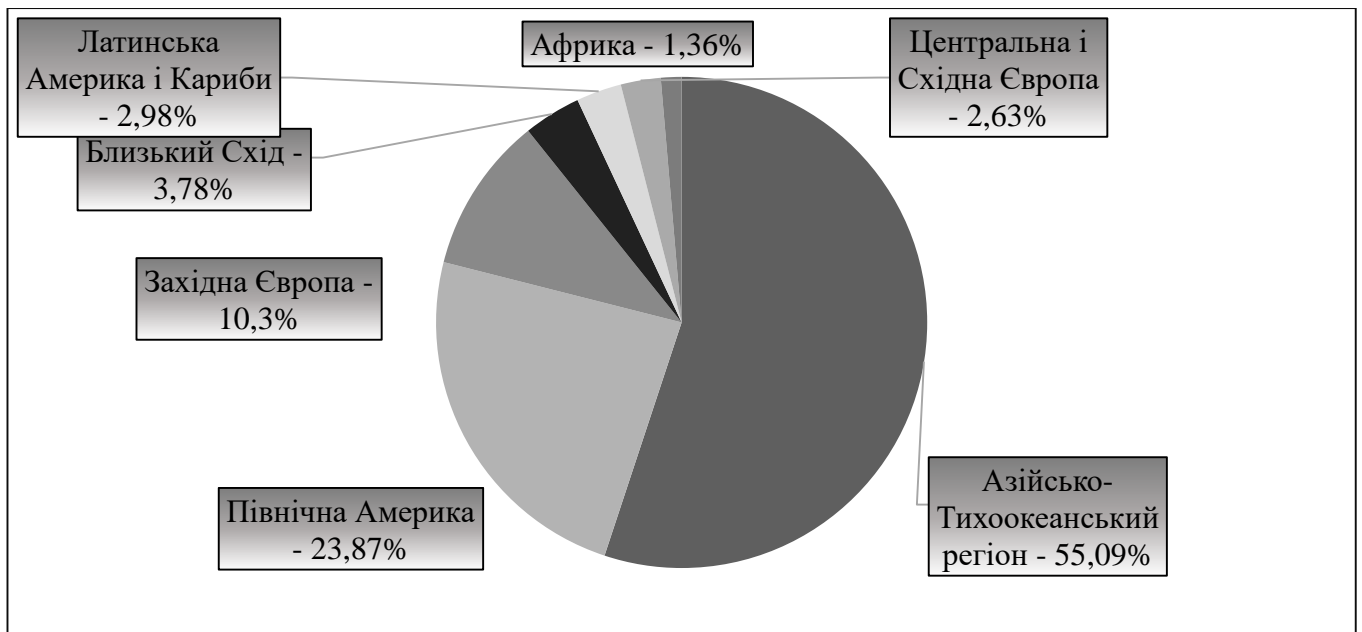

Рис. 2.4. Частка прибутку банківських установ за регіонами світу у 2021 році, %.

Примітка. Побудовано автором за даними Міжнародного Банку Реконструкції та Розвитку.

Це постійне зростання рівня капіталу в банківському секторі зараз означає, що Китай займає ще більшу частку серед 20 найбільших банків: дев'ять порівняно з сімома 2020 року. Індустріальний банк піднявся з 21-ї позиції у 2020 році на 19-е місце рейтингу 2021 року. Однак поштовий ощадний банк Китаю робить більш вражаючий стрибок з 22-го місця в 2020 році до 15-го цього року, при цьому його капітал першого рівня збільшився на 32,8 % порівняно з минулим роком.

США є єдиною країною в рейтингу 1000 найкращих банків, у якій представлено більше банків, ніж у Китаю, хоча розрив скорочується. У цьогорічному рейтингу Азійсько-Тихоокеанський регіон є єдиним, який зміг зміцнити свої позиції у ТОП-1000 банків світу. Там відбулось їх збільшення із 372 у 2020 до 285 у 2021 році (див. Табл. 2.3) [79].

Кариби стали єдиними чия кількість банків не змінилася. Інші ж регіони сильнішого впливу COVID-19 і в результаті втратили певну частку банків у ТОП-1000 банків світу. Найбільших втрат зазнали Північна Америка (-5), Центральна та Східна Європа (-5) та Близький Схід (-4).

Кількість банків у ТОП -1000 за регіонами світу, 2020-2021 рр.

Регіон	2020	2021	Абсолютний приріст/спад
Африка	36	35	-1
Азіатсько-Тихоокеанський регіон	372	385	13
Кариби	7	7	0
Центральна Америка	18	16	-2
Центральна та Східна Європа	44	39	-5
Центральна Азія	4	3	-1
Близький Схід	68	64	-4
Північна Америка	198	193	-5
Південна Америка	33	35	2
Західна Європа	220	223	3

Примітка. Складено автором за даними The Banker.

ICBC вже дев'ять років поспіль займає перше місце в даному рейтингу. Його капітал першого рівня зріс до 439,9 млрд. дол. США, що є найвищим загальним показником окремого банку за всю історію та збільшився на 59,7 млрд. дол. США у порівнянні з минулим роком (збільшення майже еквівалентно загальному капіталу першого рівня, який утримує ING, 36-й за величиною банк у ТОП-1000).

Здебільшого найбільші банки США міцно трималися на своїх позиціях з попереднього року. JPMorgan Chase залишається на п'ятій позиції і все ще залишається найвищим банком США в ТОП-1000 з капіталом першого рівня в розмірі 234,8 млрд доларів, що на 9,5% більше, ніж у 2020 році. Bank of America також залишається на шостому місці. Однак Wells Fargo опустився з сьомого місця на дев'яту в рейтингу, що дозволило Citi, яка раніше займала восьме місце, підскочити на одну позицію [86].

Ще до COVID-19 Wells Fargo боровся з низкою проблем на своєму шляху до кращої продуктивності. Генеральний директор Чарлі Шарф, який вступив на посаду в жовтні 2019 року, призначив нових співробітників на керівні посади, запровадив нові структури для покращення контролю та нагляду в банку та визначив пріоритетність розвитку культури підзвітності після так званого «фейку». Скандал з

рахунками 2016 року. Враховуючи ширші події 2020 року, важко зрозуміти, який вплив ці зусилля досі мали на стан банку.

Важливо, що банк залишається обмеженим лімітом активів у розмірі 1,95 трлн доларів, встановленим Федеральним резервом у лютому 2018 року (хоча з деякими винятками, наданими для кредитування бізнесу, пов'язаного з пандемією), на основі того, що його зростання буде обмежено, доки він не зможе продемонструвати чіткі покращення в управлінні. Тож не дивно, що його загальні активи в основному залишилися незмінними. Його капітал першого рівня також трохи впав на 0,47 % у порівнянні з аналогічним періодом 2020 року.

Goldman Sachs, єдиний інший американський банк, що входить в ТОП-20, опустився з 16-ї позиції в рейтингу на 20-е. Не зважаючи на збільшення капіталу першого рівня на 8,5 %, його обігнали чотири китайські банки. Morgan Stanley, капітал якого першого рівня збільшився на 19,9 %, ледь не потрапив у ТОП-20. Він піднявся з 26-ї позиції в 2020 році на 21-е 2021 року [86].

Прибутковість була проблемою для європейських банків протягом кількох років до пандемії, коли невелике економічне зростання та низькі відсоткові ставки стискали прибуток. Основні показники рентабельності регіону 2021 року ще більше впали. Рентабельність власного капіталу, яка вже склала не надто вражаючі 5,9 % у 2020 році, зараз становить лише 2,8 %; рентабельність капіталу впала з 6,9 % до лише 3,1 %; а рентабельність активів зараз становить мізерні 0,16 % [79].

Однак однією з помітних історій успіху в Європі є Deutsche Bank. У лютому 2021 року компанія повідомила про свій перший чистий прибуток з 2014 року, а її прибуток до оподаткування також збільшився на 4,2 млрд. дол. США у порівнянні з минулим роком із втрати майже 3 млрд. дол. США до прибутку до оподаткування в 1,3 млрд. дол. США. Він очолює таблицю 10 найбільших змін від збитків до прибутку (див. Табл. 2.4) [79]. За ним ідуть такі відомі банки як IDBI, Bank of India, Union Bank of India, Banco de la Nacion Argentina та National Bank of Greece.

Найбільші зміни від збитку до прибутку, 2021р., млн. дол. США

Банк	Прибуток до оподаткування	Попередній прибуток до оподаткування	Приріст
Deutsche Bank	1260	-2960	4220
IDBI	338	-1180	1518
Bank of India	446	-622	1068
Bank of Baroda	867	-159	1026
Union Bank of India	317	-561	878
Hengfeng Bank	694	-128	822
Canara Bank	528	-201	729
Banco de la Nacion Argentina	515	-28	542
IDFC First Bank	71	-311	382
National Bank of Greece	89	-254	343

Примітка. Складено автором за даними The Banker.

Deutsche пережила значну реструктуризацію, яка призвела до втрати десятків тисяч робочих місць і з його інвестиційним банком, зокрема, з метою створення «більш стабільної та конкурентоспроможної» операції. У 2020 році на частку інвестиційно-банківського підрозділу припадало понад 38 % виручки основного банку, і він був єдиним із чотирьох основних підрозділів, у якому відбулося збільшення доходів [21].

Ще одним важливим суб'єктом міжнародних фінансових центрів, який забезпечує їхній неперервний розвиток є фондові біржі. Основні показники, що характеризують фондовий ринок і тісно пов'язані між собою, – це капіталізація, обсяги торгів і вартість репрезентативних ринкових індексів. Якщо обсяги торгів відображають ліквідність, а вартість репрезентативних індексів – доходність фондового ринку, то капіталізація – розмір і продуктивність економіки, тобто розподілену через нього частку національного багатства. Саме зміни показника капіталізації фондового ринку, на наш погляд, найкраще відображають його взаємозв'язок з іншими економічними показниками країни [81].

Рейтинг найбільш популярних світових фондових бірж, а також рівень їх капіталізації у 2020 рр., представлений у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

ТОП-10 найбільших за капіталізацією ринку акцій бірж світу, 2020 р., трлн. дол. США

Місце в рейтингу	Назва біржі	Країна	Акції
1	NYSE Euronext	США	24,4
2	NASDAQ	США	19,3
3	Tokyo Stock Exchange	Японія	6,3
4	London Stock Exchange	Великобританія	4,6
5	Euronext	Європа	4,65
6	Hong Kong Stock Exchange	Китай	4,44
7	Shanghai Stock Exchange	Китай	4,23
8	Toronto Stock Exchange	Канада	3,55
9	Frankfurt Stock Exchange	Німеччина	2,34
10	Australian Securities Exchange	Австралія	2,33

Примітка. Складено автором за даними World Federation of Exchanges.

З таблиці 2.5 можна побачити, що найбільшими за капіталізацією є фондові біржі США. Вони є безумовними лідерами, та для того щоб наблизитися до них впритул потрібно дуже багато часу.

З поміж різних рейтингів та індексів, Китай показує хороші результати, адже його економіка невпинно розвивається, проте якщо брати до уваги таке поняття як капіталізація, цій країні є ще над чим працювати. Вчені вважають, що якщо всерйоз зайнятись покращенням цього показника ринкової капіталізації компаній, то Китаю вдасться вже через 5-7 років очолити і цей рейтинг також [19].

Підбиваючи підсумки, варто сказати, що організаційно-інституційне забезпечення МФЦ відбувається за рахунок таких складових як нормативно-правова база, його суб'єкти та інструменти впливу міжнародних фінансових центрів на світову економіку. До п'ятірки найбільших банків світу у 2021 році віднесли 4 китайських та 1 американський банки. Не можна не зауважити, що сьогодні міжнародні фінансові центри Азії продовжуються активно розвиватися і починають активно конкурувати з європейськими та американськими, які до недавнього часу непохитно рухалися вперед.

2.2. Тенденції розвитку міжнародних фінансових центрів під впливом пандемії COVID-19

Сучасний фінансовий ринок є надзвичайно динамічним, він постійно нарощує свої масштаби, вдосконалюється і все більше диверсифікується. Однак, незважаючи на це, залишається вкрай асиметричним і диспропорціональним. Саме в такому середовищі розвиваються і фінансові центри: одні з них стають провідними у всьому світі, а інші тільки в регіонах своєї дислокації.

Важливе значення у активному розвитку МФЦ відігравали такі процеси як поява такої інституційної основи як інтегровані фінансові посередники, консолідація та інтеграція на світових ринках фінансових послуг.

Кожен фінансовий центр проходив свій етап становлення. Сьогодні нові МФЦ мають однакові тенденції їхнього життєвого циклу:

- становлення (формування інфраструктури, поява агломерацій);
- стабільне існування (бурхливий розвиток та нарощення своїх потужностей) ;
- інтерформація (порушення системної рівноваги, стан невизначеності, взаємодія та підтримка держави);
- інтроформація (пошук та поява нових механізмів функціонування МФЦ, запровадження інновацій) [45].

Такі ключові тенденції як діджиталізація, інтернаціоналізація та постійне вдосконалення міжнародних фінансових центрів, сприяють їх трансформації з однієї стадії у іншу (див. Рис. 2.5).

Це пояснюється тим, що для традиційних фінансових центрів властивий набір одних характеристик, а коли він починає запроваджувати інновації, то поступово переходить на вже нову стадію і стає новим МФЦ. Після того, як він повністю перейме всі ознаки цієї сходинки розвитку, фінансовий центр продовжує розвиватися, трансформуватися, створювати нові фінансові інституції, які і забезпечують прогрес.

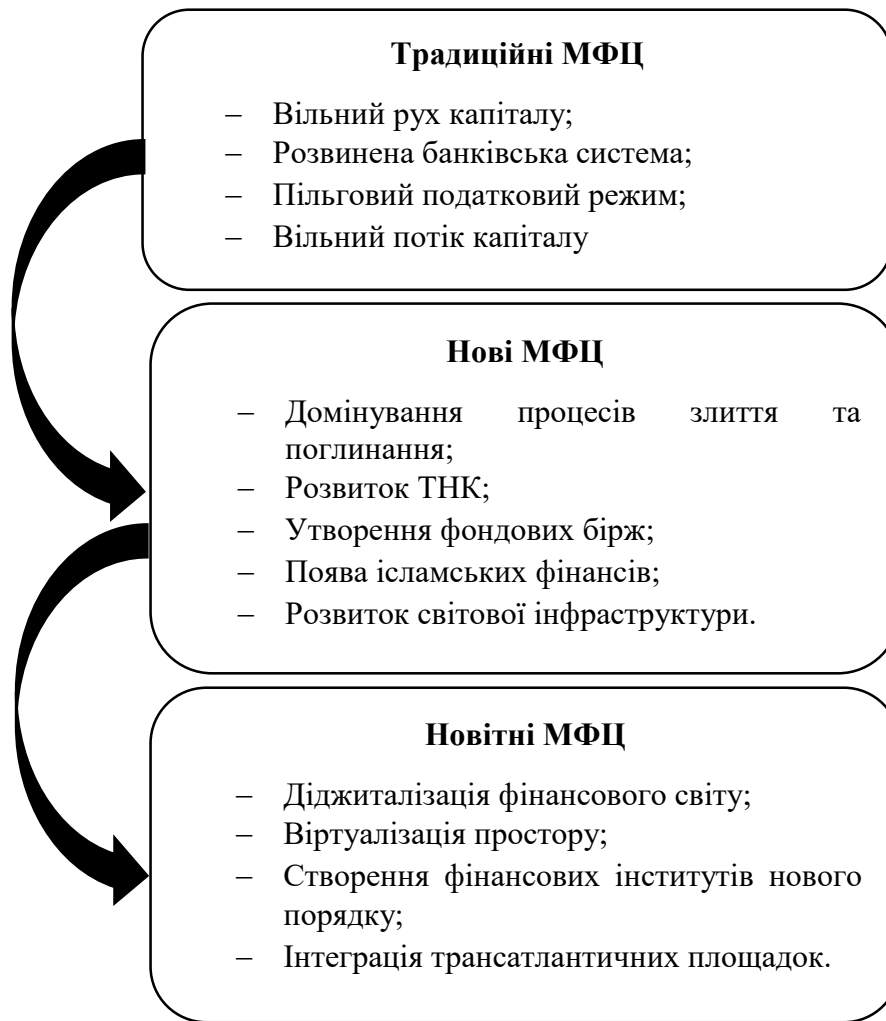

Рис. 2.5. Трансформація МФЦ.

Джерело: Ліфанова М.І. Міжнародні фінансові центри: поняття, умови та стадії формування/ М.І.Ліфанова//Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2019. – № 17. – С. 21.

На сьогоднішній день такі поняття як віртуалізація простору, діджиталізація всього світового фінансового простору, тай взагалі глобальної економіки є характерними ознаками саме новітніх міжнародних фінансових центрів.

Для такої трансформації потрібен набір певних факторів, серед яких ключовими на сьогоднішній день є:

- утворення надлишкового капіталу у МФЦ;
- збільшення ринкової капіталізації;
- усунення бар'єрів для вільного потоку капіталу;
- належний рівень розвитку фінансово-кредитних інституцій [21].

Для того, щоб проаналізувати ефективність ведення фінансової діяльності в країні та світі, спочатку варто розглянути такий показник як капіталізація. Якщо розглядати світову динаміку розвитку капіталізації, то за останні 10 років, то можна спостерігати її зростання практично в 2 рази. Якщо в 2010 році цей показник становив трлн млрд. дол. США, то вже у 2020 він сягнув позначки 93,686 трлн. дол. США. У 2018 році можна спостерігати спад світової ринкової капіталізації на 10, 609 трлн. дол. США. Незважаючи на початок пандемії COVID-19 у 2019 році, ситуація з показником не погіршилася, а навпаки покращилася. Так, в період 2019-2020 років, ринкова капіталізація зростає на 24, 793 трлн. дол. США [67], (рис. 2.6):

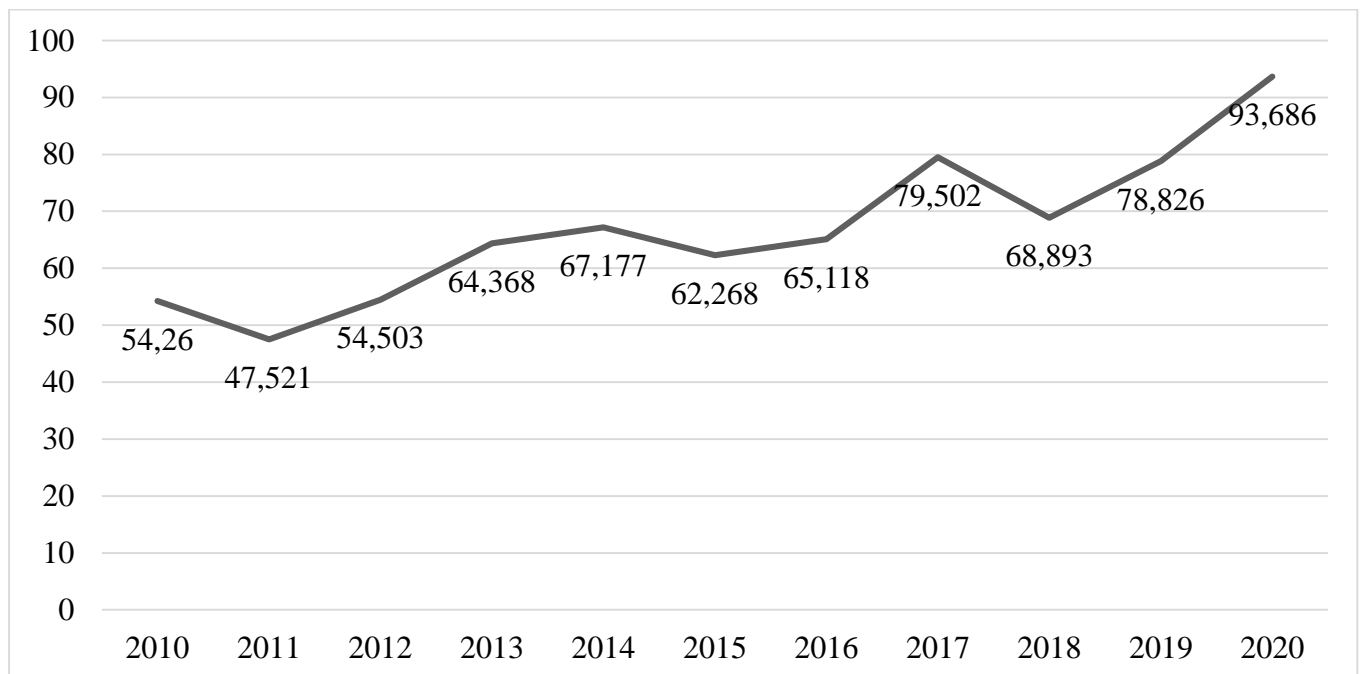

Рис. 2.6. Динаміка світової ринкової капіталізації за 2010-2020 рр., трлн дол. США.

Примітка. Складено на основі даних Світового Банку.

На фондовому ринку надзвичайно важливе значення займає саме співвідношення ринкової капіталізації до ВВП (див. Рис. 2.7).

Станом на 2020 рік співвідношення ринкової капіталізації до світового ВВП становило 133,769%, що на майже 50% більше, ніж у 2010 році. Так само як і з загальним показником капіталізації, у 2018 році відбувся спад цього співвідношення на майже 20%, проте ситуація швидко нормалізувалася [67].

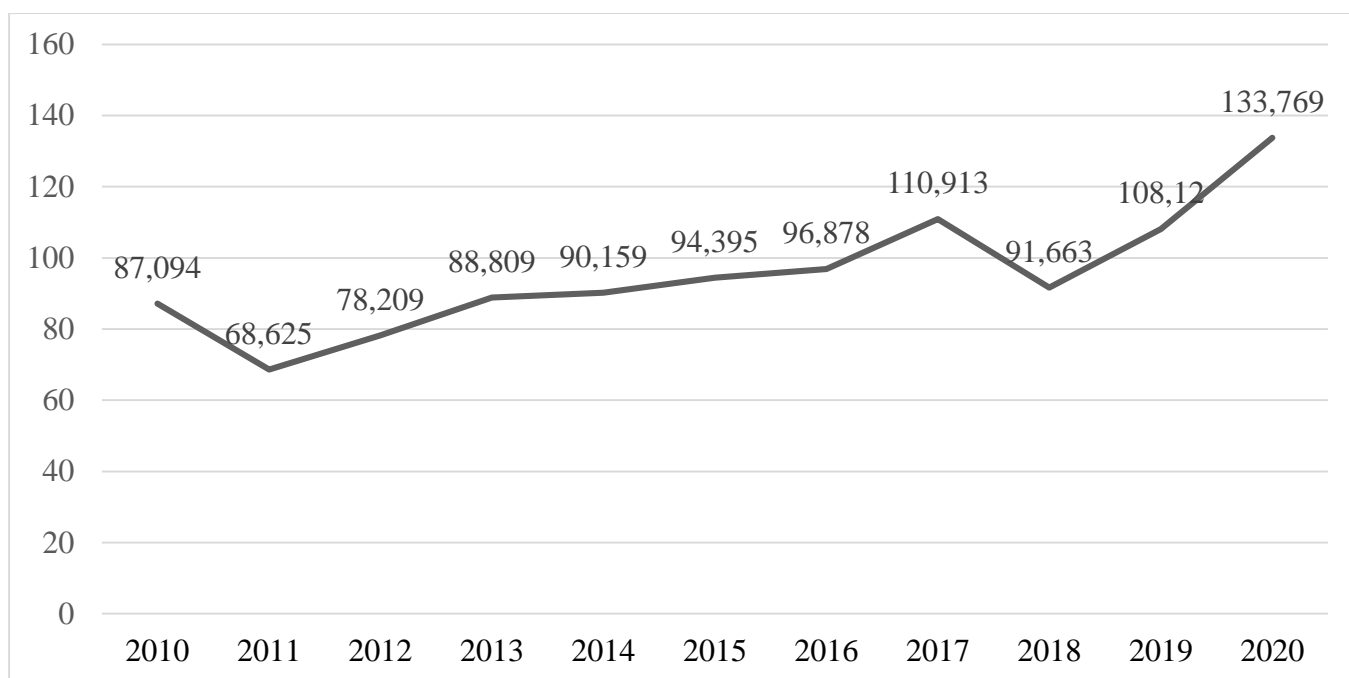

Рис. 2.7. Динаміка співвідношення ринкової капіталізації до світового ВВП за 2010-2020 рр. (%).

Примітка. Складено на основі даних Світового Банку.

Якщо брати до уваги не тільки світову динаміку розвитку капіталізації, а загальну кількість компаній розташованих в міжнародних фінансових центрах, то ситуація не сильно змінюється, адже за показником ринкової капіталізації лідируючу позицію займають США, адже там нараховується 57 компаній, (табл.2.6):

Таблиця 2.6

Ринкова капіталізація компаній за регіонами світу, 2021 р.

Регіон	Ринкова капіталізація, млрд. дол. США	Кількість компаній
США	20,549	57
Європа	3,381	17
Китай	4,188	14
Інші	3,635	9

Примітка. Складено автором за даними Global Top 100 companies 2021. [Electronic resource] – Access: <https://www.pwc.com/gx/en/services/audit-assurance/publications/global-top-100-ompanies.html>.

Якщо порівнювати показники ринкової капіталізації за період 2020-2021 років, то найбільшого прогресу досягли США. Їм вдалось покращити цей показник на 7, 456

млрд. дол. США з 2020 року. Найгірший показник у Європі, всього 18 % зростання, що дорівнює 523 млрд. дол. США [89], (табл. 2.7):

Таблиця 2.7

Зміна ринкової капіталізації Global TOP 100
(з березня 2020 року по березень 2021 року)

Регіон	Приріст, млрд. дол. США	Приріст, %
США	7, 456	57
Європа	523	18
Китай	1, 244	42
Інші	1, 046	42
Загалом	10, 269	48

Примітка. Складено автором за даними Global Top 100 companies 2021. [Electronic resource] – Access: <https://www.pwc.com/gx/en/services/audit-assurance/publications/global-top-100-companies.html>.

З такого невеликого приросту Європи, можна зробити висновки, що саме вона зазнала найбільших збитків через пандемію COVID-19. Незважаючи на те, що Китай став першою країною, яка постраждала від пандемії, він зміг швидко зреагувати і втримати свої позиції на світовому фінансовому ринку.

За період 2020-2021 року ринкова капіталізація 100 найкращих компаній світу зросла на 48%, що призвело до рекордної ринкової капіталізації в 31,7 трлн. дол. США [89].

Незважаючи на те, що регіонально США займають перше місце, за 2021 рік в світі за ринковою капіталізацією займає компанія SAUDI ARABIAN CO (див. Табл. 2.8). Дана компанія ще декілька років назад не входила навіть ТОП-30 цього рейтингу, що засвідчує бурхливий розвиток ринкової капіталізації в Саудівській Аравії.

Наступні ж компанії, які входять до 10 лідерів, походять з США і представляють технологічні галузі. Серед них можна виділити всім відомі APPLE INC, MICROSOFT CORP, ALPHABET INC-A та FACEBOOK INC-A, TESLA INC. Найвищий темп приросту продемонструвала компанія TESLA (зростання на 550 млн дол. або 565 %). Найгірший показник за 2021 рік належить China Mobile (-12 %) [89].

Global TOP-10 компаній за ринковою капіталізацією, 2021 рік

Місце в рейтингу	Назва компанії	Галузь	Країна	Ринкова капіталізація (млрд. дол. США)
1	APPLE INC	Технології	США	2,051
2	SAUDI ARABIAN CO	Нафта і газ	Саудівська Аравія	1,920
3	MICROSOFT CORP	Технології	США	1,778
4	AMAZON.COM INC	Споживчі послуги	США	1,558
5	ALPHABET INC-A	Технології	США	1,393
6	FACEBOOK INC-A	Технології	США	839
7	TENCENT	Технології	Китай	753
8	TESLA INC	Спож. послуги	США	641
9	ALIBABA GRP-ADR	Спож. послуги	Китай	615
10	BERKSHIRE HATH-A	Фінанси	США	588

Примітка. Складено автором за даними Global Top 100 companies 2021. [Electronic resource] – Access: <https://www.pwc.com/gx/en/services/audit-assurance/publications/global-top-100-companies.html>.

Сьогодні як вже зазначалося однією з ключових тенденцій є лібералізація руху капіталу. Проте, ця тенденція не поширюється на всі міжнародні фінансові центри. Якщо проаналізувати Chinn-Ito Index (Індекс відкритості операцій з капіталом), то можна побачити, що на сьогоднішній день країни продовжують активну лібералізацію. Даний індекс розраховується на основі звіту Міжнародного Валютного Фонду про валютні обмеження. Він виходить із запізненням на 2 роки. Так у 2021 році оприлюднили дані по відкритість операцій з капіталом за 2019 рік. Станом на 2019 рік такі країни як Франція, Великобританія, Італія, США, Гонконг та інші досягли показника 2,32. Це свідчить про активний та вільний рух операцій з капіталу в цих країнах (див. Табл. 2.9). Кіпр, міста якого не входять до провідних МФЦ, також має коефіцієнт 2,32 через активний рух операцій з капіталом там [97].

Індекс Chinn-Ito окремих країн у 2019 році

Країна	Показник
США	2,32
Франція	2,32
Великобританія	2,32
Японія	2,32
Данія	2,32
Гонконг	2,32
Кіпр	2,32
Польща	1,05
Аргентина	-0,72
Китай	-1,23
Бразилія	-1,23
Україна	-1,92

Примітка. Складено автором на основі даних The Chinn-Ito Financial Openness Index 2019. [Electronic resource] – Access: http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/35402/1/dissertation_lifanova-m_-i.pdf.

На сьогоднішній день, Україна має край низький показник Chinn-Ito через непросту процедуру входження на ринок.

Не менш важливою тенденцією є і те, що на сьогоднішній день, ТОП-1000 найбільш розвинених міст світу контролюють більше 60 % світового ВВП. Вважається, що ця цифра буде зростати. Більшість фінансових центрів змогли збільшити своє ВВП навіть під впливом COVID-19, серед них Нью-Йорк, Токіо, Лос-Анджелес, Лондон та інші. Проте більшість азійських МФЦ все ж зазнали чималих втрат (див. Табл. 2.10).

Серед провідних азійських фінансових центрів Гонконг, Сінгапур, Осака в 2019 році через пандемію COVID-19 зазнали економічних втрат і їхній ВВП впав нижче рівня 2017 року. Проте вже за 2020- 2021 роки, ситуація нормалізувалася. Шанхай та Токіо у 2019 навіть, незважаючи на пандемію, покращили свої позиції відносно 2018 року.

ВВП провідних МФЦ, 2016-2021 рр., млрд. дол. США

Фінансовий центр	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Нью-Йорк	1,662	1,717	1,210	1,57	1,717	1,874
Токіо	1,367	1,406	1,520	1,745	1,893	2,055
Лос-Анджелес	996,4	1,043	789,7	960,25	1,001	1,133
Лондон	879,5	765	731,2	801,56	880,4	926,7
Париж	715,1	850,0	669,2	724,6	850,2	978,4
Шанхай	386,8	469,1	516,5	580,4	651,3	633,9
Чикаго	514,3	679,7	524,6	603,5	636,5	714,7
Осака	535,3	673,1	654,6	558,4	584,9	699,4
Гонконг	320,9	341,4	364,8	300,5	325,6	368,6
Сінгапур	309,7	323,9	349,5	301,4	312,5	374,3

Примітка. Складено автором на основі даних МВФ.

Підсумовуючи, можна сказати, що ключовими тенденціями розвитку міжнародних фінансових центрів є утворення надлишкового капіталу, зростання ринкової капіталізації, вільний потік капіталу та високий рівень розвитку фінансово-кредитних інституцій. Загалом, за період 2020-2021 рр., ринкова капіталізація у світі зросла на 10,269 млрд. дол. США, що дорівнює 45 %. Найбільш капіталізованими компаніями у 2021 році стали Apple, Saudi Arabian Co та Microsoft Corp.

Відповідно до індексу відкритості операцій з капіталом, найбільш лібералізованими за цим показником є такі країни як Франція, Великобританія, Італія, США, Кіпр та ін. В Україні край низькі позиції, що свідчить про те, що їй потрібно активно зруйновувати бар'єри, які стоять на шляху до вільного руху капіталу та інвестицій у фінансову сферу. Більшість фінансових центрів змогли збільшити своє ВВП навіть під впливом COVID-19, проте серед провідних азійських фінансових центрів Гонконг, Сінгапур, Осака в 2019 році зазнали економічних втрат і їхній ВВП впав нижче рівня 2017 року. Вони змогли повністю наздогнати показники попередніх років аж у 2021р.

2.3. Особливості розвитку новітніх міжнародних фінансових центрів

У сучасному світі все більшу увагу до себе привертають країни, економіка яких знаходиться в стані трансформації. Це як правило азійські та близькосхідні країни.

Можна виділити цілий ряд факторів, які характеризують ці країни:

- високі темпи економічного зростання;
- волатильність зовнішньоекономічної діяльності;
- нестабільна політична ситуація;
- створення умов для припливу прямих іноземних інвестицій [70].

Якщо аналізувати ці пункти з точки зору інвесторів, то з одного боку – це ризик, а з іншого – велика ймовірність отримання надприбутку. Для того, щоб створити новий потужний міжнародний фінансовий центр в країні з економікою, яка розвивається, в першу чергу потрібні спільні зусилля держави та бізнесу. Тільки в такому синтезі можна створити потужні технополіси та бізнес-інкубатори.

Формування фінансових центрів – це складний процес, який потребує створення сучасного механізму, який буде охоплювати як національну, так і світову економіку (див. Рис.2.8).

Для того, щоб створити конкурентний МФЦ потрібно працювати не тільки на національному рівні, але й на локальному, а для того, щоб проект був вдалий потрібно розробити стратегію розвитку як МФЦ, так і всієї фінансової системи.

Основними причинами для формування нових фінансових центрів сьогодні є:

- наявність та розвиток фінансових інститутів;
- уніфікація умов фінансових угод;
- створення умов для розвитку інформаційних технологій;
- посилення ролі регіональних МФЦ;
- створення фінансових інновацій [47].

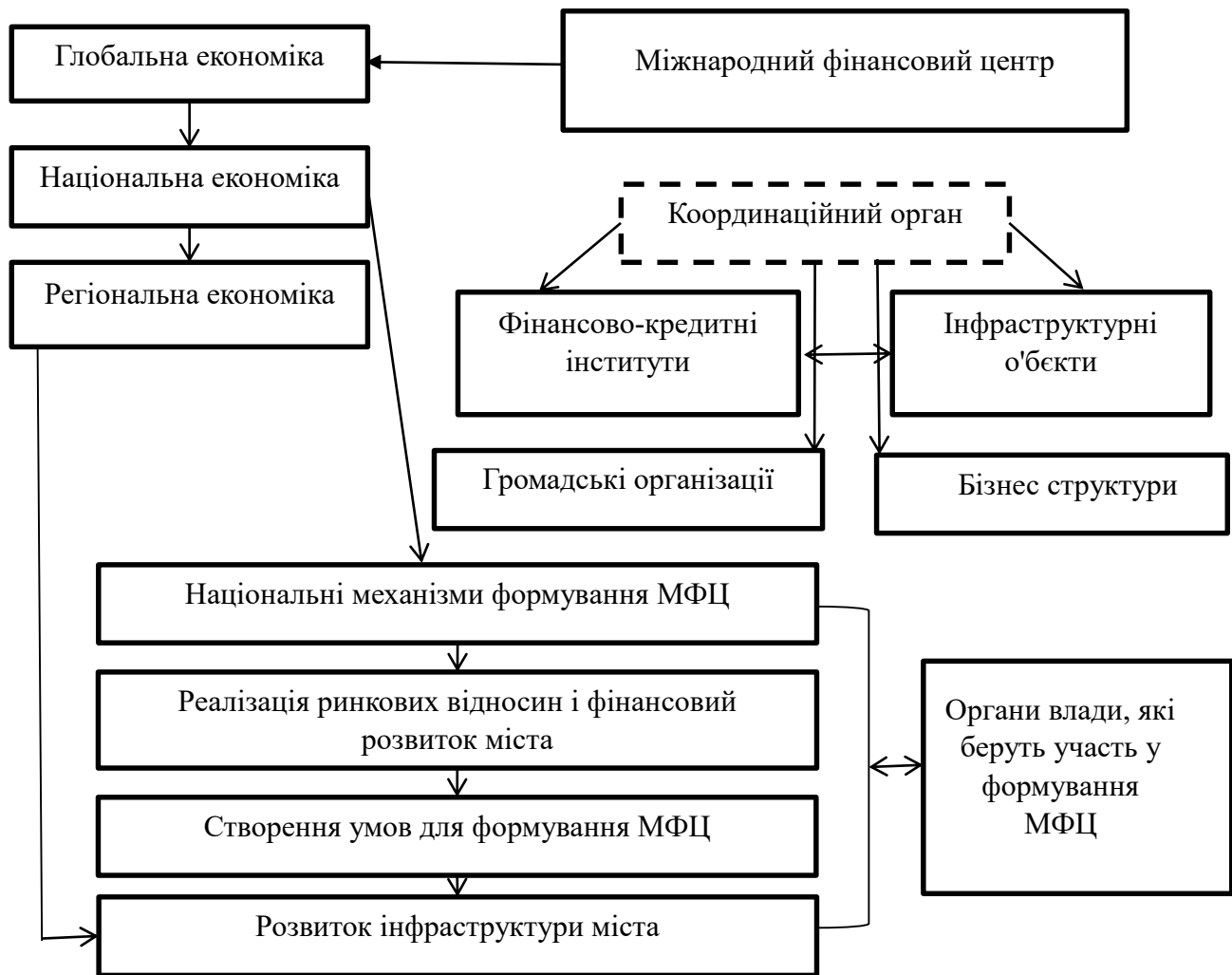

Рис. 2.8. Концептуальна схема механізму формування новітніх МФЦ.

Джерело: Ліфанова М. І. Трансформація міжнародних фінансових центрів у глобальній економіці : дис. канд. ек. наук / Ліфанова М. І. – Тернопіль, 2018. – С. 154.

Проте, дуже часто за цими факторами стоять спекулятивні дії задля покращення іміджу та привабливості країни та припливу туди фінансового капіталу. Коли ж відбувається економічний спад в країні, то відбувається швидкий відплив ПІ. Загалом, для країн з трансформаційними економіками, формування нових міжнародних фінансових центрів має досить неоднозначні наслідки (див. Рис. 2.9).

Одним із позитивних наслідків створення нових міжнародних фінансових центрів вважається розвиток новітніх технологій, які приходять разом із припливом прямих іноземних інвестицій. Це супроводжується і збільшенням кількості висококваліфікованих працівників. Не менш важливим є і покращення якості послуг у фінансовій сфері.

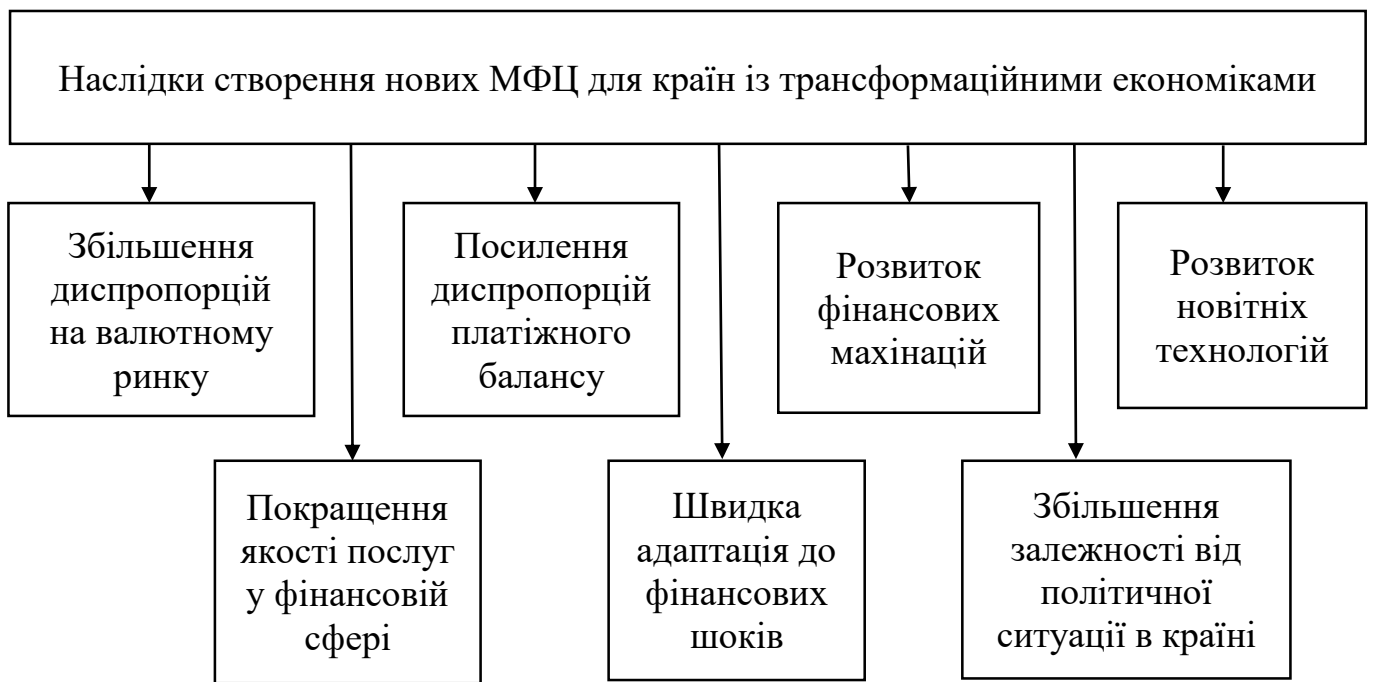

Рис. 2.9. Наслідки створення нових МФЦ для країн із трансформаційними економіками.

Примітка. Побудовано автором самостійно.

Незважаючи на те, що створення МФЦ в країнах, що розвиваються має неоднозначний вплив, фінансові ринки цих країн продовжують активно розвиватися та зростати. Це підтверджує і MSCI Emerging Market Index. Це спеціальний індекс для країн, що розвиваються, який оцінює ситуацію на їхньому фондовому ринку. Рівень індексу є показником стану глобального ринку акцій. Він включає низку цінних паперів, які котируються на фондових біржах 24 країн, що розвиваються. Їхня частка у капіталізації світового ринку становить вже більше 10%. На самому ж початку він включав тільки 10 країн, на які припадало всього 1% світової капіталізації. З 1399 компонентів індекс охоплює приблизно 85 % ринкової капіталізації у вільному обігу в кожній країні [94].

Станом на 31.03.2022 р., значущість перших 5 країн, що розвиваються, в даному індексі становить близько 80 %. Цими країнами є Китай (30,04 %), Тайвань (16,15 %), Індія (13,1 %), Південна Корея (12,58 %) та Бразилія (5,82 %) [94].

Незважаючи на те, що Китай займає перше місце, найбільш вагомий вклад в даний індекс вносить TAIWAN SEMICONDUCTOR MFG (7,02 %) (див. Табл. 2.11).

ТОП-10 компаній за часткою у MSCI Emerging Market Index

Місце	Назва компанії	Країна	Частка в індексі	Вид діяльності
1	TAIWAN SEMICONDUCTOR MFG	Тайвань	7,02	Інформаційні технології
2	TENCENT HOLDINGS LI	Китай	3,76	Послуги зв'язку
3	SAMSUNG ELECTRONICS CO	Корея	3,75	Інформаційні технології
4	ALIBABA GRP HLDG	Китай	2,97	Енергетика
5	RELIANCE INDUSTRIES	Індія	1,36	Різні види діяльності
6	INFOSYS	Індія	1,16	Інформаційні технології
7	VALE ON	Бразилія	1,13	Матеріали
8	MEITUAN B	Китай	1,11	Різні види діяльності
9	CHINA CONSTRUCTION BK H	Китай	0,99	Фінанси
10	JD.COM	Китай	0,82	Різні види діяльності
Загалом			24,06	

Примітка. Складено автором за даними MSCI:Emerging Market. [Electronic resource] – Access: <https://www.msci.com/our-solutions/indexes/emerging-markets>.

Серед 1420 компаній, 22 % займаються фінансами, а 21 % інформаційними технологіями, що свідчить про зростання ролі фінансової та трансформаційної складової у розвитку країн, що розвиваються [94].

Сьогодні одним із прогресуючих у фінансовому секторі стає ісламський світ. Ісламський фінансовий сектор – це особлива галузь у світовій фінансовій індустрії, яка обслуговує мусульман у всьому світі. Загальна вартість усіх ісламських фінансових активів у всьому світі становить понад 2,5 трлн. дол. США [74]. Не менш важливим є і те, що світ почав розуміти важливість ісламського банкінгу і такі країни як Великобританія та Сінгапур, що є немусульманськими, заявили про бажання стати основою ісламських фінансів. Є і такі країни, що внесли зміни до законодавства аби створити сприятливе середовище для фінансів ісламського світу [78].

На сьогоднішній день, провідними країнами ісламського банкінгу є: Іран (41 ісламський банк), ОАЕ (24 ісламських банків), Саудівська Аравія (16 ісламських банків), Катар (6 ісламських банків). Незважаючи на домінуючість у сфері банківської діяльності країн Перської затоки, основним представником усіх ісламських фінансів є Малайзія [93], (табл. 2.12):

Таблиця 2.12

ТОП-15 країн за Індексом ісламського фінансового розвитку, 2019-2020 рр.

Країна	Бали 2020	Бали 2019	Зміни в балах	Зміни у %	Місце в рейтингу у 2020	Місце в рейтингу у 2019	Зміни позицій у рейтингу
Малайзія	83,33	81,93	1,40	1,71	1	2	+1
Індонезія	82,01	81,01	1,00	1,23	2	1	-1
Іран	79,99	79,03	0,96	1,21	3	3	0
Саудівська Аравія	66,01	60,65	5,36	8,84	4	4	0
Судан	61,08	55,71	5,37	9,64	5	5	0
Пакистан	53,12	36,88	16,24	44,03	6	10	+4
Бруней	52,89	49,99	2,90	5,80	7	6	-1
ОАЕ	47,84	45,31	2,53	5,58	8	7	-1
Бангладеш	47,06	43,01	4,05	9,42	9	8	-1
Кувейт	43,47	40,90	2,57	6,28	10	9	-1
Туреччина	33,32	20,77	12,55	60,42	11	13	+2
Бахрейн	32,00	30,09	1,91	6,35	12	11	-1
Катар	31,03	29,88	1,15	3,85	13	12	-1
Казахстан	26,78	5,71	21,07	369,00	14	18	+4
Оман	25,45	19,21	6,24	32,48	15	14	-1

Примітка. Складено автором за даними Islamic Finance Development Report 2021: Advancing Economies [Electronic resource] – Access: <https://www.refinitiv.com/en/resources/special-report/islamic-finance-development-report>.

IFDR було започатковано з метою охопити зростання галузі та забезпечити швидку оцінку стану фінансового сектору у кожній країні. На сьогоднішній день індекс розробляється для 48 країн ісламського світу.

Малайзія знову повернула свою позицію номер один з 83,33 бала, обігнавши Індонезію. Малайзія домінує в індексі з 2011 року, займаючи першу позицію в 2016,

2017 і 2018 роках. До цього бажану позицію займав Іран. Торік Індонезія підскочила на 5 позицій, щоб зайняти перше місце, але 2022 року вона опустилася на другу позицію.

Не менш важливим у дослідженні розвитку нових фінансових центрів є GFCI індекс. Якщо розглядати МФЦ Близького Сходу, то безумовним лідером виступають Дубаї. У загальному рейтингу всіх фінансових центрів вони займають 17 місце, (табл. 2.13):

Таблиця 2.13

Global Financial Centers Index для МФЦ Близького Сходу, 24 березня, 2022 р.

Фінансовий центр	Країна	Місце в загальному рейтингу	Кількість балів
Дубаї	ОАЕ	17	691
Абу-Дабі	ОАЕ	31	672
Тель-Авів	Ізраїль	57	626
Доха	Катар	65	606
Бахрейн	Бахрейн	84	563
Ріяд	Саудівська Аравія	86	561
Ель-Кувейт	Кувейт	116	517
Тегеран	Іран	118	500

Примітка. Складено на основі даних The Global Financial Centres Index. [Electronic resource] – Access: https://www.longfinance.net/media/documents/GFCI_31_Report_2022.03.24_v1.0.pdf.

Станом на 24 березня 2022 року, на території Близького Сходу розташовані 8 фінансових центрів. Основними з них є МФЦ ОАЕ та Ізраїлю, адже саме туди відбувається значний приплив іноземного капіталу [99].

Касабланка продовжує залишатися провідним африканським центром, тоді як Кейптаун і Йоганнесбург продовжують покращувати свій рейтинг, щоб боротися за лідируючі позиції в Африці (див. Табл. 2.14). Загалом на території Африки нараховується 7 міжнародних фінансових центрів. Варто також відмітити, що всі вони впродовж останніх років продовжують зміцнювати свої позиції та отримують все більше інвестиційних надходжень, за виключенням 2020 року [99].

Таблиця 2.14

Global Financial Centers Index для МФЦ Африки, 24 березня, 2022 р.

Фінансовий центр	Країна	Місце в загальному рейтингу	Кількість балів
Касабланка	Марокко	54	632
Кейптаун	ПАР	55	629
Йоганненсбург	ПАР	56	627
Порт-Луї	Маврикій	87	560
Кігалі	Руанда	99	547
Найробі	Кенія	101	545
Лагос	Нігерія	103	543

Примітка. Складено на основі даних The Global Financial Centres Index. [Electronic resource] – Access: https://www.longfinance.net/media/documents/GFCI_31_Report_2022.03.24_v1.0.pdf.

Для того, щоб фінансовий центр був зарахований до Global Financial Centers Index він повинен отримати більше 150 оцінок. Це показники діяльності за якими і визначається загальна кількість балів усіх фінансових центрів. Станом на 24.03.2022р. вже 7 нових фінансових центрів в найближчому часі буде додано до рейтингу (табл. 2.15):

Таблиця 2.15

Міста, які претендують на включення до Global Financial Centers Index, 24.03.2022 р.

Місто	Країна	Кількість оцінок за останній рік
Міннеаполіс–Сент-Пол	США	121
Коберн-Таун	Теркс і Кайкос	118
Кишинів	Молдова	98
Карачі	Пакистан	97
Андорра-ла-Велья	Андорра	92
Каунас	Литва	57
Гетеборг	Швеція	56

Примітка. Складено на основі даних The Global Financial Centres Index. [Electronic resource] – Access: https://www.longfinance.net/media/documents/GFCI_31_Report_2022.03.24_v1.0.pdf.

За останній рік, кількість фінансових центрів у Global Financial Centers Index зросла із 116 до 119. Вперше були оцінені такі фінансові центри як Атланта, Лугано та Хошимін [99].

Збільшення кількості МФЦ свідчить про перетворення більшості ключових міст регіонів у фінансові центри. Проте, через пандемію COVID-19 більшість фінансових центрів не можуть продовжувати активно розвиватися так як до 2019 року. Так, за останнє оновлення індексу, з 40 фінансових центрів тільки один зміг піднятися більше ніж на 10 сходинок.

Не менш важливим для оцінки розвитку нових міжнародних фінансових центрів є приплив та відплив прямих іноземних інвестицій з регіонів їх дислокації. ПІІ різко впали у 2020 році під час кризи COVID-19.

ПІІ в країни, що розвиваються, скоротилися більш помірними темпами на 9 відсотків, головним чином через потужні потоки в Азію. Падіння потоків ПІІ в регіонах, що розвиваються, було нерівномірним: 45% в Америці та 16% в Африці. Натомість потоки в Азію зросли на 3 відсотки. Це єдиний регіон, який зміг змістити свої позиції. А якщо брати до уваги саме азійські країни з економіками, які розвиваються, то їхній ріст склав 7% [72], (табл. 2.16):

Таблиця 2.16

Приплив прямих іноземних інвестицій в деяких регіонах, 2019-2020 рр.

Регіон	Значення, млрд. дол. США		Співвідношення до ВВП, %	
	2019	2020	2019	2020
Африка	47	40	1,9	1,6
Америка	160	88	3,1	2,0
Азія та Океанія	527	543	1,9	2,0
Загалом	734	670	2,1	2,0

Примітка. Складено автором за даними ЮНКТАД

Світові потоки ПІІ впали на 35 % у 2020 році до 1,0 трлн. дол. США з 1,5 трлн. дол. США у 2019 році. Це майже на 20 % нижче рівня фінансової кризи 2009 р. [29].

Якщо окремо аналізувати ТОП-20 країн за припливом прямих іноземних інвестицій, то поряд із США, Китаєм та Німеччиною, можна побачити Індонезію,

В'єтнам, ОАЕ, Мексику та Бразилію (Додаток Б). Велику частку цих ПІІ займає саме капітал інвестований у фінансовий сектор. Це, безумовно, свідчить про активний розвиток в цих країнах нових фінансових інституцій, зокрема формування сучасних МФЦ [72].

Сполучені Штати Америки посіли перше місце у 2020 році за припливом прямих іноземних інвестицій з показником у 156 млрд. дол. США. Тому не дивно, що кількість нових фінансових центрів там зростає. Як уже згадувалося, незабаром до GFCI приєднається ще одне американське місто Сент-Пол.

Країни Азії із трансформаційною економікою, стали єдиним регіоном, де зафіксовано збільшення відтоку ПІІ, який зріс на 6 відсотків до 388 мільярдів доларів США. Відтік ПІІ з Африки скоротився на 68 % у 2020 році до 1,6 млрд. дол. США з 4,9 млрд. дол. США у 2019 році. Відтік з американських країн, що розвиваються впав у 2020 році, вперше зафіксувавши загальне деінвестування (-3,5 млрд. дол. США) [76], (табл. 2.17):

Таблиця 2.17

Відтік прямих іноземних інвестицій в деяких регіонах, 2019-2020 рр.

Регіон	Значення, млрд. дол. США		Співвідношення до ВВП, %	
	2019	2020	2019	2020
Африка	5	2	0,2	0,1
Америка	47	-3,5	1,0	-0,1
Азія та Океанія	365	388	1,3	1,4
Загалом	417	386	1,2	1,2

Примітка. Складено автором за даними ЮНКТАД.

Зниження було значною мірою спрямоване у бік розвинених економік, де приплив ПІІ різко впав на 59 % до 329 млрд. дол. США в 2020 році, що останній раз спостерігалось в 2003 році. Потік ПІІ до Європи впав на 78 %, в основному через негативні ПІІ в країнах з значні транспортні потоки, такі як Нідерланди та Швейцарія. ПІІ до Північної Америки скоротилися дещо менш різко, на 42 % [76].

Узагальнюючи, можна сказати, що сьогодні кількість новітніх фінансових центрів продовжує активно зростати. Крім цього, посилюється роль регіональних

МФЦ. Особливо активно починають виникати МФЦ в країнах з трансформаційною економікою.

Загалом, на території Близького Сходу та Африки знаходиться 15 фінансових центрів, більшість з яких сформувалися відносно недавно і за незначний проміжок часу. Крім цього, за останній рік кількість країн у GFCI збільшилась із 116 до 119. Станом на 24. 03.2022 р. вже є 7 міст, які претендують на звання новітніх фінансових центрів.

COVID-19 завдав значного впливу по ПП як в розвинені країни, так і в ті, що розвиваються. Винятком стали азійські країни з трансформаційною економікою, де спостерігається збільшення притоку капіталу, в тому числі фінансового, на 7%, що показує зростання ролі фінансових інвестицій в цей регіон.

Висновки до розділу 2

Організаційно-інституційне забезпечення МФЦ відбувається за рахунок таких складових як нормативно-правова база, його суб'єкти та інструменти впливу міжнародних фінансових центрів на світову економіку. До п'ятірки найбільших банків світу у 2021 році віднесли 4 китайських та 1 американський банки. Не можна не зауважити, що сьогодні міжнародні фінансові центри Азії продовжуються активно розвиватися і починають активно конкурувати з європейськими та американськими, які до недавнього часу непохитно рухалися вперед.

Ключовими тенденціями розвитку міжнародних фінансових центрів є утворення надлишкового капіталу, зростання ринкової капіталізації, вільний потік капіталу та високий рівень розвитку фінансово-кредитних інституцій. Загалом, за період 2020-2021 рр., ринкова капіталізація у світі зросла на 10,269 млрд. дол. США, що дорівнює 45%. Найбільш капіталізованими компаніями у 2021 році стали Apple, Saudi Arabian Co та Microsoft Corp.

Відповідно до індексу відкритості операцій з капіталом, найбільш лібералізованими за цим показником є такі країни як Франція, Великобританія, Італія, США, Кіпр та ін. В Україні край низькі позиції, що свідчить про те, що їй потрібно

активно руйнувати бар'єри, які стоять на шляху до вільного руху капіталу та інвестицій у фінансову сферу. Більшість фінансових центрів змогли збільшити своє ВВП навіть під впливом COVID-19, проте серед провідних азійських фінансових центрів Гонконг, Сінгапур, Осака в 2019 році зазнали економічних втрат і їхній ВВП впав нижче рівня 2017 року. Вони змогли повністю наздогнати показники попередніх років аж у 2021р.

Сьогодні кількість новітніх фінансових центрів продовжує активно зростати. Крім цього, посилюється роль регіональних МФЦ. Особливо активно починають виникати МФЦ в країнах з трансформаційною економікою.

Загалом, на території Близького Сходу та Африки знаходиться 15 фінансових центрів, більшість з яких сформувалися відносно недавно і за незначний проміжок часу. Крім цього, за останній рік кількість країн у GFCI збільшилась із 116 до 119. Станом на 24. 03.2022 р. вже є 7 міст, які претендують на звання новітніх фінансових центрів.

COVID-19 завдав значного впливу по ПП як в розвинені країни, так і в ті, що розвиваються. Винятком стали азійські країни з трансформаційною економікою, де спостерігається збільшення притоку капіталу, в тому числі фінансового, на 7%, що показує зростання ролі фінансових інвестицій в цей регіон.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ЦЕНТРІВ В ПЕРІОД COVID-19

3.1. Оцінка конкурентоспроможності офшорних фінансових центрів як прикладу розвитку нових міжнародних фінансових центрів

Сьогодні світ стає ще більш інтегрованим та лібералізованим. Міжнародний фінансовий ринок перетворився у багатоступеневу ієрархічну структуру, яка постійно змінює свій курс: від загальнонаціонального до глобального. Невід’ємним елементом світової фінансової системи є офшорні зони або офшорні фінансові центри (ОФЦ). Вони створюються задля мінімізації податкових зобов’язань.

Офшорні фінансові центри відрізняються від всіх інших МФЦ, зокрема через надмірну інвестиційну привабливість для закордонних інвесторів. Однією з особливостей ОФЦ є їхня конфіденційність. Імена власників компаній не розголошуються (рис. 3.1):

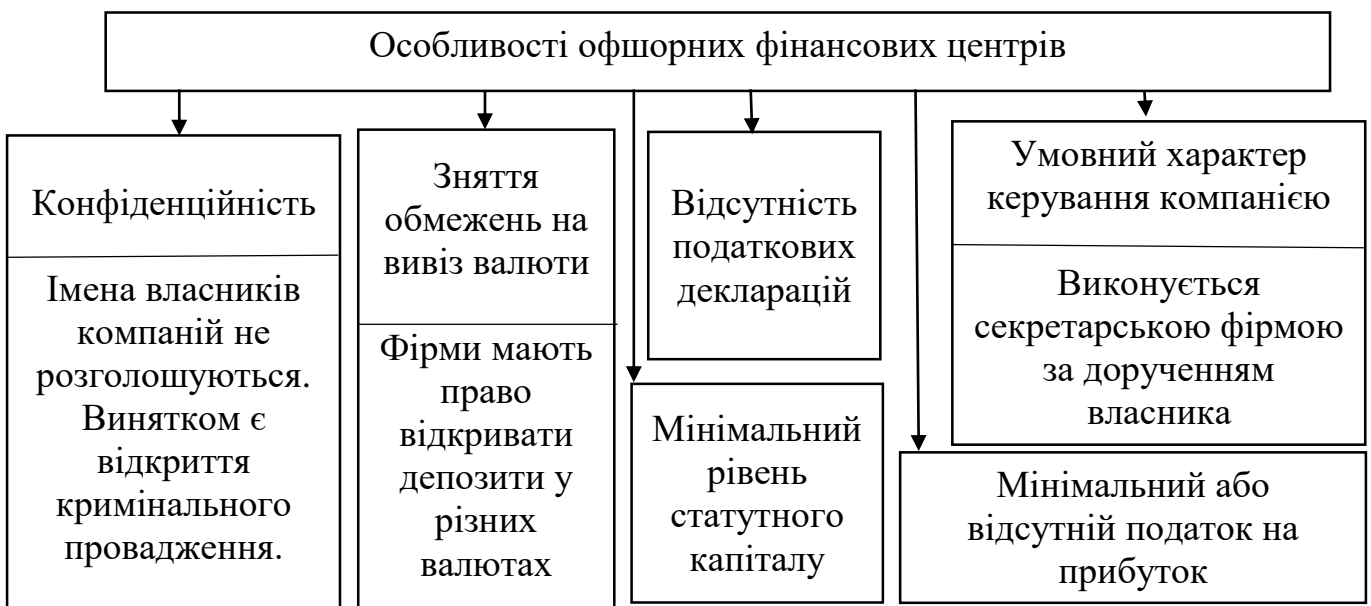

Рис.3.1. Особливості офшорних фінансових центрів.

Примітка. Побудовано автором самостійно.

Як і для створення міжнародних фінансових центрів, так і для офшорних, є цілий ряд причин. На сьогоднішній день, всіх їх можна згрупувати у 3 блоки: економічний, соціо-культурний та науково-технологічний (рис.3.2):

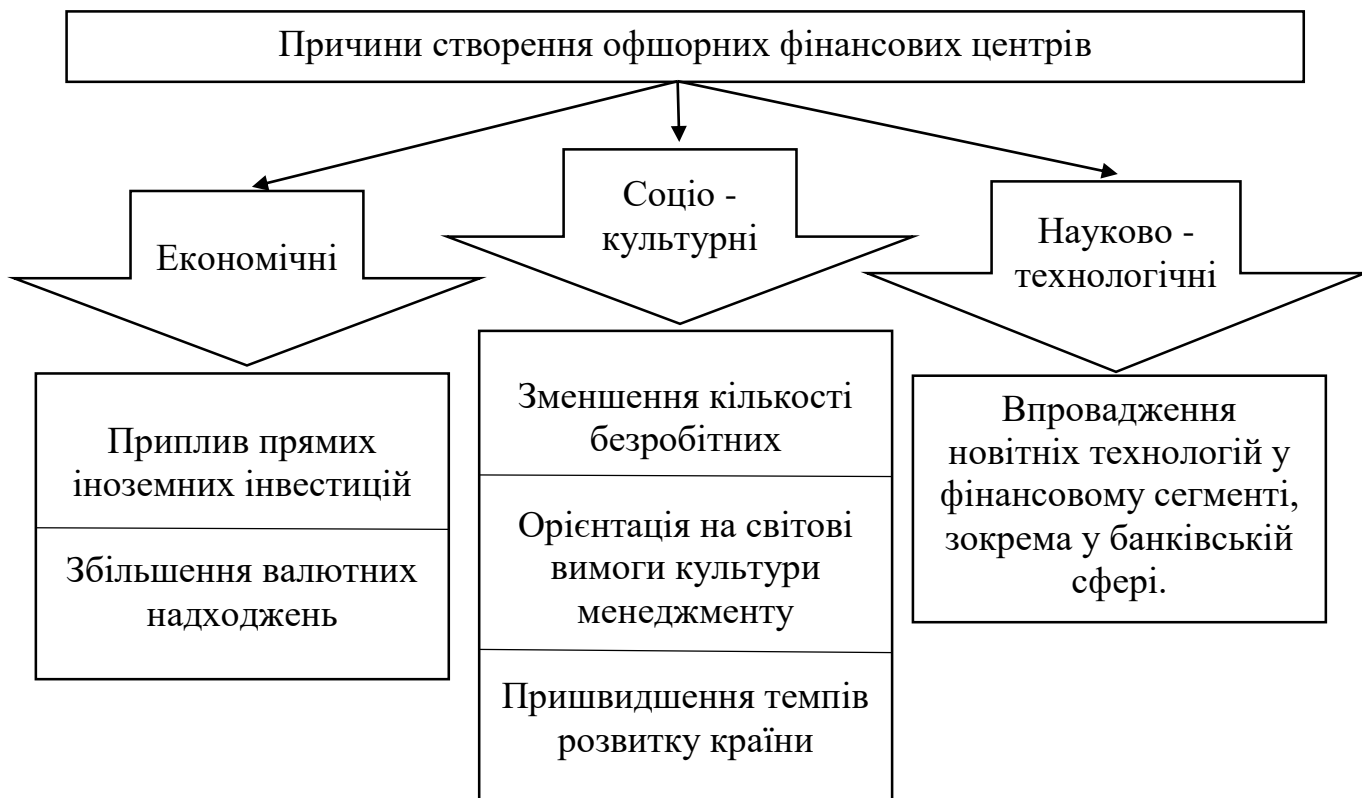

Рис.3.2. Основні причини для створення офшорних фінансових центрів.

Примітка. Побудовано автором самостійно.

Варто зауважити, що якщо під час дослідження міжнародних фінансових центрів ми беремо до уваги міста, то розглядаючи офшорні центри – це цілі країни.

У міру зростання значущості офшорних фінансових центрів, зросла і зацікавленість науковців до цього явища. Існує велика кількість класифікацій офшорних зон. Однією з найбільш поширених є групування в залежності від податкового режиму та необхідності ведення фінансової звітності. Відповідно до цього, офшорні фінансові центри поділяють на:

- Класичні офшорні центри. Вони характеризуються відсутністю оподаткування (існує тільки платіж за отримання ліцензії та її продовження). Крім

цього, ведення звітності є не обов'язковим або зводиться до мінімуму. Прикладом можуть слугувати Багами, Панама, Британські Віргінські острови.

– Гавані низького оподаткування. Тут широко поширені податкові пільги. Проте фінансова звітність вимагається. Такі прийоми використовують Кіпр та Угорщина.

– Інші зони. Вони характеризуються законодавчими особливостями, які дозволяють зводити до мінімуму податкові платежі. Необхідністю є тільки подання бухгалтерської звітності [30].

Також має місце географічна складова щодо класифікації ОФЦ. Відповідно цього показника, сьогодні виділяють 5 великих регіонів дислокації офшорних фінансових центрів (табл.3.1):

Таблиця 3.1

Регіональне розташування офшорних фінансових центрів

Регіон	Приклади країн
Азіатсько-Тихоокеанський	Самоа, Тонга, Вануату, Науру, о. Кука, Лабуан
Африканський	Сейшельські острови, Маврикій, Ліберія
Європейський	Монако, Ліхтенштейн, Кіпр, Андорра, Мальта, Гернсі, Гібралтар
Близький Схід	Ліван, Дубай, Бахрейн
Карибський	Домініка, Аруба, Беліз, Ангілья, Гренада, Антигуа і Барбуда, Барбадос

Примітка. Складено автором самостійно.

Незважаючи на те, що є загальновідомі офшорні фінансові центри, кожна країна має право самостійно приймати рішення щодо визнання нею тієї чи іншої офшорної зони. В Україні є затверджене розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2011 р. № 143-р «Про віднесення держав до переліку офшорних зон» [4]. У ньому всі ОФЦ поділені на 7 груп (див. Рис. 3.2). Останні зміни цього розпорядження виключили Близькосхідний регіон із офшорних зон та доповнили Тихоокеанський регіон островами Фіджі.

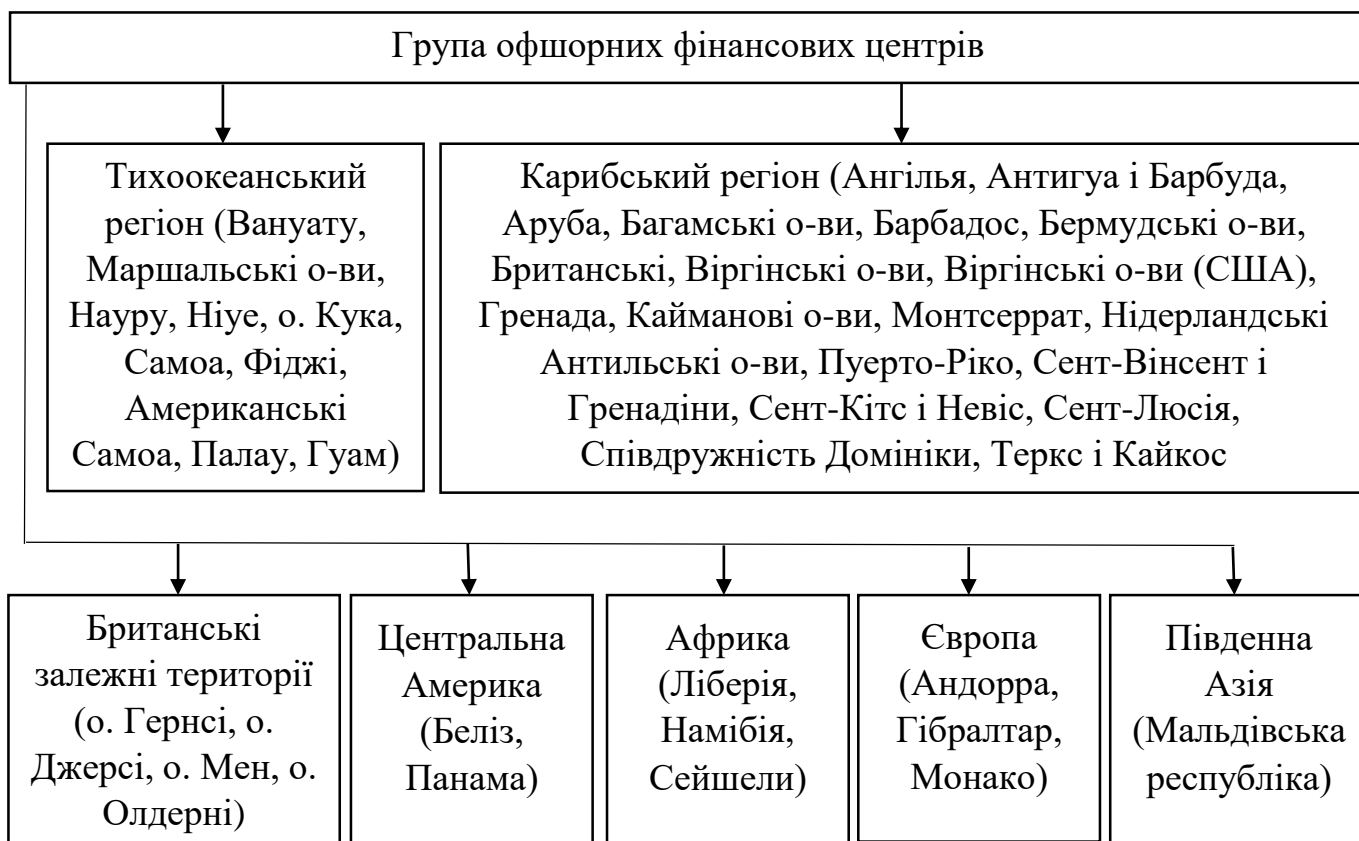

Рис. 3.2. Віднесення держав до переліку офшорних зон, встановлене КМУ.

Примітка. Побудовано автором на основі даних розпорядження Кабінету Міністрів України № 143-р «Про віднесення держав до переліку офшорних зон» від 23 лютого 2011 р.

На сьогоднішній день, саме надзвичайна секретність офшорних фінансових центрів привертає особливу увагу. Для підняття цієї завіси був створений Financial Secrecy Index (Індекс фінансової секретності). За підсумками 2020 року, фінансова секретність у світі зменшилась на 7 %, в результаті недавніх реформ прозорості [88].

Індекс фінансової таємності ранжує кожну країну в залежності від того, наскільки сильно правова та фінансова система дозволяє заможним особам та злочинцям приховувати та відмивати гроші по всьому світі. Індекс класифікує правову та фінансову системи кожної країни з показником секретності 100, де нуль зі 100 – повна прозорість, а 100 зі 100 – повна секретність. Потім показник таємності країни об'єднується з обсягом фінансової активності, що здійснюється в країні нерезидентами, щоб підрахувати, якою є фінансова секретність у світовому масштабі [88].

Вищий рейтинг в індексі не обов'язково означає, що юрисдикція є більш секретною, а швидше, що юрисдикція відіграє більш важливу роль у глобальному масштабі у забезпеченні скритого банківського обслуговування, анонімного володіння підставною компанією, анонімного володіння нерухомістю або інших форм фінансової таємності, що, свою чергу забезпечує відмивання грошей, ухилення від сплати податків та велику концентрацію неоподатковуваних доходів. На сьогоднішній день лідером рейтингу є Кайманові острови (табл. 3.2):

Таблиця 3.2

TOP-15 Financial Secrecy Index, 2020 p.

Місце	Країна	Значення FSI	Показник секретності	Частка у світовому обсязі транскордонних фінансових послуг, %
1	Кайманові острови	1575,19	76,08	4,58
2	США	1486,96	62,89	21,37
3	Швейцарія	1402,10	74,05	4,12
4	Гонконг	1035,29	66,38	5,17
5	Сінгапур	1022,12	64,98	5,17
6	Люксембург	849,36	55,45	12,36
7	Японія	695,59	62,85	2,20
8	Нідерланди	682,20	67,40	1,11
9	Британські Віргінські острови	619,14	71,30	0,50
10	Об'єднані Арабські Емірати	605,20	77,93	0,21
11	Гернсі	564,56	70,65	0,41
12	Об'єднане Королівство	534,65	46,20	15,94
13	Тайвань	507,57	65,50	0,59
14	Німеччина	499,72	51,73	4,71
15	Панама	479,51	71,88	0,22

Примітка. Складено автором за даними Financial Secrecy Index 2020. [Electronic resource]. – Access: <https://fsi.taxjustice.net/en/introduction/fsi-2020-results>

Іншими країнами, які не увійшли в рейтинг, але мають високі показники секретності у 2020 році є Катар (77,0), Багами (75,38), Ангола (79,73), Сент Кіс і Невіс

(75,18), Парагвай (77,45), Ліберія (78,24), Бруней (78,30) та ін. Саме показники більше 70 в переважній більшості і вказує на офшорні фінансові центри [88].

За даними Tax Justice Network близько 51 % депозитів у світі є аномальними, тобто вони розташовані в юрисдикціях у таких кількостях, які суперечать розмірам цих економік. І якщо порівняти ці країни із тими, що були в попередній таблиці, то можна спостерігати доволі схожу картину. Перше місце також займають Кайманові острови [71], (табл. 3.3):

Таблиця 3.3

ТОП-15 юрисдикцій з найвищим значенням аномальних депозитів, 2021 рік

Місце	Країна	Депозити, млрд. дол. США	Аномальні депозити, млрд. дол. США	Аномальні депозити (частка від загальної суми), %
1	Кайманові острови	1,627	1,626	99,9
2	Великобританія	1,349	1,080	80,08
3	США	2,747	7,12	25,94
4	Люксембург	555,0	548,2	98,78
5	Ірландія	376,4	338,5	89,95
6	Нідерланди	380,9	294,8	77,39
7	Британські Віргінські острови	178,9	178,7	99,92
8	Франція	424,0	166,1	39,19
9	Гонконг	170,4	136,0	79,78
10	Джерсі	119,0	118,7	99,72
11	Італія	307,3	116,9	38,05
12	Бермуди	102,9	102,2	99,21
13	Сінгапур	112,7	77,2	68,47
14	Швейцарія	134,6	65,1	48,40
15	Панама	68,3	62,1	90,73

Примітка. Складено автором за даними Tax Justice Network.

Як можна побачити з таблиці, аномальні депозити також спостерігаються в Люксембургу, Ірландії, Британських Віргінських островах, Джерсі та ін. Незважаючи на гриф секретності, деякі країни все ж подаються дані про походження депозитів до Банку Міжнародних Розрахунків. Серед країн, які входять до ТОП-15 з найвищим

значенням аномальних депозитів 10 надають таку інформацію. Серед тих, хто цього не робить, залишаються Панама, Кайманові острови, Британські Віргінські острови, Сінгапур та Бермуди.

Ще однією причиною розвитку офшорних фінансових центрів є легкість заснування або купівлі офшорної компанії. Вартість створення є різною, проте процес реєстрації є надзвичайно швидким (до 5 тижнів), (табл. 3.4):

Таблиця 3.4

Вартість заснування офшорної компанії

Країна	Реєстрація, дол. США	Річне обслуговування, дол. США	Вартість відкриття рахунку, дол. США	Місячне обслуговування в банку, дол. США	Час
Беліз	1300	1000	400-800	10-30	2 тижні
Сейшельські острови	700-1000	700-800	300-700	10-30	10 днів
Панама	1500-2000	1100	350-500	10-30	2 тижні
Кіпр	3500	2000	400-800	10-30	10 днів
Британські Віргінські острови	1500	1500	300-400	10-30	2 тижні
Гонконг	2500	2000	400-600	10-30	3-5 тижні в
Об'єднані Арабські Емірати	4000-5000	3500	600-800	10-30	3-5 тижні в
О. Мен	700-1500	700-800	300-500	10-30	2-3 тижні
Маршалові острови	1500-2000	1100	400-600	10-30	2 тижні
Бермудські острови	700-1000	700-800	300-700	10-30	10 днів

Примітка. Складено автором за даними Tax Justice Network.

Найбільш дешевими офшорними центрами, як можна побачити, вважаються Беліз, Сейшельські острови та Бермуди. В цих зонах дужі хороші умови відкриття та ведення бізнесу. Основною вимогою є заборона співпраці з місцевими компаніями.

Однією з найвагомійших складових розвитку офшорних фінансових центрів є їхній експорт саме фінансових послуг. Якщо порівняти розвинені країни та ОФЦ, то різниця за цим показником буде очевидна. У перших частка експорту фінансових послуг буде складати не більше 2% від всього ВВП, тоді як в останніх показник буде значно вищий [67], (рис.3.3):

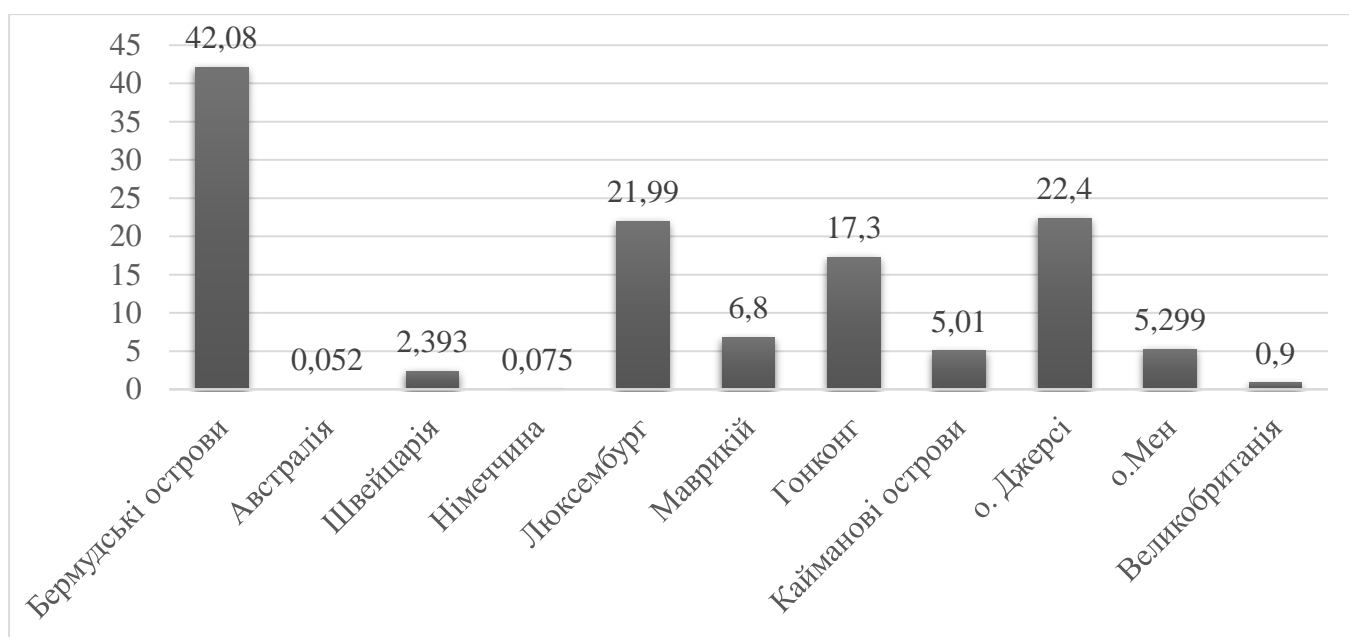

Рис. 3.3. Обсяг чистого експорту фінансових послуг окремих країн, 2021 р., % ВВП.

Примітка. Побудовано автором на основі даних МВФ та Світового Банку.

За цим показником, провідними фінансовими центрами можна вважати Бермудські острови, о. Джерсі, Люксембург та Гонконг. Майже половину всього ВВП займає обсяг чистого експорту фінансових послуг на Бермудах. На Кайманових островах та о. Мен показник перевищує 5 %, тоді як у Великобританії, Австралії та Німеччині не досягає 1%.

Ще одним показником, який відрізняє офшорні фінансові центри від міжнародних фінансових центрів є співвідношення портфельних активів до ВВП

країни. У розвинених країнах він не перевищує значення ВВП, тоді як у ОФЦ він в рази більший (рис. 3.4):

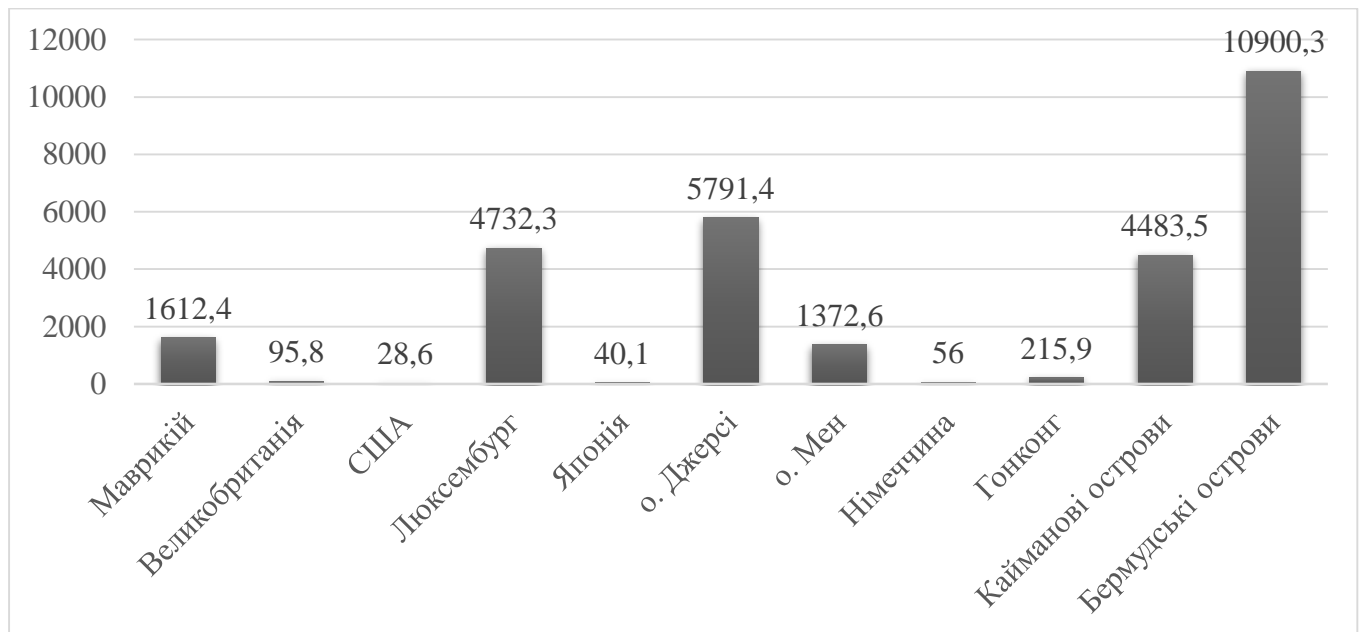

Рис. 3.4. Рівень портфельних активів деяких країн, 2021 р., % від ВВП.

Примітка. Побудовано автором на основі даних МВФ та Світового Банку.

На Бермудських островах рівень портфельних активів у майже 110 разів перевищує рівень ВВП, на о. Джерсі у 58, а на Кайманових островах та в Люксембурзі наближається до 50 разів [66].

Підсумовуючи, можна сказати, що офшорні фінансові центри – це можливість економічного розвитку саме для країн, де є проблеми з розвитком промисловості, сільського господарства. Це вигідно як для країни, яка стає офшорним центром, так і для компаній, які прагнуть позбавитися податкового тягаря.

На сьогоднішній день, немає чіткого регіонального розмежування ОФЦ, так само як немає і 100% затвердженого списку країн, які відносяться до офшорних фінансових центрів, Їх можна розпізнати за такими показниками як обсяг чистого експорту фінансових послуг та рівнем портфельних активів. Ключовими офшорними зонами є Бермудські, Кайманові острови, о. Джерсі, о. Мен та інші.

3.2. Проблеми і перспективи розвитку міжнародних фінансових центрів під впливом пандемії COVID-19

З розвитком і постійною трансформацією світової фінансової системи, на шляху до успішного розвитку перед МФЦ виникають сотні перешкод та загроз. Проте, через те, що всі фінансові центри розвиваються неоднаково, регулюються різними законами та знаходяться сильно віддалено один від одного, не можна виділити однакові проблеми, недоліки та загрози для них.

Якщо говорити про Лондон, то найбільшою проблемою для ще більшого бурхливого його розвитку є сильне нормативно-правове регулювання з боку держави, що веде до постійних надлишкових витрат суб'єктів МФЦ.

Для Мумбаю ж основними проблемами є відсутність деривативів та великих інвесторів, які б змогли залучити кошти для створення потужного МФЦ. Тут важливо зауважити, що саме створення новітніх МФЦ лежить в основі їхнього перспективного розвитку у всьому світі (Додаток В).

Що стосується України, то у нас є нагальна необхідність створення новітнього міжнародного фінансового центру, який би став опорою для розвитку національної економіки.

Першим кроком до цього може стати формування інвестиційного клімату та вдосконалення банківської системи, яка зараз переживає не найкращі часи через скорочення кількості банків (див. Рис. 3.5).

Серед найбільш вагомих тенденцій розвитку банківського сектору можна виокремити такі:

1. Значне скорочення кількості банківських установ.
2. Тенденція до скорочення кількості банків з іноземним капіталом.
3. Зростання частки державних банків у структурі активів банківської системи України.
4. Зростання недовіри до діяльності банківських установ.

5. Відтік депозитів в іноземній валюті. Ситуація з відтоком депозитів в іноземній валюті набагато складніша в порівнянні з депозитами в національній, що ще більше посилюється зовнішніми факторами [7].

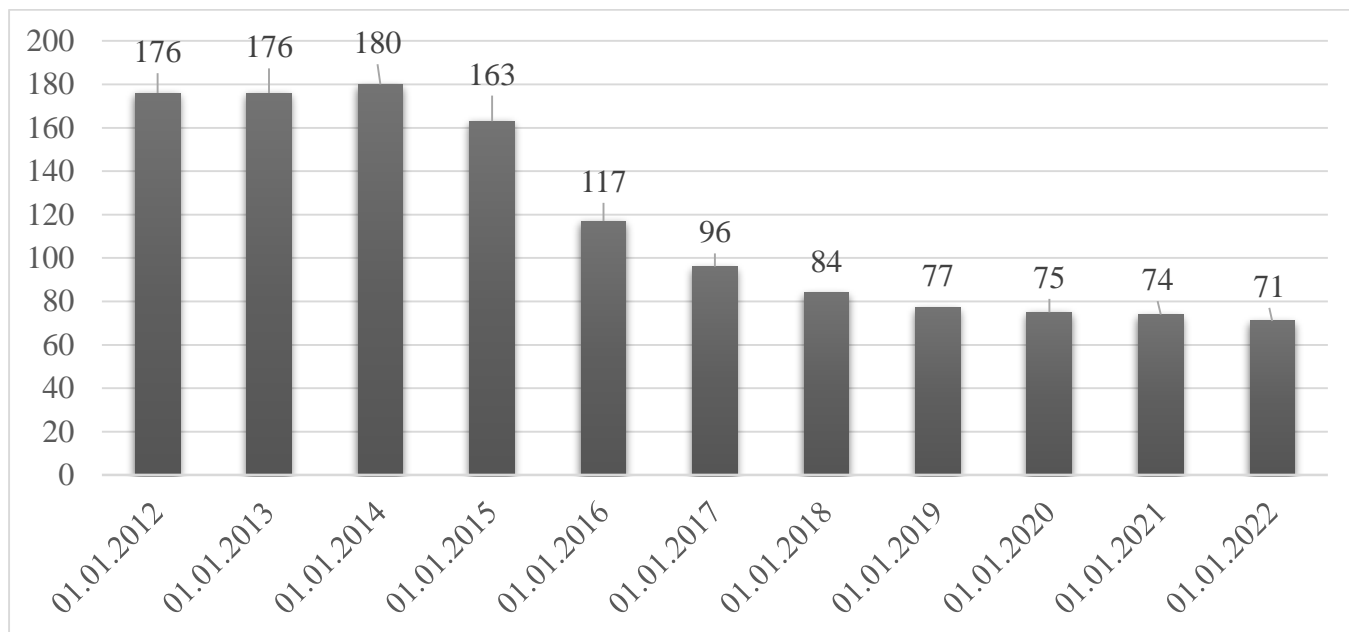

Рис.3.5. Кількість банків в Україні, 2012-2022 рр.

Примітка. Побудовано автором за даними Міністерства Фінансів України.

Станом на 01.12.2021 рік в Україні функціонує 71 банк, з яких 33 з часткою іноземного капіталу. Банків зі 100% іноземного капіталу наразі 23. Скорочення відбувається в більшості за рахунок банків із власне вітчизняним капіталом (див. Рис. 3.6).

Навіть якщо кількість банків скорочується, для розвитку економіки їхня кількість активів та пасивів повинна постійно зростати. Тільки це може забезпечувати розвиток банківської системи країни.

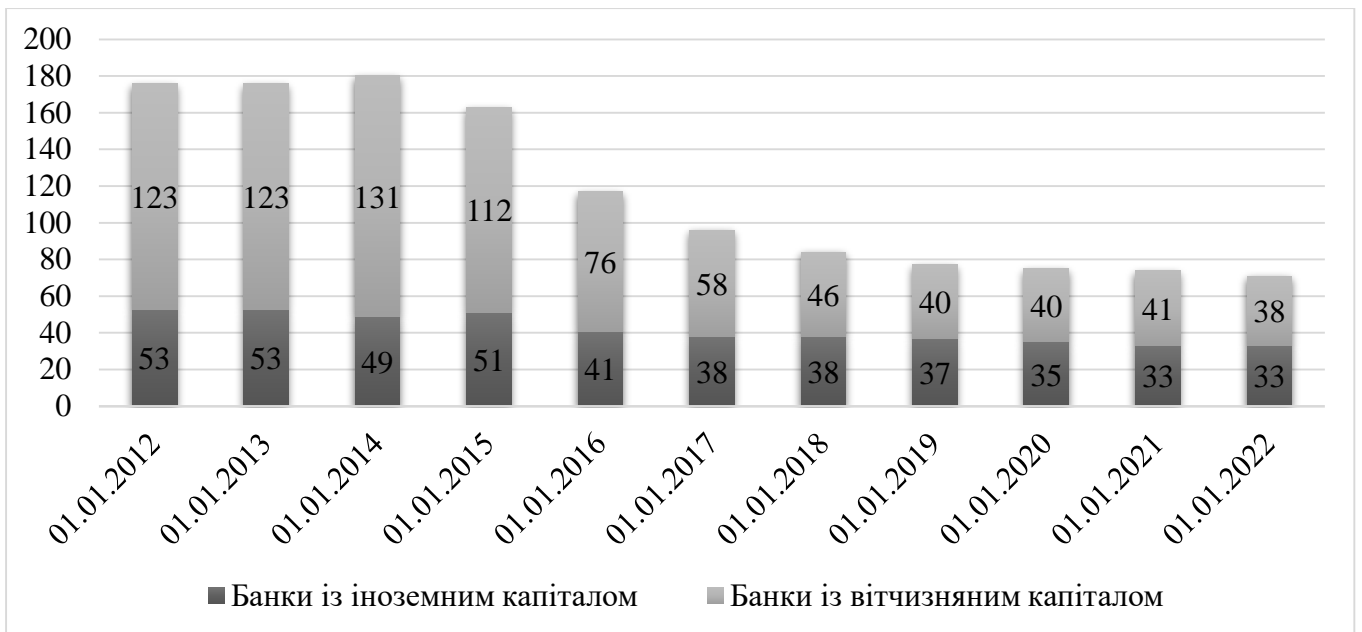

Рис.3.6. Кількість банків з вітчизняним та іноземним капіталом, 2012-2022 рр.

Примітка. Побудовано автором за даними Міністерства Фінансів України.

Незважаючи на пандемію COVID-19, сукупні активи українських банків продовжують постійно зростати. Станом на 01.01.2022 року вони досягли показника 2053928 млн. грн., що є більшим від 01.01.2021 на майже 2 млн. грн [70], (рис. 3.7):

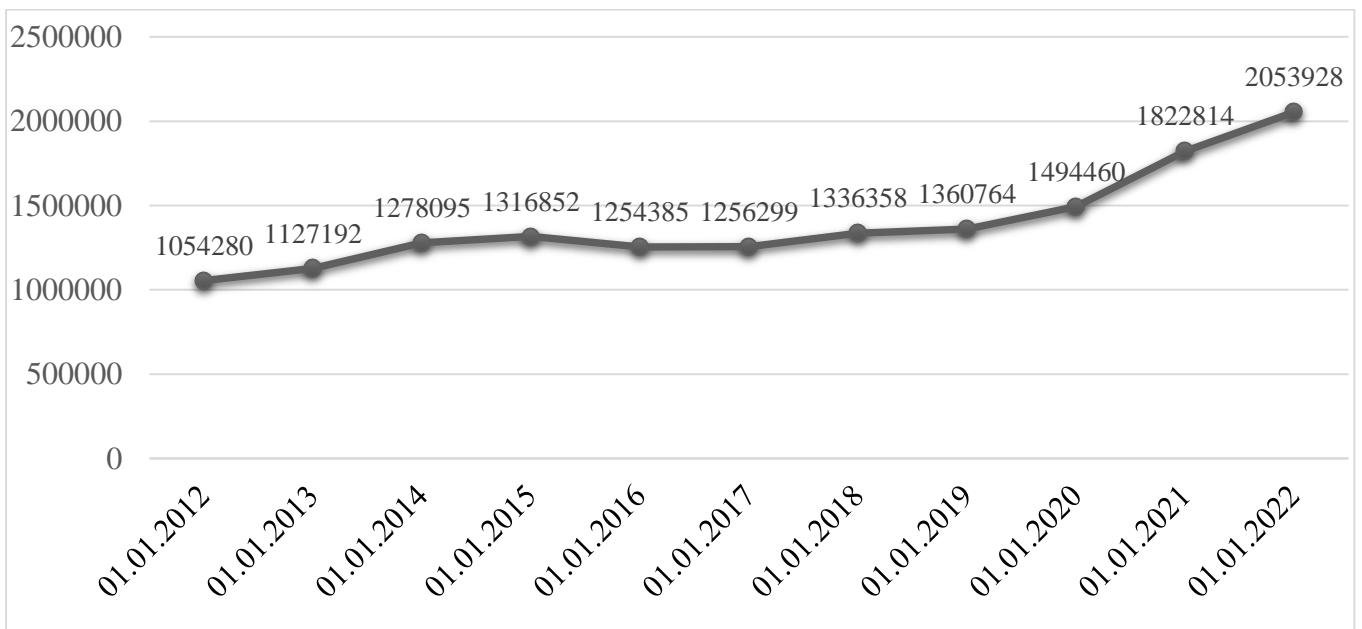

Рис.3.7. Сукупні активи українських комерційних банків, 2012-2022 рр.,

млн. грн.

Примітка. Побудовано автором за даними Міністерства Фінансів України.

Загалом ринок банківських послуг в Україні є досить ліберальним. Закон «Про банки і банківську систему» не містить обмежень відносно окремих видів операцій і сфер фінансового обслуговування, крім положень статті 48, згідно якої банкам забороняється діяльність у сфері матеріального виробництва, торгівлі (за винятком реалізації пам'ятних, ювілейних та інвестиційних монет) та страхування, крім виконання функцій страхового посередника. Всі комерційні банки можуть надавати клієнтам повний набір послуг за умови отримання ліцензії на здійснення відповідних операцій [1].

Не можна не звернути увагу і на такий показник як ВВП України. На сьогоднішній день він залишається на низькому рівні. Для того, щоб він зростав потрібно збільшити виробництво як товарів, так і послуг. Так, саме фінансові послуги можуть стати рушійною силою росту ВВП України, що в свою чергу призведе до покращення інвестиційної привабливості України. Варто також зауважити, що в період 2020-2021 рр. номінальний ВВП зріс на 1265472 млн. грн, що є дуже хорошим показником [66], (рис.3.8):

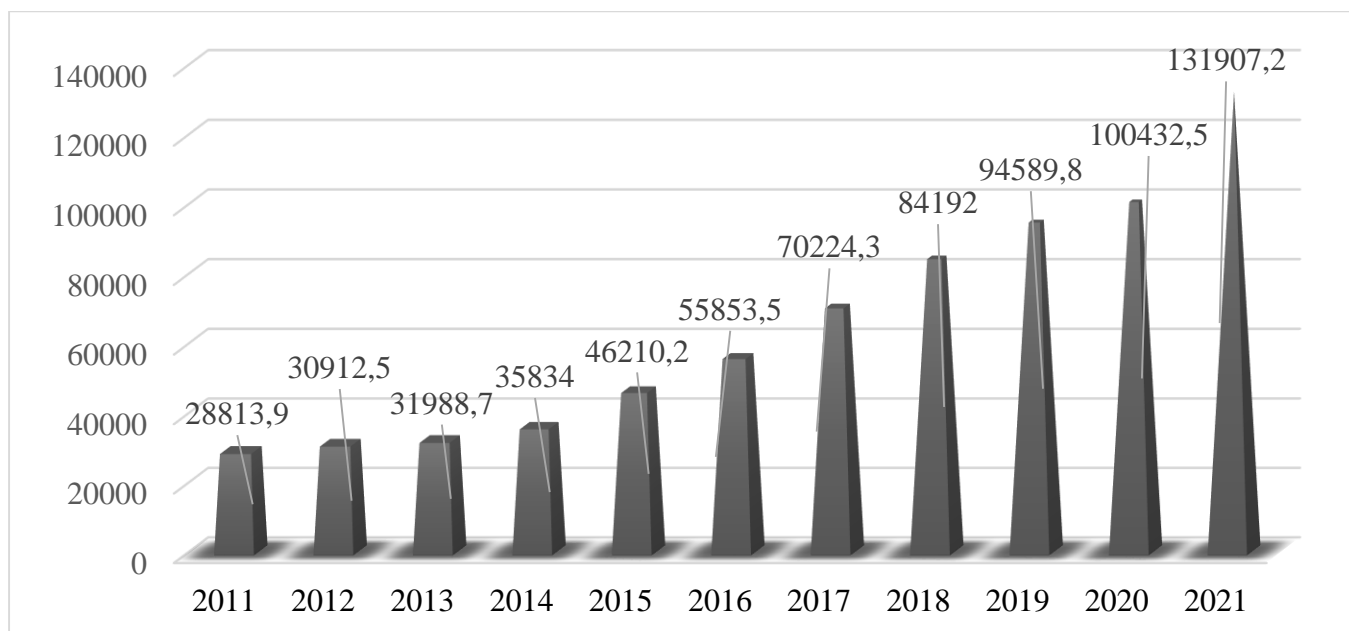

Рис. 3.8. Номінальний ВВП України, 2011-2021 рр., млн. грн.

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Для того, щоб не тільки банкова, а й вся фінансова діяльність в Україні розвивалася потрібно залучати прямі іноземні інвестиції. Саме вони можуть стати стимулом для створення в Україні міжнародних фінансових центрів. Основними заходами, які потрібно реалізовувати для активного притоку прямих іноземних інвестицій в Україну є:

- активне долучення до світових промислових ланцюжків;
- поліпшення митно-тарифної підтримки;
- активування формування інтеграційних форм регіональної взаємодії;
- негайне й ефективне введення торговельних преференцій для економічних союзників;
- більш широке застосування фінансової підтримки експортерів за допомогою збільшення ресурсів фонду страхування експортних кредитів;
- вироблення нових ніш на світовому ринку товарів і послуг;
- виявлення напрямків розвитку зовнішньоторгівельних зв'язків і визначення найважливіших партнерів, галузі й методи підтримки національних експортерів [30].

Станом на 2021 рік ПІІ в Україну дорівнюють 6549 млн. дол. США. Це хороший показник, якщо порівнювати його із 2020 роком, коли відбувся значний вплив інвестицій через пандемію COVID-19 [70] (див. Рис.3.9).

Попередній значний відтік прямих іноземних інвестицій тривав до 2015 року. Причиною цього стала війна на Донбасі та анексія Криму, де зосереджувалася значна частка ПІІ.

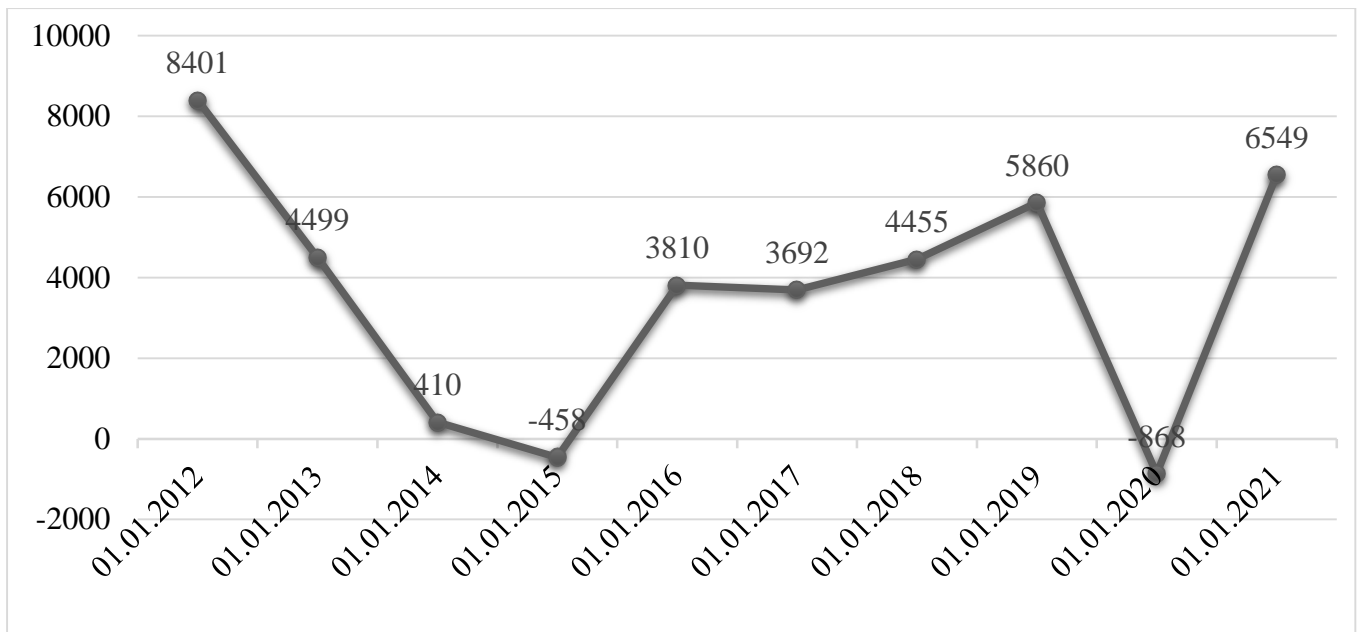

Рис.3.9. Прямі іноземні інвестиції в Україну, 2012-2021 рр., млн. дол. США.

Примітка. Побудовано автором за даними Міністерства Фінансів України.

Ще одним суб'єктом фінансового ринку без якого неможливе його успішне функціонування є біржі. Їхня діяльність регулюється Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок» та Законом України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» [2; 3].

З січня по грудень 2020 року загальний обсяг випуску цінних паперів, зареєстрованих у Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку, склав 113,4 млрд грн, що на 79 млн грн менше, ніж за аналогічний період 2019 року (113,48 млрд грн). З січня 2020 року по грудень 2020 року Комісія зареєструвала 71 акцію на суму 32,98 млрд грн (див. Рис.3.9) [75].

Комісія зареєструвала 96 траншів корпоративних облігацій на суму 32,95 млрд грн. Порівняно з аналогічним періодом 2019 року зареєстрований випуск корпоративних облігацій збільшився на 21,74 млрд грн.

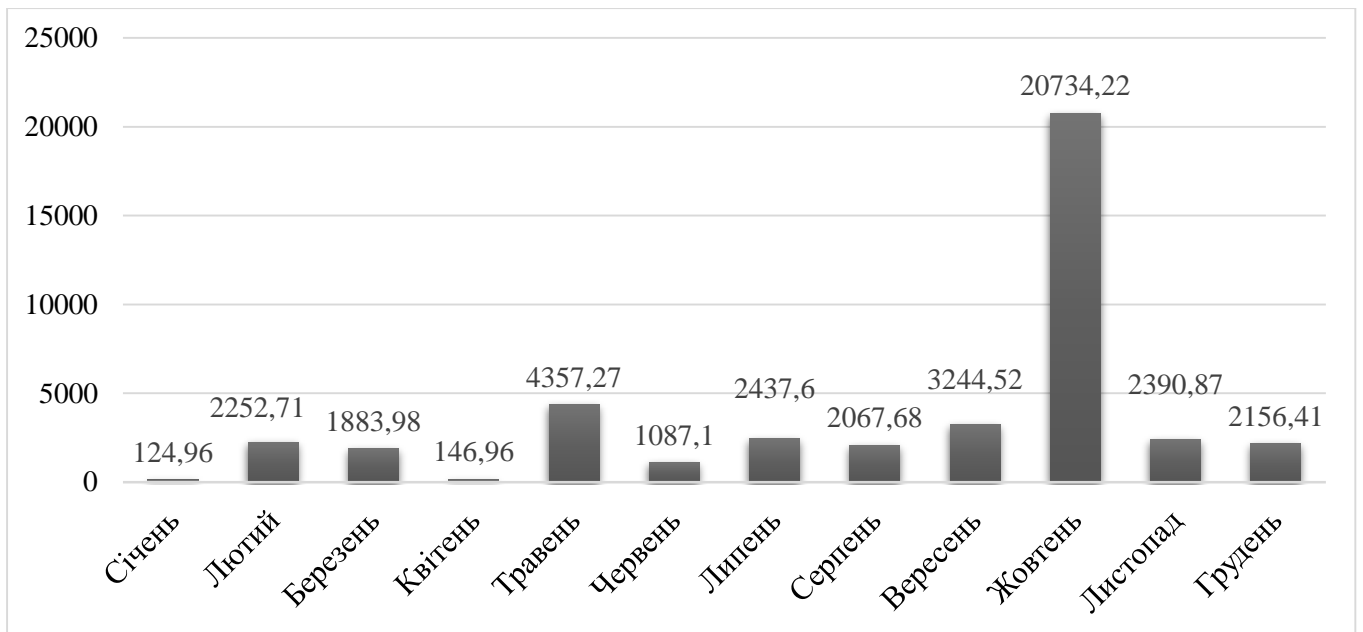

Рис.3.9. Обсяг зареєстрованих Комісією з цінних паперів випусків акцій протягом січня-грудня 2021 року, млрд. грн.

Примітка. Побудовано автором за даними НКЦПФР.

Україні потрібно створити потужний конкурентоспроможний міжнародний фінансовий центр. Для цього потрібно розвиватися паралельно у трьох напрямках (див. Рис.3.10).

Дуже важливою є розробка стратегії розвитку фінансової системи, покращення інфраструктури та розробка нормативно-правових актів, які б могли спростити притік прямих іноземних інвестицій в Україну.

Перший крок до реалізації такого проекту вже зроблено, адже існує проект «Українського міжнародного фінансового центру». Це повинна бути регіональна структура, яка буде об'єднувати Центрально-Східну Європу (ЦСЄ) та Чорноморський регіон задля руху капіталу та фінансових послуг, тобто це український хаб для торгівлі фінансовими інструментами [87].

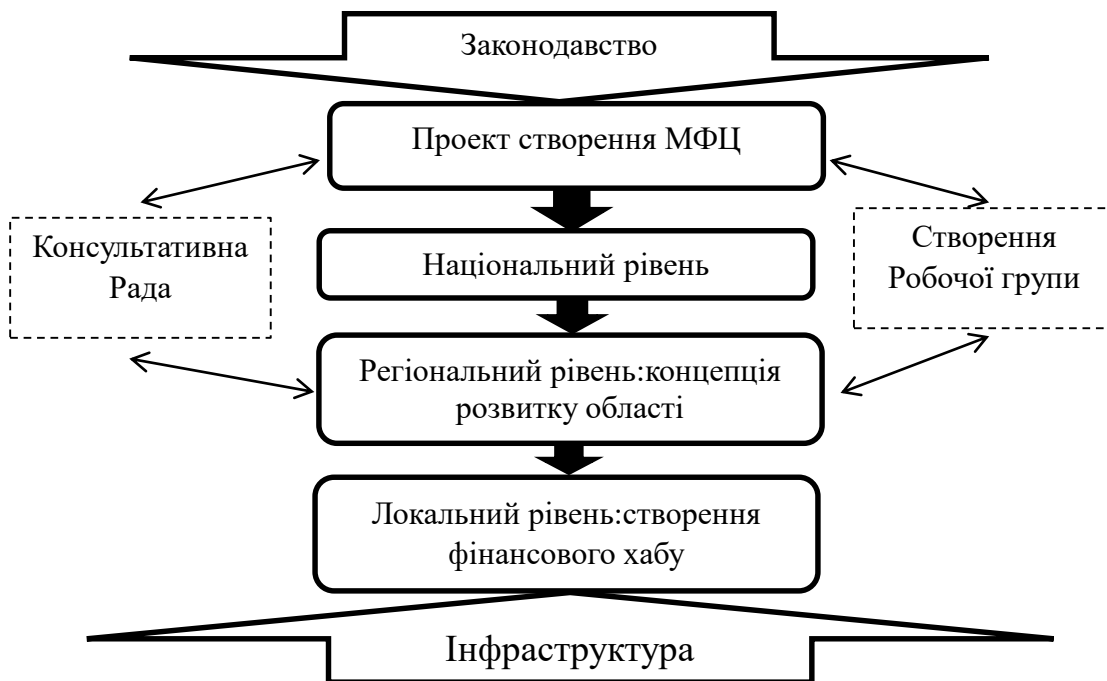

Рис. 3.10. Проект формування нового міжнародного фінансового центру.

Примітка. Складено автором самостійно.

Цей проект є неймовірно важливим для України, адже він:

- збільшить активність на фінансовому ринку;
- стимулює притік інвестицій;
- збільшує кількість робочих місць;
- сприяє інтеграції з ЄС;
- підвищить рівень життя.
- прискорить економічне зростання України.

Загалом запуск Українського міжнародного фінансового центру планується на 2023 рік. Він має включати 5 інституцій: консультативна рада, бюро зв'язків із інвесторами, арбітражний центр, універсальна біржа та Фінансово-інфраструктурний холдинг [87].

Такий проект може стати потужним джерелом для створення в майбутньому міжнародних фінансових центрів на базі таких міст як Київ, Харків, Львів та ін.

Узагальнюючи, можна сказати, що сучасні МФЦ мають велику кількість проблем, які виникають з різних причин. COVID-19 також призупинив частково їхній

розвиток, адже інвестиції скоротилися, весь світ перебував у невизначеності. Крім цього, проблеми провідних фінансових центрів якісно відрізняються, тому неможливо виробити єдиний алгоритм для їх вирішення. Щодо перспектив розвитку сучасних МФЦ, то ключовим є створення новітніх МФЦ, які б змогли розвивати як національні, так і світову економіку і виводити фінансовий ринок на новий рівень.

Що стосується України, то вона ще стоїть на початковій стадії розвитку своїх МФЦ. Для успішного їх створення потрібно вводити активну політику стимулювання припливу прямих іноземних інвестицій на весь фінансовий ринок, адже аналіз банківської діяльності показав, що кількість банків зменшується, а так як вони являються суб'єктами МФЦ, то їх успішне функціонування і розвиток неможливі без потужної банківської системи та фондових бірж. Позитивною є динаміка збільшення ВВП України та створення такого проекту як «Український міжнародний фінансовий центр». Саме це може дати поштовх для розвитку фінансової системи України.

Висновки до розділу 3

Офшорні фінансові центри – це можливість економічного розвитку саме для країн, де є проблеми з розвитком промисловості, сільського господарства. Це вигідно як для країни, яка стає офшорним центром, так і для компаній, які прагнуть позбавитися податкового тягаря.

На сьогоднішній день, немає чіткого регіонального розмежування ОФЦ, так само як немає і 100% затвердженого списку країн, які відносяться до офшорних фінансових центрів, Їх можна розпізнати за такими показниками як обсяг чистого експорту фінансових послуг та рівнем портфельних активів. Ключовими офшорними зонами є Бермудські, Кайманові острови, о. Джерсі, о. Мен та інші.

Сучасні МФЦ мають велику кількість проблем, які виникають з різних причин. COVID-19 також призупинив частково їхній розвиток, адже інвестиції скоротилися, весь світ перебував у невизначеності. Крім цього, проблеми провідних фінансових центрів якісно відрізняються, тому неможливо виробити єдиний алгоритм для їх

вирішення. Щодо перспектив розвитку сучасних МФЦ, то ключовим є створення новітніх МФЦ, які б змогли розвивати як національні, так і світову економіку і виводити фінансовий ринок на новий рівень.

Що стосується України, то вона ще стоїть на початковій стадії розвитку своїх МФЦ. Для успішного їх створення потрібно вводити активну політику стимулювання припливу прямих іноземних інвестицій на весь фінансовий ринок, адже аналіз банківської діяльності показав, що кількість банків зменшується, а так як вони являються суб'єктами МФЦ, то їх успішне функціонування і розвиток неможливі без потужної банківської системи та фондових бірж. Позитивною є динаміка збільшення ВВП України та створення такого проекту як «Український міжнародний фінансовий центр». Саме це може дати поштовх для розвитку фінансової системи України та стати потужним джерелом для створення в майбутньому міжнародних фінансових центрів на базі таких міст як Київ, Харків, Львів та ін.

ВИСНОВКИ

Міжнародні фінансові центри з кожним роком займають все більше значення у розвитку світової економіки. Кожна країна прагне створити потужний фінансовий хаб, який би став тягачем розвитку її економіки.

Сьогодні існує безліч підходів до трактування сутності міжнародні фінансові центри. Найпопулярнішими з них є територіальний, інституційний та функціональний. Багато вчених досліджували проблему визначення поняття МФЦ. Серед провідних науковців можна виділити Ендрю Шена, Джеймса Хайнса, Джорджа Кауфмана, Патріка Геддеса та інших. Піонерські роботи таких відомих вчених як П. Геддес і П. Холл, успішно розвинені до нових кордонів Г. Рідом та Ч. Кіндлбергером, сприяли формуванню теоретичних навчань про МФЦ, без яких немислимо розвиток сучасних фінансових та економічних наук. Водночас деякі положення та висновки, висунуті Г. Рідом, є їх базисом.

Специфіка діяльності МФЦ у сучасних умовах передбачає виконання комплексу функцій, що визначаються залученням, розподілом та використанням капіталу, висококваліфікованих кадрів, передових фінансових та інших інструментів, фінансових ресурсів, технологій, послуг та інформації.

В сучасних умовах існує велика кількість досліджень присвячених типології та особливостям поняття «міжнародний фінансовий центр». У них наводяться подібні класифікації, які на практиці виступають у ролі доповнення чи незначної модифікації угруповань, висунутих провідними міжнародними структурами і організаціями (наприклад, агентством Z/Yen Group).

Конкурентоспроможність як показник відіграє важливе значення при дослідженні МФЦ. Важливий внесок у цьому напрямку здійснив Д. Еліотом, який виділив набір факторів якими повинен володіти будь який фінансовий центр, щоб бути конкурентоспроможним на світовому ринку. Для того, щоб оцінити конкурентоспроможність будь-якого міжнародного фінансового центру, потрібно

залучати відразу декілька показників, основними з яких є ВВП, «The Global Liveability Report», GFCI, FCDI, індекс легкості ведення бізнесу та індекс економічної свободи.

Організаційно-інституційне забезпечення МФЦ відбувається за рахунок таких складових як нормативно-правова база, його суб'єкти та інструменти впливу міжнародних фінансових центрів на світову економіку. До п'ятірки найбільших банків світу у 2021 році віднесли 4 китайських та 1 американський банки. Не можна не зауважити, що сьогодні міжнародні фінансові центри Азії продовжуються активно розвиватися і починають активно конкурувати з європейськими та американськими, які до недавнього часу непохитно рухалися вперед.

Ключовими тенденціями розвитку міжнародних фінансових центрів є утворення надлишкового капіталу, зростання ринкової капіталізації, вільний потік капіталу та високий рівень розвитку фінансово-кредитних інституцій. Загалом, за період 2020-2021 рр., ринкова капіталізація у світі зросла на 10,269 млрд. дол. США, що дорівнює 45%.

Відповідно до індексу відкритості операцій з капіталом, найбільш лібералізованими за цим показником є такі країни як Франція, Великобританія, Італія, США, Кіпр та ін. В Україні край низькі позиції, що свідчить про те, що їй потрібно активно руйнувати бар'єри, які стоять на шляху до вільного руху капіталу та інвестицій у фінансову сферу. Більшість фінансових центрів змогли збільшити своє ВВП навіть під впливом COVID-19, проте серед провідних азійських фінансових центрів Гонконг, Сінгапур, Осака в 2019 році зазнали економічних втрат і їхній ВВП впав нижче рівня 2017 року. Вони змогли повністю наздогнати показники попередніх років аж у 2021р.

Сьогодні кількість новітніх фінансових центрів продовжує активно зростати. Крім цього, посилюється роль регіональних МФЦ. Особливо активно починають виникати МФЦ в країнах з трансформаційною економікою.

Загалом, на території Близького Сходу та Африки знаходиться 15 фінансових центрів, більшість з яких сформувалися відносно недавно і за незначний проміжок часу. Крім цього, за останній рік кількість країн у GFCI збільшилась із 116 до 119.

COVID-19 завдав значного впливу по ПП як в розвинені країни, так і в ті, що розвиваються. Винятком стали азійські країни з трансформаційною економікою, де спостерігається збільшення притоку капіталу, в тому числі фінансового, на 7%, що показує зростання ролі фінансових інвестицій в цей регіон.

Офшорні фінансові центри – це можливість економічного розвитку саме для країн, де є проблеми з розвитком промисловості, сільського господарства. Це вигідно як для країни, яка стає офшорним центром, так і для компаній, які прагнуть позбавитися податкового тягаря.

На сьогоднішній день, немає чіткого регіонального розмежування ОФЦ, так само як немає і 100% затвердженого списку країн, які відносяться до офшорних фінансових центрів, Їх можна розпізнати за такими показниками як обсяг чистого експорту фінансових послуг та рівнем портфельних активів.

Сучасні МФЦ мають велику кількість проблем, які виникають з різних причин. COVID-19 також призупинив частково їхній розвиток, адже інвестиції скоротилися, весь світ перебував у невизначеності. Крім цього, проблеми провідних фінансових центрів якісно відрізняються, тому неможливо виробити єдиний алгоритм для їх вирішення. Щодо перспектив розвитку сучасних МФЦ, то ключовим є створення новітніх МФЦ, які б змогли розвивати як національні, так і світову економіки і виводити фінансовий ринок на новий рівень.

Що стосується України, то вона ще стоїть на початковій стадії розвитку своїх МФЦ. Для успішного їх створення потрібно вводити активну політику стимулювання припливу прямих іноземних інвестицій на весь фінансовий ринок, адже аналіз банківської діяльності показав, що кількість банків зменшується, а так як вони являються суб'єктами МФЦ, то їх успішне функціонування і розвиток неможливий без потужної банківської системи та фондових бірж. Позитивною є динаміка збільшення ВВП України та створення такого проекту як «Український міжнародний фінансовий центр». Саме це може дати поштовх для розвитку фінансової системи України та стати потужним джерелом для створення в майбутньому міжнародних фінансових центрів на базі таких міст як Київ, Харків, Львів та ін.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про банки і банківську систему» від 07.12.2000 № 2121-III.
2. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 30.10.1996 № 448/96-ВР.
3. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 29.05.2006 № 3480-IV
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 143-р «Про віднесення держав до переліку офшорних зон» від 23 лютого 2011 р. № 143-р.
5. Айрапетян А. А. Модели финансовой оценки международных финансовых центров / А. А. Айрапетян // Финансовый менеджмент. – 2016. – № 1. – С. 125-131.
6. Айрапетян А.А. Финансовые центры в современной экономике / А.А. Айрапетян// Общество и экономика. 2019. – № 3. – С. 67-78.
7. Балашова О.В. Напрями формування національної політики України в умовах глобалізації світового фінансового простору. / О.В. Балашова, С.Є. Борисова // Економічний вісник Донбасу. 2017. – № 2(48). – С. 143-149.
8. Барановська А.В Проблеми динаміки фондових індексів світового фінансового ринку/ А.В.Барановська // Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. – №20. – С.775- 780.
9. Барановський О. І. Зміст трансформаційних процесів в економічних системах/ О.І. Барановський // Вісник Університету банківської справи. 2017. – № 1 (28). – С.3-14.
10. Бузан Я.С. Особливості розвитку світових фінансових центрів в умовах глобальних трансформацій - Національний авіаційний університет. – Київ, 2021. – 97 с.

11. Бурмака М. Глобальний формат фінансово-інституційної трансформації фондових бірж М. Бурмака, Ф. Зінченко // Міжнародна економічна політика. 2017. – № (27). – С. 40-61.
12. Висоцька М.П. Дослідження антикризових підходів управління макроекономікою. Стратегія розвитку України: наук. журн. – К.: НАУ, 2018. – № 1. – С. 107-111.
13. Власов М.С. Роль міжнародного фінансового центра в розвитку національного фінансового ринка: соціальний аспект / М.С.Власов // Известия Санкт-Петербургского государственного экономического университета. 2015. – № 2 (92). – С. 79-82.
14. Волошин, Ю. О. Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: теоретико-методологічні аспекти. К. : Логос, 2010. – 428 с.
15. Голівець О.Д., Побоченко Л.М. ПІІ як драйвер розвитку окремого бізнесу так і регіонів // Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики – 2020: міжнародна науково-практична конференція, 17 квітня 2020 року: тези доп. – К., 2020.– С.425-430.
16. Горобець О.Г., Побоченко Л.М. COVID-2019 як нова загроза світовій економіці// Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики – 2020: міжнародна науково-практична конференція, 17 квітня 2020 року: тези доп. – К., 2020. – С.465-469.
17. Гуріна Ф.С., Луцький М.Г., Мостенська Т.Л., Новак В.О. Основи зовнішньоекономічної діяльності: підручник. К.: Сузір'я. 2007. – 242 с.
18. Гуща А.В. Роль міжнародних фінансових центрів: глобальний та регіональний аспект/ А.В.Гуща // Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. – №15. – С. 15-19.
19. Данік Н. В. Криптовалюта: можливості розвитку чи загроза тінізації для України/ Н.В. Данік, І. Ю. Рудь // Інтелект ХХІ. 2018. – № 3. – С. 149-154.
20. Добрянська М.А. Офшорні фінансові центри як об'єкт міжнародно-правового регулювання. Національний авіаційний університет. – Київ, 2021. – 100 с.

21. Козирєв В. Вплив фінансових конгломератів на розвиток міжнародних фінансових центрів/ В.Козирєв// Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. 2019. – Вип. 19. – С. 74-83.
22. Колінець Л.Б. Новий світовий фінансовий порядок : монографія / Л.Б. Колінець. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. – 360 с.
23. Красавина Л. Н. Международные валютно-кредитные и финансовые отношения: учебник для академического бакалавриата / под ред. Л. Н. Красавиной. – 5-е изд., пер. и доп. – М. : Издательство Юрайт, 2018. – 270 с.
24. Криворучко О. В. Індійська цивільна служба Ост-Індської компанії / О. В. Криворучко. – 2018. – С. 3-10.
25. Кучеренко В.В. Роль фінансових центрів у посткризовій трансформації світової валютної системи / В.В. Кучеренко // Вісник Донецького національного університету. Серія: Економіка і право. 2013. – № 2. С. – 313-316.
26. Лаврик О.Л. Інструменти фінансового ринку в умовах глобалізації / О.Л.Лаврик // Економічний аналіз. 2017. – Том 27. – № 4. – С. 133-138.
27. Ліфанова М. І. Інституційне середовище функціонування міжнародних фінансових центрів/ М.І.Ліфанова // Причорноморські економічні студії. 2018. – Вип. 30. – Ч. 1. – С. 13-19.
28. Ліфанова М. І. Трансформація міжнародних фінансових центрів у глобальній економіці : дис. канд. ек. наук / Ліфанова М. І. – Тернопіль, 2018. – 241 с.
29. Ліфанова М.І. Міжнародні фінансові центри: поняття, умови та стадії формування/ М.І.ліфанова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2019. – № 17. – С. 21-24.
30. Луцишин З. О. Світові фінансові центри у глобальній фінансовій архітектурі / З. О. Луцишин, 2017. – 50 с.
31. Набок І.І. Міжнародний досвід діяльності центральних банків щодо подолання негативних наслідків, спричинених COVID-19//Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики. Міжнародна науково-практична конференція. Київ-2020, Національний авіаційний університет, 2020 – Том II. – С. 127-136.

32. Набок І.І. Злиття і поглинання в банківській сфері: сучасні тенденції європейського і вітчизняного ринків / І.І. Набок, О.В. Вишнякова // Стратегія розвитку України. 2017. – №1. – С. 116-120.
33. Набок І.І. Світові та вітчизняні тенденції процесів консолідації в банківській сфері/ І. Набок// Стратегія розвитку України. 2018. – №2 – С. 106-111.
34. Набок І.І. Стратегія світового інноваційного лідерства / І.І. Набок, І.С. Дзигаленко // Україна і світ: перспективи та стратегії розвитку: електронний збірник наукових праць.– К.:ННІМВ НАУ, 2017. – № 1. – Вип.4. – С.90-100.
35. Набок І.І. Технологія блокчейн в міжнародній банківській практиці/ І.І. Набок, І.В. Сікорська // Стратегія розвитку України. 2020. – №1 – С. 120-125.
36. Паньків Н.Р. The role and dynamics of bank development in the system of international financial centres / XXII Міжнародна науково-практична конференція молодих учених і студентів «Політ. Сучасні проблеми науки», секція «Глобальні проблеми міжнародних економічних відносин», 17 травня 2022 р., НАУ, м. Київ. – С. 96-98.
37. Паньків Н.Р. Особливості розвитку новітніх міжнародних фінансових центрів / Н.Р. Паньків // Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 26 травня 2022 р.: тези доп.– К.: НАУ-друк, 2022. – С. 78-81.
38. Паньків Н.Р. Роль міжнародних фінансових центрів в сучасних міжнародних економічних відносинах / Н.Р. Паньків // Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 14 травня 2021 р.: тези доп. – К., 2021. – С. 178-181.
39. Пічкурова З.В. Можливості та ризики глобальної цифрової трансформації для світового ринку праці в умовах пандемії COVID-19 / З.В. Пічкурова // Міжнародна науково-практична конференція «Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі»: Збірник тез. – К., 2021. – С. 34-37.
40. Побоченко Л.М. Вплив інноваційного середовища на конкурентоспроможність економіки України // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2019.– №2. – С. 99-105.

41. Побоченко Л.М. Вплив пандемії COVID-19 на інвестиційну діяльність ТНК. Трансформація функцій держави в умовах глобалізації: Дискусійна платформа, 19 травня 2021 року: тези доп. – К., 2021.– С.85-91.
42. Побоченко Л.М. Дослідження інвестиційної привабливості України для КНР // Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики – 2020: міжнародна науково-практична конференція, 17 квітня 2020 року: тези доп. – К., 2020.– С.151-162.
43. Селіверстова Л. С., Адаменко І. П. Особливості розвитку фінансового ринку України. Інвестиції: практика та досвід. – № 9. – 2018. – С. 13-17.
44. Сидоренко К.В. Трансформація економіки України під впливом глобалізаційних процесів сьогодення / В. С. Марченко, К. В. Сидоренко // Сучасні проблеми глобалізаційних процесів у світовій економіці: XII міжнар. наук.-практ. конф., 11 листопада 2019 р.: тези доп. – К., 2019. – С. 194-196.
45. Скавронська І. Світові й глобальні міста: подібності та відмінності. Економіка. 2018. – № 4 (130). – С. 61-65.
46. Тарасюк М.В. Інновації в глобальній цифровій фінансовій сфері: оцінка трансформацій / М. В. Тарасюк, О. О. Кощєєв // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2017. – Вип. 131. – С. 94-110.
47. Тохтамиш Т. Теоретичні аспекти діяльності світових фінансових центрів / Т. Тохтамиш, О. Ягольницький, К. Гранько. // Причорноморський науководослідний інститут економіки та інновацій. – 2019. – №31. – С. 66-71.
48. Туболец, І. І. Глобалізація міжнародних фінансових ринків / І.І. Туболец, О.В. Ткаліч // Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості. 2019. – № 1. – С. 133-141.
49. Устинова І. П. Зарубіжний досвід правових засад управління місцевими фінансами як алгоритм реформ для України / І. П. Устинова. // Технодрук. – 2018. – С. 99-101.

50. Ухналь Н.М. Особливості розвитку міжнародних фінансових центрів в умовах глобалізації фінансової системи / Н.М. Ухналь // Наукові праці НДФІ. – 2015. – № 2(71). – С. 17-32.
51. Bank for International Settlements. International Banking and Financial Market Development // BIS Quarterly Review. – December 2007. – P. 33-35.
52. Elliott D.J. Building a global financial center in Shanghai: observations from Other Centers. Brookings Institution, 2017. – P. 6-9.
53. Hall P. World Cities. New York: McGraw-Hill, 1966. – 256 p.
54. Kaufman G. Emerging Economies and International Financial Centers / G. Kaufman // Review of Pacific Basin Financial Markets and Policies. – 2001. – Vol. 4, 4. – P. 365-377.
55. Kindleberger Ch.P. The Formation of Financial Centers: A Study in Comparative Economic History. Princeton Studies in International Finance. New Jersey, 1974. – 85 p.
56. Mukherjee P., Kanhaiya Ahuja A Comparative Assessment of Sustainable Economic Development. Proceedings of the RAIS Conference. FEBRUARY 19-20, 2018. – P.72-86.
57. Mwanyumba R., Maranga J., Magare M. A Review of the Nairobi International Financial Centre. Nairobi International Financial Centre or Nairobi Tax Haven? / R. Mwanyumba, J. Maranga, M. Magare. – Vienna: Vienna Institute for International Dialogue and Cooperation, 2017. – P. 7-9.
58. Reed A. Money and the Global Economy / A. Reed. – Cambridge: Woodhead Publishing Limited, 1998. – P. 58-61.
59. Reed H. Financial Center Hegemony, Interest Rates and the Global Political Economy / H. Reed // International Banking and Financial Centres. – London: Kluwer Academic Press, 1989. – P. 247-268.
60. Reszat B. European FinancialCenters in History. Urbanophile: Passionate About Cities. 2012, № 6. – P.78-79.
61. Rockef J. A study of world cities based on the works of Patrick Geddes / James Rockef., 2021. – 534 p.

62. Sheng A. The Development of Global Financial Centres the 2006 / A. Sheng. – Johor Bahru: University of Malaya, 2006.
63. Solovjova I., Rupeika-Apoga R., Romānova I. Competitiveness Enhancement of International Financial Centres / I. Solovjova, R. Rupeika-Apoga, I. Romānova // European Research Studies Journal. – 2018. – Vol. XXI, 1. – P. 56-62.
64. Waris A. Tax Haven or International Financial Centre? The Case of Kenya / A. Waris. – Bergen: Chr. Michelsen Institute, 2014. – P. 2-7.
65. Xinhua & Dow Jones. International Financial Centers Development Index – 2018 / Xinhua & Dow Jones. – Beijing: National Financial Information Center Index Research Institute, Standard & Poor's Dow Jones Index Co, 2018. – P. 45-49.
66. <http://www.ukrstat.gov.ua> - офіційний сайт Державної служби статистики України
67. <http://www.worldbank.org/> - офіційний сайт Світового Банку
68. <https://bank.gov.ua> - офіційний сайт Національного банку України
69. <https://finmin.nic.in> - офіційний сайт Міністерства фінансів Індії
70. <https://minfin.com.ua/ua/> - офіційний сайт Міністерства фінансів України
71. <https://taxjustice.net> - офіційний сайт Tax Justice Network
72. <https://unctad.org/> - офіційний сайт ЮНКТАД
73. <https://www.hkma.gov.hk/eng/> - офіційний сайт Hong Kong Monetary Authority
74. <https://www.imf.org/en/Home> - офіційний сайт МВФ
75. <https://www.nssmc.gov.ua> - офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України
76. <https://www.oecd.org/> - офіційний сайт OECD
77. <https://www.securityindustry.org> - офіційна сторінка Securities Industry Association
78. <https://www.statista.com> - Офіційний сайт Statista
79. <https://www.thebanker.com/> - офіційний сайт The Banker
80. <https://www.vsemirnyjbank.org/ru/who-we-are/ibrd>. - офіційний сайт Міжнародного Банку Реконструкції та Розвитку

81. <https://www.world-exchanges.org/>- офіційний сайт World Federation of Exchanges
82. <https://www.zyen.com/> - офіційний сайт Z/YEN
83. Головчак Х.Ю. Міжнародні фінансові центри: сутнісна характеристика та критерії функціонування. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb>
84. Офшорні зони світу: таблиця порівняння юрисдикцій для реєстрації офшорних компаній. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : <http://www.conceptconsult.ru/offshore/compare/>.
85. Офшорні фінансові центри у глобальному русі капіталів [Електронний ресурс] / Зоряна Луцишин. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <file:///C:/Users/admin/Downloads/168731-Текст%20статті-371933-1-10-20190527.pdf>.
86. Рейтинг TOP-1000 банків світу за підсумками 2020 року [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.profbanking.com/news/152-2021/3676-top100-2021>
87. Український міжнародний фінансовий центр [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/18%20%20Department/Prezentacii/nkcpfr-prezentacia.pdf>
88. Financial Secrecy Index 2020. [Electronic resource]. – Access: <https://fsi.taxjustice.net/en/introduction/fsi-2020-results>
89. Global Top 100 companies 2021. [Electronic resource] – Access: <https://www.pwc.com/gx/en/services/audit-assurance/publications/global-top-100-companies.html>.
90. Index of economic freedom 2022. [Electronic resource]. – Access: https://www.heritage.org/index/pdf/2022/book/2022_IndexOfEconomicFreedom_FINAL.pdf
91. International Offshore Jurisdiction Review – UK as a Tax Haven [Electronic resource]. – 2021. – Access: <https://www.offshoreprotection.com/united-kingdom-tax-havens>.

92. Islamic Finance Development Report 2020. [Electronic resource] – Access: https://icdps.org/uploads/files/ICDRefinitiv%20IFDI%20Report%2020201607502893_2100.pdf.
93. Islamic Finance Development Report 2021: Advancing Economies [Electronic resource] – Access: <https://www.refinitiv.com/en/resources/special-report/islamic-finance-development-report>.
94. MSCI:Emerging Market. [Electronic resource] – Access: <https://www.msci.com/our-solutions/indexes/emerging-markets>.
95. Rethinking Financial Stability [Electronic resource] / D. Aikman, A. Haldane, M. Hinterschweiger, S. Kapadia // SSRN Electronic Journal, Bank of England: Staff Working Paper. – 2018. – Access: <https://www.bankofengland.co.uk/-/media/boe/files/workingpaper/2018/rethinkingfinancialstability.pdf?la=en&hash=6A14C6F12C1DEFFDD57BD5C32>
96. Romanova, I., Rupeika-Apoga, R., & Solovjova, I. Competitiveness enhancement of international financial centres. European Research Studies Journal [Electronic resource]. – 2018. – № 21, Vol. 1. – Access: <https://www.um.edu.mt/library/oar/handle/123456789/30012>
97. The Chinn-Ito Financial Openness Index 2019. [Electronic resource] – Access: http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/35402/1/dissertation_lifanova-m_i.pdf.
98. The ease of doing business index 2020. [Electronic resource]. – Access: <https://archive.doingbusiness.org/en/doingbusiness>
99. The Global Financial Centres Index 2022. [Electronic resource] – Access: https://www.longfinance.net/media/documents/GFCI_31_Report_2022.03.24_v1.0.pdf.
100. The Global Liveability Index 2021. [Electronic resource]. – Access: <https://www.eiu.com/n/campaigns/global-liveability-index-2021/>
101. What is Financial Centre? // Cambridge Dictionaries Online. [Electronic resource]. – Access: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/business-english/financial-centre>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Класифікація фінансових центрів британською компанією Z / Yen Group Limited

	Лідери (Broad & Deep)	Диверсифіковані (Relatively Broad)	Спеціалізовані (Relatively Deep)	Претенденти (Emerging)
Глобальні	Лондон Нью-Йорк Гонконг Сінгапур Цюріх Торонто Франкфурт Дублін Абу-Дабі Сеул Сідней Шанхай Париж Пекін Дубаї Токіо	Амстердам Чикаго Мілан Вашингтон Москва	Люксембург Шеньчжень	Циндао
Міжнародні	Женева уанчжоу Стамбул Лос -Анджелес Монреаль, Сан-Франциско Стокгольм, Ванкувер Варшава Мельбурн Куала Лумпур Ріо-де-Жанейро	Бостон Брюссель Пусан Калгарі Копенгаген Вена Йоганнесбург Мадрид Единбург Мюнхен	Астана Британські Віргінські острови Касабланка Гібралтар Ченду Кайманові острови Гернсі	Далянь Доха Нью-Делі
Локальні	Сан-Паулу Мехіко Бангкок Гамбург Осака Прага Сан Пауло Тель-Авів	Афіни Будапешт Глазго Гельсінкі Лісабон Осл Рим Мумбаї Таллінн Веллінгтон	Багами Бермудські Острова Буенос-Айрес Острів Мен Джерсі Ліхтенштейн Маніла Маврикій Монако Тайбей Тринідад і Тобаго	Алмати Бахрейн Баку Кіпр Джакарта Мальта Панама Рейк'явік Рига Ер-Ріяд Санкт-Петербург Тяньцзін

Джерело: <https://www.zyen.com/> - офіційний сайт Z/YEN.

Додаток Б

Таблиця Б.1

ТОП-20 країн за припливом ППІ, 2020 р.

Місце	Країна	Приплив, млрд. дол. США	Співвідношення до ВВП, %
1	США	156	0,7
2	Китай	149	1,0
3	Гонконг	119	34,1
4	Сінгапур	91	26,8
5	Індія	64	2,4
6	Люксембург	62	84,8
7	Німеччина	36	0,9
8	Ірландія	33	8,0
9	Мексика	29	2,7
10	Швеція	26	4,9
11	Бразилія	25	1,7
12	Ізраїль	25	6,1
13	Канада	24	1,4
14	Австралія	20	5,6
15	ОАЕ	20	5,6
16	Великобританія	20	0,7
17	Індонезія	19	1,8
18	Франція	18	0,7
19	В'єтнам	16	5,9
20	Японія	10	0,2

Примітка. Складено автором за даними ЮНКТАД.

Додаток В

Таблиця В.1

Недоліки й перешкоди для подальшого розвитку МФЦ

Фінансовий центр	Недоліки й перешкоди для подальшого розвитку МФЦ
Лондон	надмірне нормативно-правове регулювання діяльності учасників фінансового ринку, що веде до додаткових витрат, які несуть компанії для задоволення вимог внутрішніх стандартів та високі податки на прибуток; ліберальний режим капітального контролю створює загрозу процесу відмивання грошей і фінансового тероризму.
Нью-Йорк, Чикаго	жорсткість законодавчих вимог до прозорості діяльності компаній та жорстке регулювання банківської сфери; велика кількість регулюючих органів і відсутність узгодженості в їх діях; обмеження прав акціонерів у порівнянні із законодавством інших провідних країн світу та висока вартість послуг фінансових посередників
Токіо	орієнтованість більшою мірою на внутрішній ринок та жорстке регулювання ринку; протекціонізм відносно національних банків; високий рівень оподатковування та мовний бар'єр.
Женева, Цюрих	дефіцит сучасної ділової інфраструктури й, як наслідок, висока орендна плата; нестача висококваліфікованого персоналу.
Гонконг	невизначеність законодавства відносно регулювання обігу цінних паперів; недостатньо ефективна система страхування.
Мумбай	відсутність ліквідного й ефективно регульованого ринку облігацій; відсутність деривативів на валюти, а також на кредитний спред; відсутність великих інституціональних інвесторів; відсутність висококваліфікованого персоналу всередині країни; протекціоністська політика з боку держави.
Дубай, Абу-Дабі	недолік сучасної соціальної й ділової інфраструктури, як наслідок, висока орендна плата

Примітка. Складено автором самостійно.